

Nr 140

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till nya författningsbestämmelser rörande tillverkning av och handel med fodermedel m. m.; given Stockholms slott den 7 april 1961.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning om tillverkning av och handel med fodermedel m. m., samt lag angående upphävande av lagen den 30 september 1938 (nr 611) om handel med fodermedel.

GUSTAF ADOLF

Gösta Netzn

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att lagen den 30 september 1938 (nr 611) om handel med fodermedel, vilken aldrig trätt i kraft, samt kungörelsen den 29 september 1950 (nr 521) om tillverkning av och handel med vissa fodermedel skall ersättas av en förordning. Förordningen har givits formen av en fullmaktsförfattning, enligt vilken Kungl. Maj:t bemyndigas att inom viss ram utfärda föreskrifter rörande kontroll av fodermedel och vissa specialpreparat. Kontrollen är avsedd att utövas i stort sett enligt de principer som nu tillämpas. Tillverkare och importörer skall sålunda kunna åläggas att på förpackningar eller på annat sätt lämna uppgifter, som underlättar för djurinnehavare att bedöma varans kvalitet och lämplighet som foder för visst slags djur. Kontroll över att deklARATIONERNA är riktiga skall utövas av myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer. I propositionen uttalas, att statens jordbruksnämnd, som nu utövar tillsynen, bör förordnas att tills vidare vara kontrollmyndighet med skyldighet att i vissa fall samråda med andra myndigheter. I förhållande till vad nu gäller föreslås emellertid vissa skärpta bestämmelser. Krav på tillstånd av kontrollmyndigheten skall sålunda kunna uppställas för rätt att försälja sådan vara som är avsedd att tillföras djur för att inverka på dess tillväxt, hälsotillstånd eller prestationsförmåga, men som varken är att anse som fodermedel eller att hänföra till läkemedel. Det-

samma skall gälla i fråga om fodermedel, som i syfte att medföra nyss nämnd verkan är försatt med specialämne. Tillsättning av vitaminer skall dock få ske utan tillstånd. Dessa bestämmelser avser att möjliggöra kontroll över användningen av hormoner, antibiotika och liknande ämnen för uppfödningssändamål. En nyhet är vidare att kostnaderna för kontrollen helt skall bestridas av tillverkare och importörer.

Det föreslås att de nya bestämmelserna skall träda i kraft den 1 juli 1962.

Förslag
till
Förordning
om tillverkning av och handel med fodermedel m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Med fodermedel avses i denna förordning vara, som är lämpad att i oförändrad sammansättning användas för utfodringsändamål eller är avsedd att för sådant ändamål utbjudas till djurinnehavare och som icke, enligt vad därom är särskilt stadgat, är hänförlig till läkemedel.

Förordningen äger dock icke tillämpning å:

1. fodermedel, som framställes i jordbruket och därefter icke undergår annan behandling än som utan användande av kvarn sedvanligen sker i jordbruksdrift, såsom torkning, tröskning eller fläktning;

2. foderblandning, som för användning endast till egna eller omhändertavda djur beställes direkt av djurinnehavare och tillverkas med anlåtande enbart av råvaror som tillhandahållas av denne;

3. oblandat fodermedel, som framkommit såsom biprodukt vid annat industriföretag inom landet än spannmålskvarn eller oljefabrik och som icke undergått särskild behandling för nedbringande av varans vattenhalt;

4. foderblandning som består enbart av hel spannmål;

5. koksalt.

Med specialämne avses i denna förordning ämne, vilket är avsett att till sättas fodermedel och giva detta en ny eller ändrad egenskap som är ägnad att inverka på djurets tillväxt, hälsotillstånd eller prestationsförmåga.

2 §.

Kungl. Maj:t äger förordna, att bestämmelserna i 3—10 §§ skola äga tillämpning, helt eller delvis, på yrkesmässig tillverkning av och handel med fodermedel, avsedda för hästar, nötkreatur, svin, får, getter, kaniner, pälsdjur och fjäderfä.

Har förordnande som i första stycket sägs meddelats, skola jämväl 11—19 §§ i tillämpliga delar gälla.

Tillsyn över efterlevnaden av denna förordning utövas av myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer (kontrollmyndighet). Efter Kungl. Maj:ts bemyndigande må kontrollmyndigheten meddela förordnande som avses i första stycket beträffande visst eller vissa fodermedel.

3 §.

Vad i denna förordning stadgas om fodermedel skall i tillämpliga delar gälla vara som är avsedd att i oförändrat skick eller utan annan behandling än utspädning tillföras djur för att inverka på dess tillväxt, hälsotillstånd eller prestationsförmåga men som varken är att anse som fodermedel enligt 1 § eller är att hänföra till läkemedel.

4 §.

Den som för avsalu inom riket tillverkar eller hit inför fodermedel, i fråga om vilket förordnande enligt 2 § meddelats, skall inom åtta dagar efter det förordnandet trätt i kraft göra anmälan om sin rörelse hos kontrollmyndigheten i enlighet med närmare bestämmelser som meddelas av myndigheten. Därest tillverkningen eller införseln påbörjas efter ikraftträdandet av sådant förordnande som nyss sagts, skall dylik anmälan göras senast åtta dagar före det varan första gången saluföres inom landet.

Vad i denna förordning sägs angående tillverkare gäller i tillämpliga delar även den som inom riket för avsalu förpackar fodermedel.

5 §.

Tillverkare eller importör är skyldig att, i den mån Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, kontrollmyndigheten så föreskriver, förse förpackning vari fodermedel saluföres med uppgifter angående varan eller på annat sätt lämna köparen sådana uppgifter.

6 §.

I fråga om tran och tranemulsion, som saluföres såsom fodermedel, äger Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, kontrollmyndigheten bestämma, att halten av visst eller vissa slag av vitaminer icke får underskrida viss myckenhet per viktenhet. I den mån så erfordras med hänsyn till möjligheten att kontrollera halten av visst eller vissa slag av vitaminer må föreskrift som nu sagts meddelas jämväl beträffande annat fodermedel, vilket uppgives innehålla vitaminer. För tran och tranemulsion må därjämte föreskrivas, att halten av fria fettsyror icke får överskrida visst värde.

7 §.

Utan tillstånd av kontrollmyndigheten må ej saluhållas eller försälas vara, som avses i 3 §, eller fodermedel försatt med annat specialämne än vitaminer.

Vid meddelande av tillstånd som avses i första stycket må kontrollmyndigheten föreskriva villkor som skola gälla för tillståndets åtnjutande.

8 §.

Kontrollmyndigheten äger föreskriva, att fodermedel, vars bruksvärde helt eller huvudsakligen bestämmas av dess halt av specialämnen, må saluhållas och försälas till förbrukare endast i slutna förpackning.

9 §.

Beträffande fodermedel, som icke på grund av särskilt avtal står under strängare kontroll av svensk offentlig myndighet än som i allmänhet gäller för fodermedel av samma slag, må ej å förpackning vari varan saluhålles eller i annons eller reklam rörande varan angivas, att densamma står under kontroll av sådan myndighet.

10 §.

Det åligger tillverkare och importör att, i den mån kontrollmyndigheten så föreskriver, dels föra och på anfordran för myndigheten eller dess ombud förete sådana anteckningar över lager, tillverkning, inköp och försäljning av fodermedel och råvaror därtill som erfordras för kontroll över att bestämmelserna i denna förordning eller med stöd av densamma givna före-

skrifter iakttagas, *dels* lämna myndigheten för kontrollen erforderliga uppgifter om sin rörelse.

11 §.

Kontrollmyndigheten eller dess ombud äger för tillsyn å efterlevnaden av denna förordning och med stöd därav meddelade föreskrifter *dels* erhålla tillträde till lokal vari tillverkning av fodermedel sker eller handelslager av fodermedel förvaras, *dels* taga prov av till försäljning avsedda fodermedel och råvaror därtill som förvaras i sådana lokaler. Den hos vilken prov tages är skyldig att lämna erforderligt biträde vid provtagningen. Tillverkare och importör är ej berättigad till ersättning för uttaget prov. Har prov tagits hos annan, är tillverkaren eller importören skyldig ersätta statsverket kostnaden för provet.

12 §.

Till täckande av kostnaderna för den fodermedelskontroll som utövas enligt denna förordning skall avgift gäldas av tillverkare och importörer enligt taxa vilken på förslag av kontrollmyndigheten fastställs av Kungl. Maj:t.

13 §.

1 mom. Med dagsböter straffes den som

1) underlåter att lämna uppgift som avses i 5 § eller uppsåtligen eller av oaktsamhet, som ej kan anses ringa, giver oriktigt eller ofullständigt innehåll åt sådan uppgift;

2) bryter mot föreskrift som meddelats med stöd av 6 eller 8 §; eller

3) bryter mot det i 7 § första stycket stadgade förbudet eller mot villkorsbestämmelse som meddelats med stöd av 7 § andra stycket.

2 mom. Har någon förövat gärning som jämlikt 1 mom. är belagd med straff, äger domstolen tillika förklara, att det varuparti som överträdelsen gäller ävensom gods eller penningar som den tilltalade i samband med överträdelsen mottagit skola helt eller delvis vara förverkade. Utgjordes egendom, som eljest skolat förklaras förverkad, av annat än penningar och finnes den ej i behåll, skall i stället värdet förklaras förverkat.

Förklaras vara förverkad, är även förpackning vari den förvaras förverkad.

3 mom. Med dagsböter straffes jämväl den som

1) uppsåtligen underlåter att fullgöra anmälningssplikt som avses i 4 § eller att föra anteckningar eller lämna uppgifter varom stadgas i 10 §;

2) uppsåtligen giver oriktigt eller ofullständigt innehåll åt anmälan som lämnats enligt 4 § eller åt anteckningar eller uppgifter som avses i 10 §;

3) bryter mot stadgandet i 9 §; eller

4) vägrar att lämna erforderligt biträde vid provtagning som avses i 11 §.

4 mom. Förövas gärning som i 3 mom. under 1) eller 2) sägs av oaktsamhet, som ej kan anses ringa, straffes med böter, högst trehundra kronor.

5 mom. Om straff för vägran att lämna tillträde för provtagning eller undersökning enligt 11 § stadgas i allmänna strafflagen.

14 §.

Vad som inhämtats av handling, som tillhandahållits på grund av stadgande i 10 §, eller vid undersökning enligt 11 §, må ej yppas i vidare mån än som fordras för vinnande av det med kontrollen avsedda ändamålet. Bryter någon häremot, straffes, där ej gärningen är belagd med straff i strafflagen, med dagsböter.

15 §.

Husbonde ansvarar för sådan i 13 § 1 mom. omförmäld förseelse, som förövas av hans husfolk eller i hans arbete antagen person, liksom vore förseelsen begången av honom själv, såframt ej omständigheterna göra sannolikt, att förseelsen skett utan hans vetskap och vilja.

16 §.

Brott mot föreskrift som meddelats med stöd av 5 § eller 7 § andra stycket må ej av allmän åklagare åtalas utan medgivande av kontrollmyndigheten.

Brott varom förmäles i 14 § må, där det ej innefattar ämbetsbrott, av allmän åklagare åtalas allenast efter angivelse av målsäganden.

17 §.

Förverkad egendom tillfaller kronan.

18 §.

Har någon vägrat att lämna kontrollmyndigheten eller dess ombud tillträde till lokal för verkställande av undersökning eller provtagning enligt 11 § eller att på anfordran förete handling som avses i 10 § för kontrollmyndigheten eller dess ombud, eller underlåtit att i föreskriven ordning avlämna där avsedd uppgift, må myndigheten förelägga honom lämpligt vite.

Länsstyrelse äger utdöma vite enligt denna paragraf.

19 §.

Närmare föreskrifter rörande tillämpningen av denna förordning meddelas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av kontrollmyndigheten.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1962, då kungörelsen den 29 september 1950 (nr 521) om tillverkning av och handel med vissa fodermedel upphör att gälla.

Förslag

till

Lag

angående upphävande av lagen den 30 september 1938 (nr 611) om handel med fodermedel

Härigenom förordnas, att lagen den 30 september 1938 om handel med fodermedel skall upphöra att gälla med utgången av juni 1962.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
10 mars 1961.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Netzén, fråga om *nya författningsbestämmelser rörande tillverkning av och handel med fodermedel m. m.* samt anför därvid följande.

Inledning

Vid 1931 års riksdag väcktes förslag om utredning angående kontroll å handeln med fodermedel och konstgödsel. Sedan riksdagen begärt utredning, på vilket sätt kontroll över handeln med fodermedel lämpligast borde ordnas, uppdrog Kungl. Maj:t samma år åt kommerskollegium och lantbruksstyrelsen att gemensamt verkställa sådan utredning och inkomma med förslag i ämnet till Kungl. Maj:t.

Ämbetsverken avgav den 26 juli 1935 betänkande och förslag till lag angående handel med vissa fodermedel samt till tillämpningskungörelse. Efter remissbehandling av förslaget anbefalldes Kungl. Maj:t den 6 februari 1936 samma ämbetsverk att efter hörande av inspektören för de kemiska stationerna avge förnyat utlåtande och förslag i ämnet. Sådant förslag avgavs den 18 september 1937. På grundval av de framlagda förslagen och avgivna remissyttrandena framlades i proposition nr 254 till 1938 års riksdag förslag till lag om handel med fodermedel. Efter riksdagsbehandling antogs lagförslaget och lagen utfärdades den 30 september 1938 (nr 611). Därvid angavs, att lagen skulle träda i kraft den dag Konungen förordnade.

Kungl. Maj:t uppdrog åt lantbruksstyrelsen att utarbeta förslag till tillämpningsbestämmelser. Innan dessa blivit färdigställda och således innan lagen kunnat sättas i kraft, inträffade det andra världskriget, som nödvändiggjorde försörjnings- och regleringsföreskrifter på foderområdet av annat slag än dem som fodermedelslagen innehåller. Sådana föreskrifter utfärdades i en rad olika krisförfattningar, enligt vilka regleringsarbetet på området lades i statens livsmedelskommissions händer. Dessa författningar möjliggjorde emellertid även upprätthållandet av en kvalitetskontroll på

fodermedelsområdet, och en sådan kontroll uppbyggdes även av livsmedelskommissionen.

Då de kvarstående krisförfattningarna på området sommaren 1950 slopades, befanns det att 1938 års fodermedelslag icke borde sättas i kraft, innan en allmän översyn av lagen företagits. I avbidan på en definitiv reglering av frågan om kontroll över handeln med fodermedel utfärdade Kungl. Maj:t den 29 september 1950 en som provisorisk betraktad kungörelse (nr 521) om tillverkning av och handel med vissa fodermedel. Kungl. Maj:t uppdrog samtidigt åt lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd, vilken då hade efterträtt livsmedelskommissionen, att gemensamt utföra översynen av 1938 års fodermedelslag och att till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag, vartill översynen kunde föranleda. Kungl. Maj:t bemyndigade därvid även ämbetsverken att vid uppdragets fullgörande anlita särskilda sakkunniga i erforderlig omfattning.

Ämbetsverken fann emellertid icke lämpligt att omedelbart igångsätta översynen. Sedan förkrigstiden hade nämligen både den teoretiska och den mera praktiskt betonade forskningen på fodermedelslärans och utfodringens område gjort mycket betydande framsteg. Genom krisförhållandena hade den praktiska tillämpningen av forskningsresultaten hämmats. Vidare tydde många tecken på, att de redan inträffade förändringarna i foderhandelsstrukturen — bl. a. den starkt ökade tillverkningen av kompletta handelsfoderblandningar — och i tekniken för tillverkningen av vissa fodermedel skulle göra sig gällande än kraftigare under de då närmast kommande åren. Man ville sålunda avvakta den utveckling och de förändringar inom branschen, som kunde förväntas efter avskaffandet av det fleråriga inhemska krissystemet på området och under inverkan av en friare och mera stabiliserad internationell handel. Sedan man från ämbetsverkens sida under den tid som gått efter det att utredningsuppdraget meddelades under hand följt utvecklingen på området, beslöt dessa i november 1954 att uppdraga utredningsarbetet åt en kommitté, bestående av professorerna E. Brunius vid statens institut för folkhälsan och Nils Olsson vid statens husdjursförsök i Ultuna samt tre representanter för vardera myndigheten, nämligen för lantbruksstyrelsen dess dåvarande ledamot lantbrukaren J. Daniel Svenson, överdirektören G. R. Ytterborn och numera pensionerade byrådirektören Helge Ryde och för jordbruksnämnden dess ledamot advokaten Ture Bengtsson samt numera byrådirektörerna Albert Andersson och Per Ekström. Att såsom ordförande leda utredningsarbetet utsågs Ytterborn. Myndigheterna beslöt vidare att bereda vissa organisationer tillfälle att genom var sin sakkunnig vara representerade i kommittén. I sådan egenkap deltog i utredningsarbetet

för Kooperativa förbundet avdelningschefen Ivan Ek, Stockholm,

för Svenska lantmännens riksförbund direktören Rolf Kjelldahl, Stockholm,

för Sveriges lantbruksförbund lantbrukaren Paul Larsson, Vendle, Dingtuna,

för Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening direktören i AB Carl Engström, Eslöv, Artur Mattsson, samt

för Föreningen Svensk trankontroll numera direktören i Allmänna svenska utsädesaktiebolaget, Svalöv, Charles Wessman.

Under utredningsarbetets gång hölls överläggningar bl. a. med representanter för statens sakrevision.

I september 1957 avlämnade kommittén till ämbetsverken en promemoria med förslag till bestämmelser om kontroll över tillverkningen av och handeln med fodermedel. I vissa delar anmälades inom kommittén avvikande mening från majoritetens uppfattning. I promemorian förklarade kommittén, att den inte ansett sig böra taga ställning till frågan om fodermedelskontrollens administrativa förläggning. I särskilda promemorior redovisades emellertid de synpunkter på denna fråga, som framförts av de i arbetet deltagande företrädarna för lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd.

Med gemensam skrivelse, dagtecknad för lantbruksstyrelsen den 6 februari och för jordbruksnämnden den 20 mars 1958, överlämnades kommitténs promemoria med därvid fogade handlingar till Kungl. Maj:t. Ämbetsverken uttalade, att kommitténs förslag till föreskrifter angående fodermedelskontrollen i huvudsak var ägnade att läggas till grund för statliga bestämmelser på området. Emellertid föreslogs vissa avvikelser från kommitténs förslag. Vidare uttalade sig ämbetsverken rörande frågan om vilken myndighet, som borde handha fodermedelskontrollen.

Över ämbetsverkens skrivelse med därvid fogade handlingar har efter remiss yttranden avgivits av statskontoret, kommerskollegium (som bifogat yttranden från rikets samtliga auktoriserade handelskammare utom den för Västergötland och norra Halland), statens sakrevision, lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök (som bifogat yttrande från lärarkollegiet), statens lantbrukskemiska kontrollanstalt, statens veterinärmedicinska anstalt, statens institut för folkhälsan, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Kooperativa förbundet, Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening, Föreningen Svensk trankontroll u. p. a., Sveriges fiskmjölsfabrikanters förening, Sveriges industriförbund (som bifogat yttrande från Sveriges kemiska industrikontor), Svenska bygdekvarnars riksförbund samt Hushållningssällskapens förbund (som bifogat yttranden från hushållningssällskapen i Östergötlands, Gotlands, Västmanlands och Norrbottens län).

Vidare har skrivelser i ärendet inkommit från Föreningen Sveriges spannmålsintressenter, Deltafor aktiebolag och Svenska aktiebolaget Philips.

Sveriges speceri- och lanthandlareförbund samt Svenska kvarnföreningen, vilka beretts tillfälle att inkomma med yttrande, har ej avgivit sådant.

I skrivelse i januari 1959 har agr. lic. A. Frölich, Rimbo, på anförda skäl hemställt, att uttrycket »smältbart renprotein» måtte avlägsnas ur författningsbestämmelserna. Över denna skrivelse har efter remiss statens jordbruksnämnd avgivit utlåtande.

Inom jordbruksdepartementet har ämbetsverkens förslag översetts, var-

vid jämväl de utländska författningsbestämmelserna på fodermedelsområdet beaktats.

Därefter har inom departementets rättsavdelning den 30 november 1960 hållits ett sammanträde med representanter för lantbruksstyrelsen, kommerskollegium, statens jordbruksnämnd, statens institut för folkhälsan, lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, statens lantbrukskemiska kontrollanstalt, statens veterinärmedicinska anstalt, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Kooperativa förbundet, Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening samt Sveriges kemiska industrikontor. Vid sammanträdet har med ledning av inom rättsavdelningen utarbetade utkast till förordning och tillämpningskungörelse rörande tillverkning av och handel med fodermedel dryftats frågor som huvudsakligen avser kontrollens omfattning och bestämmelsernas utformning ur teknisk synpunkt.

Vidare har medicinalstyrelsen och veterinärstyrelsen i en gemensam skrivelse den 30 januari 1961 föreslagit vissa författningsbestämmelser angående förbud mot användning av hormonpreparat i tillväxtbefrämjande syfte vid djuruppfödning samt mot försäljning av sådana preparat.

Jag anhåller nu att få anmäla frågan om nya bestämmelser rörande fodermedelskontrollen.

Gällande rätt

Då jag i fortsättningen i olika sammanhang torde få beröra skilda bestämmelser i gällande svensk och utländsk rätt på fodermedelsområdet, skall här blott givas en kort översikt av grunddragen i dessa bestämmelser.

1938 års lag

Lagen den 30 september 1938 (nr 611) om handel med fodermedel, vilken som jag inledningsvis nämnt aldrig trätt i kraft, äger tillämpning å yrkesmässig handel med vissa fodermedel, som närmare anges i 1 §. Den stadgar skyldighet — med visst undantag vid lösviktsförsäljning — för säljare att till köparen avge skriftlig deklARATION rörande den sålda varans sammansättning (2 §). Om deklARATION i förekommande fall av varans halt av vatten, råprotein och råfett ej lämnats redan vid köpet, anses säljaren ha garanterat, att denna halt motsvarar vissa av lantbruksstyrelsen fastställda normaltal (5 §). Förbehåll beträffande säljarens ersättningskyldighet i anledning av fel i varan får ej åberopas av säljaren med mindre det upptagits i skriftligt avtal om köpet (6 §). Fodermedelshandlare är skyldig att låta prov av leveransfärdiga varupartier tagas utan ersättning (7 §).

Av det sagda framgår, att lagen inte begränsar sig till en kontroll hos tillverkare och importör, utan arbetar med en för varje särskilt handelsled till köparens skydd stadgad deklARATIONSSKYLDIGHET för säljaren. Lagen har

en i viss mån privaträttslig inriktning. Å andra sidan ger lagen endast ett mycket begränsat utrymme för en statlig kvalitetskontroll. Denna kan endast avse varans överensstämmelse med deklarationen.

1950 års kungörelse

1950 års kungörelse om tillverkning av och handel med vissa fodermedel erhöi i vissa delar ändrad lydelse genom kungörelsen den 30 juni 1953 (nr 500). Sistnämnda kungörelse, i vilken även intagits de icke ändrade delarna av den ursprungliga kungörelsen, stadgar skyldighet för tillverkare av foderblandningar och vitaminfodermedel att göra anmälan om sin tillverkning till statens jordbruksnämnd. Nämnden äger enligt kungörelsen befogenhet att meddela föreskrifter huvudsakligen om skyldighet för tillverkare eller importör att förse förpackning, vari fodermedel saluföres, med vissa uppgifter angående varan, t. ex. angående foderblandnings beståndsdelar och fodermedels kemiska sammansättning. Huvudsyftet med kungörelsen är alltså, att köparen skall kunna bilda sig en uppfattning om varans kvalitet och lämplighet som foder för skilda djur. Kungörelsen innehåller emellertid även ett stadgande (3 § första stycket), som huvudsakligen är föranlett av försörjnings- eller avsättningshänsyn och som därför faller utanför ramen för en ren kvalitetskontrollförfattning. Sistnämnda stadgande lägger i jordbruksnämndens hand att med hänsyn till tillgången på visst fodermedel meddela föreskrift om högsta eller lägsta tillåtna halt av detta fodermedel i foderblandning eller föreskrift om att fodermedlet icke alls får ingå i sådan blandning.

I kungörelsen har — fränsett vissa bestämmelser rörande fodertran — inte uppställts några kvalitetskrav. Det står alltså varje tillverkare och importör fritt att, med den begränsning som följer av nyssnämnda bestämmelse i 3 § första stycket, själv bestämma en foderblandnings sammansättning, blott han deklarerar denna.

Kungörelsen innehåller föreskrift om skyldighet för jordbruksnämnden att utöva tillsyn å efterlevnaden av kungörelsen, om rätt för nämnden att uttaga varuprover för undersökning och om viss skyldighet för tillverkare och importör av vitaminfodermedel eller fodermedel, som uppgives vara försatt med vitaminer, att gälda ersättning för undersökning av varorna. Jordbruksnämnden skall även utfärda tillämpningsföreskrifter och skall därvid i fråga om föreskrifter, som berör fodermedels bruksvärde, samråda med lantbruksstyrelsen.

I tillämpningsföreskrifterna har meddelats vissa definitioner och närmare bestämmelser om anmälningsplikt, förpackningarnas märkning, bokförings- och rapportskyldighet samt kontroll. Vidare avser föreskrifterna bl. a. sammansättningen av foderblandningar (tillämpning av 3 § första stycket).

Utländsk rätt

I fråga om utländsk lagstiftning anförde *kommittén* följande.

En överblick över gällande system för kontrollen över foderblandningar i europeiska länder lämnas i FAO:s (Food and Agriculture Organization of the United Nations) publikation »Legislation and other Measures in European Countries on the Manufacture of and Trade in Compound Feeds» (Rom 1955). Där sammanfattas situationen på följande sätt (här i översättning från engelskan).

Ett studium av gällande lagstiftning i olika europeiska länder ger vid handen förekomsten av tre förhärskande regleringssystem, avsedda att tillförsäkra förbrukaren tillgång till högklassiga varor och skydda honom mot bedrägeri, nämligen ett system med kontrollerad frihet, ett system med tillståndstvång och ett system med förteckning över fodermedel av normaltyp.

1. Hos det första systemet, vilket tillämpas i Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Portugal, Storbritannien och Sverige, har principen om fri tillverkning och handel respekterats. Varje handlande säljer foderblandningar fritt och utan föregående auktorisation, under förutsättning att han upplyser förbrukaren om varans natur, sammansättning och härkomst. I vissa fall måste tillverkaren underrätta myndigheterna om den verksamhet han avser att bedriva eller det namn, under vilket varan är avsedd att säljas, och de uppgifter, som kommer att meddelas på de etiketter, varmed varuförpackningen förses.

Som en naturlig följd härav söker man i dessa länder öka kontrollen över de varor, som föres i marknaden för att försäkra sig om att varorna överensstämmer med deklarationen. Vidare stadgas stränga straff och skadestånd vid överträdelser.

2. Enligt det andra systemet, som gäller i Irland och Spanien, är tillverkarna och i vissa fall handlandena skyldiga att hos vederbörande myndighet ansöka om tillstånd att bedriva sin verksamhet. Denna ansökan måste vara åtföljd av alla behövliga upplysningar och föranleder vederbörliga undersökningar av ansökningsmyndigheten. Ansökan kan bifallas eller avslås och föranleder i förra fallet vanligen en registrering under ett särskilt nummer, vilket måste åsättas de etiketter, varmed varuförpackningarna förses. I dessa länder har ernåendet av största möjliga säkerhet för köparna föredragits framför fri handel.

3. Den tredje gruppen av länder omfattar Belgien, Förbundsrepubliken Tyskland, Schweiz och Österrike. Under det att man här har bibehållit tillverkningsfrihet för ett antal foderblandningar av känt och specificerat slag, som upptagits i en särskild förteckning, kräver man i dessa länder tillstånd för tillverkning av vissa produkter, som icke upptagits i förteckningen.

Kommittén uttalar, att det anförda utgjorde en kort sammanfattning av den undersökning på området, som verkställdes genom FAO:s försorg. Det låg i sakens natur, att denna sammanfattning var schematisk och icke gav upplysning om alla de olika nyanser och kombinationer, som förefanns inom de skilda ländernas lagstiftning på området. Sammanfattningen kunde dock tjäna som en allmän bakgrund vid ställningstagandet till den fortsatta fodermedelskontrollen i Sverige.

Inom *jordbruksdepartementet* har verkställdes en mera ingående undersökning av utländska författningsbestämmelser på fodermedelsområdet.

Denna har främst omfattat studium av en av FAO år 1957 utgiven översikt »Animal Feedstuffs. Regulations governing their manufacture and sale in European countries». Denna översikt har i viss utsträckning kompletterats, särskilt vad gäller de nordiska grannländerna. Därjämte har uppgifter inhämtats om de i USA gällande bestämmelserna på området.

En kortfattad redogörelse för den utländska lagstiftningen i några av de länder, som för oss är av speciellt intresse i detta sammanhang, torde här få lämnas. Därjämte kommer vissa bestämmelser att senare beröras i skilda sammanhang.

Bestämmelserna i *Danmark* är mycket detaljerade. Huvudförfattningen är en lag 13 april 1938 (1939:135) om handel med foder- och gödningsmedel samt jordförbättringsmedel (ändrad 1940:288 och 1955:161). Tillstånd behövs för att tillsätta vissa specialämnen till fodermedel, som är avsett att försäljas. I kungörelse har generellt tillstånd givits att till vissa koncentrat sätta tre slag av antibiotica och två slag av coccidiostatica. Den som inför, tillverkar, behandlar eller säljer biprodukter av havre och korn är skyldig att föra ett register, vari skall antecknas alla in- och utgående partier samt namn och fullständig adress på köpare. Lantbruksministern kan förordna att sådant register skall föras även beträffande andra fodermedel. Säljaren är alltid skyldig att tillhandahålla köparen skriftlig uppgift om alla data beträffande varan. Vid försäljning av partier under 50 kg, som ej uppgives innehålla vitaminer eller mineraler, behöver upplysningar dock givas endast om säljaren så påfordrar. Om för organiska fodermedel innehåll av ett eller flera närande ämnen (t. ex. råprotein eller råfett) deklareraras, skall, då så är möjligt, även antalet foderenheter angivas. I annat fall skall deklarerars procentsats råprotein, råfett, aska, vatten, renprotein, växttråd och kvävefria extraktionsprodukter. Uppgifterna kan, beroende på vilket förpackningsmaterial som använts, lämnas genom tryck på förpackning, lapp i säck eller på faktura. Förbud gäller mot användning av fröavfall eller skal av jordnöt, ris eller kakao i fodermedel. Lantbruksministern kan förbjuda även andra varor. Organiska beståndsdelar, som ingår i foderblandning, skall ge minst 65 foderenheter per 100 kg. Lantbruksministern kan dock medge undantag, vilket skett i fråga om bl. a. luzernmjöl. För några fodermedel finnes kvalitetsfordringar, som innebär t. ex. minimibestämmelser i fråga om råprotein. Obligatorisk kontroll utövas över att de författningsmässiga bestämmelserna följes. De flesta tillverkarna är emellertid anslutna till en frivillig kontroll, som även den utövas av statlig myndighet (under verksamhetsåret 1959/60 var 145 fabrikanter anslutna och togs 6 295 prov, varav 3 296 fullständigt analyserats). Den frivilliga kontrollen torde omfatta praktiskt taget alla foderblandningar. Den är mycket ingående och för de frivilligt kontrollerade varorna gäller skärpta bestämmelser. Sålunda är bl. a. deklARATION av minimihalt smältbart renprotein och antalet foderenheter per 100 kg obligatorisk. Kontrollerade foderblandningar får i gengäld åsättas ett särskilt märke, som utvisar att de underkastats frivillig kontroll. Analysresultaten redovisas fullständigt i publikation. Därvid anges även av-

vikelser från deklARATIONER (under verksamhetsåret 1959/60 konstaterades, att 141 partier eller 4,5 % av samtliga undersökta icke svarade mot givna garantier). Ansvarig för överträdelse är rörelsens ägare eller brukare (ev. ordförande i styrelse). Straff- och skadeståndsbestämmelser finnes. — Kontrollkostnaderna för den obligatoriska kontrollen täckes genom avgifter, som det åligger importörer och tillverkare att erlägga. De fastställs årsvis av lantbruksministeriet. Avgift erlägges för varje tillverkningsplats och baseras på omsättningen (t. ex. 80 kr. för en omsättning av 101—500 ton). Vill någon tillverkare ej lämna uppgift om omsättningen får han betala efter högsta tariff (800 kr.). För den frivilliga kontrollen erlägges särskilda avgifter. För varje tillverkningsställe uttages ett grundbelopp å 800 kr. samt en kvantitetsavgift av 1 kr. 50 öre per ton av de första 1 500 och 25 öre per ton av resten.

I *Finland* trädde en helt omarbetad lag med detaljerad tillämpningsförrättning i kraft den 1 oktober 1955. Då på grund härav bestämmelserna är lättillgängliga, lämnas här endast en mycket kort orientering om vissa av dessa.

Tillstånd kräves för tillverkning av foderblandningar som innehåller enbart spannmålsprodukter. Som sådana blandningar betraktas även blandning med tillsats av blott små mängder vitaminer, spårämnen och hormoner samt andra med dem jämförbara nyttiga ämnen. Vidare kräves tillstånd för import av alla slags foderblandningar. I övrigt föreligger anmälnings- och bokföringsskyldighet för den som ämnar tillverka eller importera fodermedel. Detaljerade kvalitetsbestämmelser lämnas och innehåller bl. a. att lantbruksministeriet kan förbjuda sådana fodermedel som icke uppfyller kvalitetsfordringar, som angives i förordningen, eller som är skadliga, onyttiga eller ineffektiva. I märknings- och garantibestämmelserna föreskrives bl. a. att för fodermedel skall deklarereras mängden av de ämnen, som varan uppgives innehålla och som bestämmer dess bruksvärde (bl. a. råfett, råprotein och växttråd var för sig). Vidare skall för organiska fodermedel angivas foderenhetsvärde samt mängden av smältbart råprotein och smältbart renprotein. Uppges foderblandning innehålla vitaminer, hormoner eller liknande ämnen, skall angivas innehållet av dessa och dagen, intill vilken blandningens halt av dessa ämnen garanteras, därest blandningen förvaras under angivna förhållanden. Sådana fodermedel får ej tillverkas, införas eller säljas utan att deras användbarhet har ådagalagts genom tillförlitliga undersökningar. Kostnaderna för kontrollörer och provtagare samt laboratorieundersökningar bestrides av tillverkare eller varuägare.

Även i *Norge* gäller mycket långtgående bestämmelser. Den grundläggande författningen är en lag den 27 juni 1924, vilken reviderats 1953 genom en lag som trädde i kraft den 1 augusti 1955. Tillstånd kräves för tillverkning av kraftfoder och foderblandningar. För partihandel med kraftfoder fordras särskild licens. För detaljhandel räcker det med anmälan till lantbruksdepartementet. Tillverkare och säljare av fodermedel skall föra nog-

granna register. På förpackningarna skall lämnas uppgifter om varan, och i Norge tillverkade kraftfoderblandningar skall vara åtföljda av garantisedel, varå bl. a. skall angivas procentuell halt av smältbart renprotein och fett var för sig samt antal foderenheter per 100 kg. Kvalitetsbestämmelserna är mycket utförliga och anger för flertalet ämnen en maximi- och/eller minimigräns. Import av kraftfoderblandningar, mineralfoderblandningar och vitaminpreparat är helt förbjuden. Förbud gäller även mot import av kraftfoder, som ej uppfyller inhemska kvalitetskrav. Oblandat kraftfoder av animaliskt ursprung får aldrig innehålla mer än viss procent vatten. I regel föreskrives minimihalt av protein samt maximihalt av fett och salt. Foderblandning får inte tillverkas för avsalu utan att lantbruksdepartementet godkänt blandningsanläggningen och blandningens sammansättning. För mineralfoderblandningar anges exakt vilka ämnen som skall ingå och med vilken procentsats. Även blandningar för mjölkkor och svinfoderblandningar är standardiserade, men andra blandningar för dessa djurslag kan få tillverkas, varvid standardiseringsmärket inte får användas. För foderblandningar för fjäderfån uppställs kvalitetskrav. Tillverkare kan få tillstånd att till foderblandningar sätta högst 15—50 mg per kg av vissa antibiotika, beroende av det djurslag för vilket blandningen är avsedd. Även för tillsats av torskleverolja och jod gäller vissa maximi-bestämmelser. Som straff för överträdelse stadgas böter och/eller fängelse högst tre månader. Förverkandepåföljd och skadeståndsskyldighet kan tillkomma. Statlig kontroll utövas genom provtagning (ingen ersättning för prov), kontroll av register m. m. Statens Kornforretning har monopol på import av och handel med kraftfoder (med vissa undantag). Analysmetoderna anges i en av myndighet utgiven handbok.

Fodermedelskontrollen i *Förbundsrepubliken Tyskland* regleras främst genom en förordning den 24 oktober 1951, vilken bygger på en lag den 22 december 1926. Tillstånd fordras för tillverkning och försäljning av andra foderblandningar än sådana som överensstämmer med vissa av myndigheterna fastställda standardblandningar. För tillverkning av standardblandningar fordras blott anmälan. Vid bedömning av licensfrågor biträdes jordbruksministern av en rådgivande kommitté. I ansökan om tillstånd skall angivas fodermedlets varubenämning, innehåll av näringsämnen och den sammansättning som garanteras. Vidare skall vid ansökan fogas officiell analys och prisuppgift.

Enligt standardiseringsbestämmelserna får vitaminer under vissa förutsättningar tillsättas mineralfoderblandningar. Eljest fordras tillstånd för att till fodermedel sätta vitaminer eller andra specialämnen.

Foderblandning får säljas endast i säckar försedda med plomb av bly eller metallband, varå angivits tillverkarens namn och adress. Antingen på såväl en vid säcken fogad som en däri lagd deklarationsedel eller tydligt tryckt på säckarna skall vidare lämnas uppgifter om varan. Förbud gäller mot försäljning av fodermedel, som innehåller farliga föroreningar eller

värdelösa beståndsdelar. Vad härmed menas anges närmare i lagen. I lagen ges definition på ett flertal varunamn, som får användas om varan motsvarar definitionen. Provinsorgan äger utan att ersättning lämnas taga prov från tillverkare, handlande eller konsumenter. Analysmetoderna är fastställda. Den rådgivande kommittén följer ständigt utvecklingen och föreslår revidering av standardiseringsbestämmelserna. Större tillverkare kan, om de underkastar sig särskild frivillig kontroll, få använda ett speciellt kvalitetsmärke på sina varor. Straff för överträdelse av bestämmelserna är fängelse och/eller böter. Lagen håller på att omarbetas. Härvid lär bl. a. övervägas definition som skiljer fodermedel från läkemedel, förbud mot att sälja fodermedel med lågt fodervärde samt bättre standardiseringsbestämmelser och föreskrifter angående specialämnena.

I Nederländerna har genom en lag 1953 väsentlig uppmjukning skett av tidigare bestämmelser enligt vilka bl. a. alla foderblandningar var standardiserade och skulle förses med ingående deklara-tionsuppgifter. Sådana föreskrifter gäller nu blott foderblandningar, som innehåller specialämnena. Gällande bestämmelser är i huvudsak följande.

Tillstånd fordras för såväl tillverkning som partihandel. För malning av animaliska fodermedel och för handel med hö och halm kräves auktorisation. Särskilda licenser fordras i fråga om foderblandningar, som innehåller hormonpreparat, antibiotika eller medicinska ämnen. Emballage till foderblandning skall vara tillslutet med sigill eller på annat sätt så att det efter att ha brutits icke kan återställas i ursprungligt skick. På emballaget skall finnas uppgift om blandarens namn och adress samt tillverkningsplatsen. För mineralblandningar, avsedda att ingå i foderblandningar, skall vidare anges innehåll av fosfor, djurslag, för vilket blandningen är avsedd, samt orden »avsedd för foderblandning». Kvalitetskrav har uppställts för mineralblandningar, som är avsedda att ingå i foderblandningar. Vidare offentliggöres av statsmyndighet förteckning över skilda foderblandningar med uppgift om sammansättning och fodervärde. Dessa förteckningar tjänar till ledning för tillverkare och köpare. Foderblandningar får endast innehålla sådana vitaminpreparat, som upptagits på en av statlig myndighet utgiven förteckning. För tillsats av hormonpreparat, antibiotika m. m. gäller detaljerade bestämmelser. Särskild licens fordras. Sådan förutsätter, att en hel del villkor skall vara uppfyllda. Kontroll utövas genom provtagning och analysmetoderna är fastställda. Frivillig kontroll förekommer och omfattar 50—60 % av hela kvantiteten foderblandningar. Kontrollen medför skyldighet att deklarerat beståndsdelar m. m. i procent. Som sanktion gäller — förutom påföljder av ekonomisk art — endast allmänna straffbestämmelser i bedrägerilag.

I fråga om lagstiftningen i USA har departementet ej haft tillgång till någon sammanfattning. Huvudbestämmelserna finns i Federal Food, Drug and Cosmetic Act, som antogs år 1938. Med stöd av denna lag har utarbetats mycket ingående detaljföreskrifter särskilt i fråga om »Food Additives»

(tillsatsmedel). Association of American Feed Control Officials och American Feed Manufacturers Association har gemensamt utarbetat en »Uniform State Feed Bill». Detta lagförslag har icke antagits som lag av alla stater men iakttages tydligen överallt vid kontrollen, liksom de tillämpningsbestämmelser som hör till lagförslaget.

En redogörelse för de mycket omfattande bestämmelser, som dessa författningar innehåller, kan här ej lämnas utan blott en orientering.

1938 års lag avser såväl livsmedel som fodermedel. Definitioner lämnas på ett flertal fodermedel. I lagen ges utförliga bestämmelser om när ett fodermedel skall anses vara förfalskat eller felmärkt. Som exempel må nämnas, att en vara anses felmärkt om den felaktigt utgives överensstämma med visst fodermedel, för vilket definition och kvalitetskrav angivits i lagen, eller om etiketten ej anger fodermedlets namn och dess beståndsdelar i den mån dessa skall deklareraras.

Med »food additive» menas i lagen tillsats, som medför att ett fodermedel direkt eller indirekt får eller med största sannolikhet beräknas få en icke skadlig egenskap som det tidigare inte har. Tillsatsmedel får användas endast efter tillstånd. I ansökan om sådant tillstånd skall bl. a. lämnas uppgift om:

den avsedda effekten hos ämnet och den myckenhet som fordras för att få denna effekt,

användbar metod för att fastställa den kvantitet, som tillsatts ett fodermedel av ämnet i fråga, och andra verksamma beståndsdelar samt

de undersökningar som gjorts för att fastställa att ämnet är oskadligt vid ifrågasatt användning och de metoder som använts för att konstatera detta.

Mycket ingående regler lämnas för hur ansökningarna skall prövas och under vilka förutsättningar de får bifallas.

Det må särskilt påpekas, att erfarenheter under senare år gjort att prövningen av frågor om tillstånd att till fodermedel sätta specialämnen är mycket noggrann. Detta gäller särskilt tillsats av hormonpreparat. Sedan det visat sig att ett sådant preparat, vilket enligt meddelade tillstånd ingick bl. a. i största delen av det till biffdjur använda fodret, framkallat cancer hos försöksdjur, har i Federal Food, Drug och Cosmetic Act år 1958 gjorts ett tillägg, enligt vilket intet tillsatsmedel får anses som oskadligt därest det bevisligen framkallar cancer om det intages av människor eller djur. Några nya tillstånd att använda detta preparat ges därför inte.

Straff mot överträdelse av lagen är fängelse och/eller böter.

Uniform State Feed Bill utgör ett lagförslag, som staterna rekommenderats att antaga. Enligt detta skall varje kommersiellt fodermedel registreras innan det saluhålles. Detta gäller dock ej beställningsvaror, för vilka kunden angivit varje beståndsdel. Sådana ändringar i ett fodermedels sammansättning, som bevisligen inte sänker dess värde som foder, får göras utan att registreringen ändras. Alla handelsfodermedel skall åtföljas av en lätt läsbar etikett, varå lämnas ingående uppgifter om varan.

Efter särskilt tillstånd får specialämnena, vilka kan påvisas vid analys, tillsättas och garanteras.

Kostnaderna för kontrollen täckes genom viss inspektionsavgift per ton. Kvantiteterna skall deklarerats kvartalsvis. I sista hand är den som levererar varan till konsument ansvarig för att avgiften erlagts. En distributör, som tillhandahåller fodermedel i förpackningar med en vikt av 10 pund eller lägre, äger i stället betala en årlig avgift av 25 dollars för varje registrerat fodermedel.

Överträdelser straffas enligt lagförslaget med böter.

Behovet av och formen för författningsmässig reglering

Uttalanden vid 1938 års lagstiftning

Till grund för 1938 års lagstiftning låg ett av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen gemensamt utarbetat förslag. Som motiv för förslaget anförde ämbetsverken bl. a. (prop. 1938: 254, s. 13), att vid lagstiftning på ifrågavarande område den största varsamhet borde iakttagas så att icke onödiga band lades på handeln. I all synnerhet borde enligt ämbetsverkens mening tillses, att icke en sådan lagstiftning genomfördes som medförde omständlighet vid handelsutövningen och ledde till fördyring av varan. Ämbetsverken ansåg sålunda, att ytterligare föreskrifter rörande den direkta kontrollen av fodermedel, undersökningstvång eller särskilda importföreskrifter icke borde ifrågakomma. Ämbetsverken avvisade tanken på införandet av särskild registreringskyldighet vid fodermedelshandel eller skyldighet att iakttaga särskild bokföring.

Ämbetsverken uttalade vidare, att bestämmelser om att benämningen å fodermedel skulle motsvara varans beskaffenhet icke syntes erforderliga, då genom lagen den 29 maj 1931 (nr 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens tillräckligt skydd mot vilseledande namn och beteckningar vunnits. Slutligen förklarade ämbetsverken, att enligt deras mening förbud mot saluförande av fodermedelssorter, som inte uppfyllde bestämda kvalitetsfordringar, icke vore av behovet påkallade.

Under remissbehandlingen av förslaget uttalades i allmänhet, att behov av lagstiftning förelåg, men några instanser förordade, att kontroll i stället skedde på frivillig väg. Andra ansåg, att frågan borde vila till dess det var tillräckligt sörjt för att erforderliga analyser kunde utföras.

Departementschefen uttalade (s. 26), att enligt hans mening den föreslagna deklarationsskyldigheten i regel icke kunde komma att verka betungande för den lojala handeln. Mera tveksamt kunde enligt hans mening möjligen vara, om den föreslagna anordningen verkligen också vore tillräckligt effektiv, särskilt i fråga om handeln med foderblandningar, där missförhållanden oftast torde förekomma. Den kontroll, som kunde utövas över importen och tillverkningen av sådana blandningar, var behäftad med vissa svagheter, i det den kom först i efterhand och säkerligen mycket spora-

diskt, varjämte det erbjöd stora svårigheter att analysera en foderblandnings biologiska sammansättning. Tydligt skulle större effektivitet kunna ernås med en fortlöpande kontroll under tillverkningen. Det kunde därför synas frestande att efterbilda det danska systemet, enligt vilket tillverkarna frivilligt kunde underkasta sig en statlig kontroll i syfte att därigenom ernå ett bättre pris för sin vara. Då han emellertid icke velat förorda, att ämbetsverkens förslag kompletterades med en sådan anordning, hade för honom närmast varit bestämmande angelägenheten av att undvika tillskapandet av en mer eller mindre vidlyftig kontrollorganisation. Även om, såsom i Danmark, kostnaderna härför skulle helt falla på de frivilliga deltagarna, måste dock staten ansvara för arbetets bedrivande och rekryteringen av personal, varjämte vid nedgång i verksamheten med därav följande indragningar ett visst ansvar för staten med avseende å personalens utkomstmöjligheter icke torde kunna undgås. Härtill kom, att många tillverkare av fodermedelsblandningar själva hade anordnat en fullt tillfredsställande enskild kontroll; det fanns sålunda redan möjlighet till en uppdelning i marknaden i kvalitetshänseende allt efter det bättre eller sämre kontroll över tillverkningen utövades. Det kunde för övrigt ifrågasättas, huruvida de tillverkare, som genom ett omsorgsfullt kontrollarbete skapat ett särskilt gott namn för sina produkter, ens skulle vara villiga att inträda i en statlig kontroll såsom jämställda med andra, vilkas tillverkning icke haft samma anseende.

Departementschefen framhöll därefter, att, oaktat de antydda svagheter i kontrollen, nödvändigheten att avgiva deklaration och risken för att produkten kom att underkastas kontrollanalys hos de allra flesta tillverkare torde framkalla noggrannhet och försiktighet, även om det dittills brustit härutinnan. Skulle en eller flera kontrollanalyser visa, att produkten icke överensstämde med deklarationen, torde nämligen tillverkaren för att kunna undgå ansvar enligt förslaget bli nödsakad att förete bevisning angående sina inköp och blandningsverkets funktion m. m.

Andra lagutskottet anförde i utlåtande nr 53 följande.

Frågan om kontroll å handeln med fodermedel har länge varit föremål för uppmärksamhet och ett behov av laglig reglering av denna handel har gjort sig alltmera gällande. Från olika håll har framhållits bland annat, att nuvarande ordning icke medförde garanti för att i synnerhet kraftfoderblandningar alltid innehölle den procenthalt av vissa näringsämnen eller det antal foderenheter, som uppgåves. Vid lagstiftning på detta område måste givetvis stor varsamhet iakttagas, så att icke onödiga band läggas på handeln med fodermedel. Å andra sidan är det av vikt, att de anordningar, som föreslås, kunna tillräckligt effektivt råda bot för de föreliggande missförhållandena. Det nu framlagda lagförslaget synes utskottet innefatta en under nuvarande förhållanden tillfredsställande lösning av frågan. Utskottet har därför ej funnit anledning till erinran mot detsamma.

Kommittén

I fråga om behovet av fodermedelskontroll anförde kommittén bl. a. följande.

Frågan i vad mån en offentlig fodermedelskontroll är behövlig ingår visserligen icke uttryckligen i myndigheternas utredningsuppdrag, men med hänsyn till att numera närmare två decennier förflutit sedan riksdagen genom antagande av fodermedelslagen tog ställning till denna fråga, är det naturligt att nu beröra spörsmålet, huruvida behovet av en fodermedelskontroll är oförändrat.

Av betydelse är i detta sammanhang de förändringar, som fodermedelstillverkning och foderhandel undergått under de senaste årtiondena. Dessa förändringar är i själva verket mycket stora. De betingas till en del, och kanske huvudsakligen, av de nya och i flera fall epokgörande rön, som vetenskapsmän och praktiker vunnit på utfodringslärans område. Här kan särskilt framhållas nyheterna inom vitamin- och mineralämnesläran samt rönen under de senaste åren även i vad angår användningen av hormoner och antibiotika m. m. Vidare har önskemålen att tillföra husdjuren en mera allsidig näring och åstadkomma bättre balanserade foderstater bidragit till den nu starkt framträdande företeelsen, att jordbrukaren inköper kraftfodermedlen men även mineralfodermedlen och vitaminfodermedlen i form av mer eller mindre kompletta, industriellt framställda handelsfoderblandningar. I den mån dessa icke själva utgöras av mineralfodermedel eller vitaminfodermedel är de — i vad de avser foder för fjäderfän, svin och pälsdjur — i regel särskilt försatta med vitamin- och mineralfodermedel, i en del fall även med antibiotika.

Utvecklingen mot kompletta foderblandningar har i icke ringa grad påskyndats därigenom, att den inom jordbruket otillräckliga tillgången på arbetskraft och de starkt stigande lönerna gjort det nödvändigt att nedbringa arbetskraftsbehovet. Handelsfoderblandningar förekom visserligen även vid den tidpunkt, då 1938 års foderlag tillkom och under den tid dessförinnan, då dess utformning skedde. Antalet tillverkare, antalet skilda märken och den saluförda kvantiteten foderblandningar var emellertid endast en ringa del av det nuvarande. Den typ av vitaminfodermedel i torr form, av vilken nu finnes en mångfald skilda märken och som blivit en mycket stor artikel i foderhandeln och vilken även är att betrakta som en blandning av fodermedel, uppträdde först de allra senaste åren före senaste världskriget och hade ännu vid tiden för foderlagens tillkomst endast ringa betydelse. Som vitaminfodermedel använde jordbrukarna dessförinnan praktiskt taget endast fodertran.

Några säkra sifferuppgifter om handelsfoderblandningar av skilda slag, tillverkare och årskvantiteter m. m. för tiden före kriget har emellertid inte kunnat erhållas. För konsumtionsåret 1938/39, således det senaste förkrigsåret, finns vissa uppgifter som beräknats för jordbrukskalkylen, och från och med tiden för senaste världskrigets utbrott har utvecklingen i detta avseende bättre och i många avseenden mycket noga kunnat följas. Utvecklingen i vad den avser förbrukningen av vissa handelsfoderblandningar och ett antal andra betydelsefulla handelsfodermedel, som nu är underkastade jordbruksnämndens kvalitetskontroll, under tiden fr. o. m. konsumtionsåret 1938/39 t. o. m. konsumtionsåret 1955/56 belyses i sina huvuddrag av en härvid fogad tabell. I denna upptages endast vissa som exempel valda år. För en del av de oblandade fodervarorna anger tabellen även den kvantitet därav, som använts vid beredning av handelsfoderblandningar.

Den av kommittén åberopade tabellen torde i förkortad form som *bilaga 1* få fogas till detta protokoll.

Kommittén lämnar därefter en översikt över utvecklingen på fodermedelsområdet sedan 1938. Därvid framhålles, att den under kriget och de närmaste åren därefter starkt påverkades av direkta regleringsingripanden, som bl. a. bestod däri att importen och handeln med oljekraftfoder centraliserades till ett statligt företag. Kommittén anför vidare bl. a. följande.

Den mycket starkt ökade volymen av handelsfoderblandningar är otvivelaktigt den mest iögonenfallande förändringen, då svensk fodertillverkning och foderhandel av i dag jämföres med de förhållanden, som rådde ännu för 9 å 10 år sedan, d. v. s. vid den tid när åter relativt normala försörjningsförhållanden inträtt. Helt ny är typen foderblandningar för svin, vilken efter sitt första uppträdande under 1950/51 ökat mycket starkt. Utvecklingen mot ökade köp av handelsfoderblandningar har medfört, att försäljningen i oblandat skick till jordbrukarna av de varor, som ingår i dylika blandningar, relativt minskat.

I fråga om konsekvenser för animalieproduktionen är emellertid helt visst de förändringar ännu mer betydelsefulla, som hänför sig till den ökade försäljningen av mineralfoder- och vitaminfodermedel av ett stort antal nya märken. Här kan särskilt pekats på den typ av vitaminfodermedel i torr form, av vilken förbrukningen vid tiden för krigsutbrottet var synnerligen obetydlig men av vilken årsförbrukningen med omkring 100 skilda märken nu överstiger 11 000 ton. Mycket viktig — icke minst ur kvalitetskontrollsynpunkt — är även den omständigheten, att praktiskt taget alla nu sålda märken av foderblandningar för fjäderfän och pälsdjur och flertalet blandningar för svin är vitaminerade genom tillsats av vitaminfodermedel. De är dessutom i flertalet fall även särskilt försatta med mineralfodermedel.

Betydelsefullt ur foderkontrollsynpunkt är antalet tillverkare och importörer av skilda fodermedel, antalet blandningsanläggningar, antalet skilda märken och totalantalet märken. För själva provtagnings omfattning blir antalet s. k. »provtagningsobjekt» — varmed avses en summering av alla skilda märken vid alla blandningsanläggningar och hos alla importörer — avgörande.

Rörande kvalitetskontrollens omfattning har kommittén lämnat uppgifter i en tabell, vilken — med utslutning av vissa till densamma hörande anmärkningar — såsom *bilaga 2* torde få fogas till detta protokoll.

Kommittén anför därefter rörande behovet av kontroll *sammanfattningsvis*, att den synnerligen starkt ökade användningen av handelsfoderblandningar för skilda djurslag, det stora antalet av varandra mer eller mindre olika märken av sådana blandningar, tillkomsten av nya typer av sinesmellan mycket olika vitaminfodermedel och den ökade användningen av dylika samt tillkomsten av nya typer av specialfodermedel innehållande antibiotika m. fl. ämnen utgjorde allt omständigheter, som talade för att behovet av en kontroll över tillverkningen av och handeln med fodermedel numera hade väsentligt ökat. Den allt mera utbredda kännedomen bland jordbrukarna om framstegen på utfodringslärans område samt jordbrukar-

nas önskan och ökade förmåga att tillämpa de nya lärdomarna medförde även, att den enskilde jordbrukaren behövde och fordrade en mera ingående kännedom om karaktären hos de varor, som utbjöds och som han avsåg att köpa. En sådan kännedom förutan kunde fodervarorna icke användas i animalieproduktionen på mest ändamålsenliga sätt. Framhållas borde också, att vissa aktuella kvalitetsspörsmål — såsom fläskets konsistens och smak, smörets konsistens och äggulans färg — ökade betydelsen av att jordbrukaren hade kännedom om foderblandningarnas mekaniska sammansättning, fodervarors innehåll av fett etc. Sådana marknadsförda varor, av vilka flera typer eller kvalitetsklasser förekom, kunde självfallet ej heller prisvärderas i förhållande till varandra, om de icke framträdde under klar deklaration av sin kvalitet. I fråga om finmalda blandningar och vissa andra malda varor samt beträffande specialfodermedel eller fodervaror, som var särskilt försatta med specialämnen, kunde köparen icke bedöma varans bruksvärde enbart av dess utseende. Även i övriga fall kunde så ske endast sällan. Säljaren kunde visserligen frivilligt lämna nöjaktig upplysning och deklaration eller avkrävas sådan av den köpande allmänheten. Den hårda konkurrensen skilda fodertillverkare och skilda handlare emellan kunde dock fresta dessa att i reklam och på annat sätt lämna uppgifter om sina varor, som icke svarade mot deras verkliga värde. Med tillhjälp av de kunskaper och de upplysningskällor, varöver jordbrukarna nu förfogade, kunde de däremot själva i stor utsträckning bedöma bruksvärdet av ett på riktigt sätt deklarerat fodermedel. För den enskilde skulle det emellertid medföra orimligt stora kostnader att kontrollera de lämnade deklara-tionsuppgifternas riktighet. En organiserad systematisk kontroll över tillverkning och handel i stort blev däremot synnerligen billig, om kostnaderna slogs ut på varuvärdet.

Kommittén uttalade rörande den lämpliga *formen för kontrollen* följande.

Handelsfodermedlen är en så ekonomiskt betydelsefull produktionsfaktor inom jordbruket, att det får anses vara en oavvislig uppgift för det allmänna att övervaka utvecklingen inom branschen. Även om kostnaden för en sådan övervakning till sin huvuddel slutligen kommer att åvila jordbruket, kan man utgå ifrån att en övervakning alltid kommer att innebära en fördel för jordbruket, genom att man ökar förutsättningarna för ett gott ekonomiskt utbyte av produktionen. Å andra sidan bör givetvis övervakningen icke drivas alltför långt; branschens förmåga till självsanering genom fri konkurrens bör tillvaratagas, och man får icke genom övervakningssystemet hämma uppkomsten av värdefulla nyheter inom fodermedelsområdet. Man bör sålunda enligt kommitténs mening ej sträcka sig därhän, att man utfärdar allmänt förbud mot försäljning av mindervärdiga fodermedel. Ett sådant förbud leder till att alla icke förbjudna preparat betraktas som godkända eller »auktoriserade» av myndigheterna. Därigenom minskas tillverkarnas och importörernas känsla av ansvar för sin produkt, och ett sådant system skulle dessutom pålägga de analyserande och kontrollerande institutionerna ett ansvar, som de icke är rustade att taga. Det grundläggande skyddet för allmänheten torde här liksom på andra områden få ligga i strafflagens bestämmelser om bedrägeri och oredligt förfarande och i lagstiftningen om illojal konkurrens.

Med stöd av det anförda uttalade kommittén att den varken ville föreslå något system, som innebar att endast godkända fodermedel fick säljas, eller rekommendera något auktorisationssystem för tillverkare och handlande inom branschen.

När det gällde att med bibehållande av en fri handel konstruera en offentlig kvalitetskontroll, kunde enligt kommitténs uppfattning olika lösningar tänkas. Två anordningar hade redan beskrivits, nämligen 1938 års lag och det nuvarande systemet, där 1938 års lag i huvudsak nöjde sig med att stadga deklaraionsplikt för köpare gentemot säljare, medan de nu gällande bestämmelserna innebar en offentlig övervakning av helt annan och större omfattning, nämligen anmälningsplikt, bokförings- och rapportskyldighet, föreskrifter angående förpackningarnas märkning och delvis även angående fodermedlens sammansättning. Avgörande vid ett val mellan dessa båda anordningar borde enligt kommitténs mening vara, huruvida en lagstiftning av den typ, som 1938 års lag företrädde, numera var tillfyllest eller icke. Såsom av det föregående framgått, förutsatte 1938 års lag i princip icke andra befogenheter för myndigheterna än en rätt att taga prover för kontroll av levererad varas överensstämmelse med avgiven deklaraion. I övrigt hade man litat till en självreglering med stöd av den fria konkurrensen och branschens egen ansvarskänsla i kombination med förbrukarnas kunskaper och omdöme, fackpressens informationer m. m. Kommittén hade övervägt i vad mån de ytterligare befogenheter, som enligt det nu tillämpade systemet tillkom kontrollmyndigheten, kunde bedömas vara oundgängliga även för framtiden. Resultatet av dessa överväganden var att kommittén fann sig böra föreslå ett kontrollsystem av i allt väsentligt samma karaktär som det nu tillämpade. Avgörande för detta ställningstagande hade varit de omständigheter, som redovisats i det föregående. Kommittén erinrade vidare om att de kontroll- och regleringsbefogenheter, som innefattades i det nu tillämpade systemet, lämnats efterhand som erfarenheterna utvisat deras behövlighet.

I fråga om den *författningsmässiga formen* för regleringen föreslår kommittén, att huvudförfattningen blir en förordning. Kommittén anför till stöd härför att 1938 års lag innehöll vissa bestämmelser av närmast civilrättslig natur och med nära anknytning till avtalslagen och köplagen, vilket torde ha varit anledningen till att 1938 års bestämmelser gavs karaktären av lag. Nu gällande författning hade å andra sidan karaktären av kungörelse, utfärdad av Kungl. Maj:t i administrativ ordning. Detta förhållande torde förklaras av att författningen från början angivits vara av provisorisk natur och att den i viss mån ersatt vissa på förfogandelagstiftningen grundade krisförfattningar. Med hänsyn till de begränsningar i den enskildes fria handlande, som det nu tillämpade och av kommittén föreslagna systemet innebar, hade kommittén räknat med att den blivande kontrollförfattningen skulle underställas riksdagens prövning. Å andra sidan innehöll det framlagda förslaget icke några bestämmelser av civilrätts-

lig beskaffenhet eller eljest av natur att föranleda att författningen gavs formen av lag. Kommittén hade på grund av vad nu anförts rubricerat den föreslagna författningen som förordning. Kommitténs utkast till förordning torde som *bilaga 3* få fogas till detta protokoll.

Särskilt yttrande

Inom kommittén har *experterna* Ek, Kjell Dahl, Mattsson och Wessman i särskilt yttrande uttalat, att de helst sett att den nya författningen utbyggs på de principer, vilka legat till grund för 1938 års lag. De har emellertid inte velat motsätta sig att lagstiftningen i huvudsak utformades efter de provisoriska bestämmelser, som nu gällde. De vänder sig dock bestämt emot att enligt den av kommittén föreslagna tillämpningskungörelsen till förordningen mycket vittgående befogenheter lagts direkt i kontrollmyndighetens hand. Vidare gör de erinringar mot vissa detaljbestämmelser. Härom torde jag få återkomma senare.

Ämbetsverken

Ämbetsverken delar kommitténs uppfattning om behovet av författningsbestämmelser. I anledning av nämnda experters yttrande föreslår verken sådan ändring av kommitténs förslag till tillämpningskungörelse att kontrollmyndigheten endast efter Kungl. Maj:ts bemydiggande skall äga befogenhet att föreskriva vilka uppgifter angående skilda varor, som skall lämnas.

Remissinstanserna

Vid remissbehandlingen har behovet av särskild författningens mässiga reglering av handeln med och tillverkningen av fodermedel ifrågasatts endast av Sveriges industriförbund och handelskammaren för Örebro och Västmanlands län.

Sveriges industriförbund anför i denna del följande.

Ehuru det varit avsett att ersätta den långa raden av provisoriska krisförfattningar med en till fredsmässiga förhållanden anpassad lagstiftning, bygger ifrågavarande förslag icke på principerna i 1938 års lag med en privaträttslig reglering av förhållandet mellan säljare och köpare. Hot om straff och förverkandepåföljder har i stället ansetts nödvändiga för att garantera bestämmelsernas efterlevnad. Härigenom skulle ett realiserande av förslaget närmast komma att innebära en permanentning av krisförfattningarna.

Industriförbundet har för sin del ej blivit övertygat om nödvändigheten av en allmän offentligrättslig reglering av fodermedelshandeln, så mycket mindre som utredningen icke påvisat några missförhållanden i branschen, som skulle motivera en dylik reglering. Handeln med fodermedel synes i själva verket bedrivas på ett ansvarskännade sätt och kännetecknas av hård konkurrens som redan den ger konsumenterna ett värdefullt skydd.

Även *kommerskollegium* uttalar viss tveksamhet i fråga om behovet av författningsbestämmelser och anför följande.

Ur de synpunkter kollegium företräder vore det i och för sig önskvärt, om handeln med fodermedel kunde lämnas oreglerad; en sådan ordning skulle befrämja en obunden konkurrens på området. Kollegii erfarenhet är, att statliga ingripanden inom en näringsgren lätt leda till konkurrensbegränsningar med deras påtagliga nackdelar ur konsumentens synvinkel. Å andra sidan kan icke bestridas att här är fråga om ett område, där nu angiven synpunkt ej kan få bli avgörande. De speciella förhållandena rättfärdiga att staten — liksom skett på livsmedelsområdet — genom särskild lagstiftning skyddar avnämarna av fodermedel mot osunda företeelser inom den yrkesmässiga handeln.

Några remissinstanser har starkt understrukt, att behovet av fodermedelskontroll ökat under senare år. *Sveriges lantbruksförbund* anför härom följande.

De senaste årtiondena har inneburit en snabb utveckling på fodermedelsområdet. Nya rön har vunnits inom utfodringsläran. Nya mineralämnen och nya vitamin-, hormon- och antibiotikapreparat har därefter börjat användas i praktiskt bruk. Strävan efter bättre balanserade foderstater och en rationalisering av husdjurskötseln har medverkat till att kraftfoder men även mineral- och vitaminfodermedel nu i allt större utsträckning inköpes i form av foderblandningar. Ett stort antal nya märken av i synnerhet mineral- och vitaminfodermedel har uppstått. Enbart antalet märken av foderblandningar för fjäderfän och svin uppgår sålunda till ca 300. Värdet av försålda foderblandningar, vitaminfodermedel m. m. är lågt räknat ca 300 milj. kronor årligen.

Denna utveckling har medfört ett starkt ökat behov av uppgifter om saluförda fodermedel ävensom av en ökad kontroll- och provningsverksamhet på detta område. Jordbrukarna har all anledning att vara kritiskt inställda och noga välja bland den mängd preparat, som finns på marknaden, för att erhålla bästa möjliga produktionsresultat och kvalitativt högtstående produkter. Det senare är för jordbrukets förädlingsföretag en icke oväsentlig fråga, då det konstaterats att vissa smak- och kvalitetsfel på animalieprodukter kan hänföras till att felaktiga handelsfodermedel använts.

Den enskilde jordbrukaren har ingen möjlighet att själv genom okulärbesiktning bedöma foderblandningarnas kvalitet och därigenom avgöra om priset för varan är skäligt, om fodermedlet passar i av honom tillämpade foderstater m. m. Genom en noggrann deklaration av salubjudna fodermedel bör därför jordbrukaren få nödvändiga upplysningar om deras egenskaper. Därjämte fordras en sträng kontroll av att varan har den i deklarationen angivna sammansättningen. Det anförda motiverar en skärpt övervakning från det allmännas sida av handeln med fodermedel.

Riksförbundet Landsbygdens folk framför i stort sett samma synpunkter som lantbruksförbundet och uttalar, att det måste anses vara en oavvislig uppgift för det allmänna att övervaka utvecklingen inom fodermedelsbranschen.

Hushållningssällskapens förbund upplyser, att hushållningssällskapens erfarenhet visar, att ett ökat behov föreligger av kontroll- och provningsverksamhet så att de olika produktionsmedlen kan jämföras och bedömas efter enhetliga grunder.

Statens veterinärmedicinska anstalt uttalar, att den ökade användningen av handelsfoderblandningar och specialfodermedel av skilda slag medfört ett väsentligt ökat behov av offentlig fodermedelskontroll.

I fråga om vilken omfattning regleringen bör ha och den författningsmässiga utformningen av bestämmelserna har delade meningar uttalats bland remissinstanserna.

Ämbetsverkens förslag lämnas i stort sett utan erinran av lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, statens lantbrukskemiska kontrollanstalt, statens veterinärmedicinska anstalt, statens institut för folkhälsan, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Kooperativa förbundet samt Hushållningssällskapens förbund jämte av förbundet hörda hushållningssällskap. Övriga remissinstanser har i stort sett anslutit sig till det särskilda yttrande, som de förut nämnda fyra experterna avgivit. Statskontoret och statens sakrevision har dock enbart uttalat sig om frågor som äger direkt samband med kostnaderna för kontrollen.

De sakliga ändringar i författningsförslagen, som experterna och remissinstanserna förordat, kommer att senare redovisas i skilda avsnitt. Här torde jag emellertid böra beröra några uttalanden av mera allmän natur, som vissa remissinstanser gjort i fråga om den rättsliga natur som bestämmelsen bör ha.

Ämbetsverkens förslag att huvudförfattningen skall utformas såsom en förordning har av flertalet egentliga remissinstanser lämnats utan erinran. Industriförbundet och många handelskammare har emellertid annan mening och uttalar, att kontrollen borde bygga på bestämmelser av civilrättslig natur, som utfärdas i form av lag. Kommerskollegium anför, att det helst sett att lagformen använts men att kollegiet inte motsätter sig en fullmaktsförordning i stort sett enligt förslaget.

Som exempel på flertalet handelskammares inställning må här nämnas följande uttalande av *Stockholms handelskammare*.

Enligt handelskammarens erfarenhet bedrivs den svenska fodermedelshandeln genomgående av ansvarsmedvetna företag. Att i några enstaka fall mindre tilltalande affärsmetoder kommit till användning inom branschen jävar icke riktigheten av detta påstående. Redan i sitt remissyttrande över 1950 års författningsförslag uttalade handelskammaren därför som sin uppfattning, att en på frivillighetens grund ordnad kvalitetskontroll och kvalitetsmärkning — under medverkan av jordbrukets egna organisationer — i och för sig säkerligen skulle leda till en tillfredsställande ordning i fråga om tillverkningen av och handeln med fodermedel. Handelskammaren har icke funnit anledning ändra sin tidigare redovisade uppfattning i denna fråga. Emellertid vill handelskammaren icke bestrida, att då det gäller tillverkning av och handel med vitaminerade foderblandningar och vitaminfodermedel viss offentlig kontroll kan vara av värde. Om sålunda — såsom näringslivets representanter framhållit i sitt särskilda yttrande — statliga bestämmelser på detta område kunna utgöra hinder för konkurrensföreteelser, som äventyra en sund utveckling av handeln inom branschen, böra emellertid bestämmelserna icke göras mera långtgående än förhållandena inom branschen kräva. Enligt handelskammarens mening måste 1938 års lag anses fylla rimliga krav på skydd för köparen, även om viss omarbetning av lagen med hänsyn till nya rön och till utvecklingen i övrigt på området kunde vara erfordrig. Med hänsyn till att 1950 års kungörelse om tillverkning av och handel med vissa fodermedel endast är av provisorisk karaktär

och då härjämte det av Kungl. Maj:t åt ämbetsverken lämnade uppdraget avsåg en översyn av 1938 års fodermedelslag, förelåg berättigad anledning till förmodan, att principerna i denna lag, som i första hand har civilrättslig karaktär, skulle återfinnas jämväl i det nya författningsförslaget. Det är därför förvånande att finna, att förslaget i stort icke utgör annat än en permanentning av de krisförfattningar, som på grund av den under andra världskriget rådande bristsituationen föreskrivit omfattande statlig kontroll med stränga brottspåföljder och som genom 1950 års kungörelse redan alltför länge förblivit gällande trots att de förhållanden som motiverat tillkomsten av nämnda författningar helt förändrats. Det är också ägnat att väcka förundran, att en strängare tillsyn ansetts erforderlig i fråga om tillverkning av och handel med fodermedel än som kunnat godtagas beträffande livsmedel. Såsom torde framgå av det anförda är handelskammaren av den uppfattningen att det nu framlagda förslaget utgör en alltför långtgående reglering av tillverkningen av och handeln med fodermedel.

Sveriges industriförbund anlägger i stort sett samma synpunkter som Stockholms handelskammare.

Kontrollmyndighet

Kontrollmyndighet är enligt 1938 års lag lantbruksstyrelsen, men enligt 1950 års kungörelse statens jordbruksnämnd.

Kommittén har inte tagit ställning till frågan om vilken myndighet fodermedelskontrollen bör åvila. I två särskilda promemorior har emellertid de i kommittén ingående representanterna för ämbetsverken meddelat sina synpunkter på frågan. Lantbruksstyrelsens representanter hävdar därvid att styrelsen skall vara kontrollmyndighet, medan jordbruksnämndens företrädare gör gällande, att kontrollen liksom nu bör åvila nämnden.

1948 års organisationskommitté för den prisreglerande verksamheten (organisationskommittén för jordbruksnämnden) uttalade, efter att särskilt ha berört frågan om köttkontrollen, följande.

»Vad beträffar kvalitetskontrollen i övrigt bör däremot för varje särskild vara undersökas i vad mån varans eventuella betydelse för jordbrukets produktionsförhållanden kan föranleda, att kontrollen över varans kvalitet bör kvarligga hos lantbrukstyrelsen i enlighet med principen, att lantbruksstyrelsen skall handlägga ärenden angående jordbrukets produktionsförhållanden. En sådan bedömning leder enligt de sakkunnigas åsikt till den slutsatsen, att kvalitetskontrollen beträffande fröer och utsäde bör lyda under lantbruksstyrelsen.»

1949 års jordbruksnämndsutredning uttalade i samma fråga.

»Utredningens ståndpunkt är härvidlag den, att det nära sambandet mellan produktions-, avsättnings-, pris- och kvalitetsfrågor i varje fall måste medföra, att både lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden få ett starkt intresse av kvalitetsfrågorna och böra samarbeta intimt på detta område. I praktiken regleras uppdelningen av lantbruksstyrelsens och jordbruksnämndens kompetensområden i fråga om kvalitetskontrollen av de olika förordningar och kungörelser, vari kontrollföreskrifterna meddelas. Utredningen utgår ifrån att denna gränsdragning lämpligast bör ske från fall till

fall på sätt som varje gång finnes ur praktiska synpunkter lämpligast, och anser sig därför icke ha anledning att föreslå någon principiell skiljelinje härvidlag. Utredningen förutsätter därvid, att personal- och kostnadssynpunkter fortlöpande bevakas genom ett nära samarbete mellan de båda myndigheterna, så att dubbelarbete undvikas.»

Departementschefen anförde i anslutning härtill i prop. 1950: 161 endast, att det beträffande kvalitetskontrollen (å andra produkter än kött) torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de föreskrifter, som kunde erfordras för en gränsdragning mellan de båda myndigheternas arbetsuppgifter.

Något uttalande från riksdagens sida gjordes inte i detta sammanhang.

Enligt *instruktionen för lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna* (SFS 1960: 634) åligger det styrelsen bl. a. att i samarbete med rikets hushållningssällskap främja åtgärder för förbättring av driftsförhållandena och det ekonomiska utbytet av jordbruket.

Jordbruksnämnden åligger bl. a. enligt dess *instruktion* (SFS 1956: 376) att såsom centralt organ under Kungl. Maj:t handha den prisreglerande verksamheten på jordbrukets område och övriga frågor rörande avsättningen inom och utom landet av jordbruksprodukter och förnödenheter för jordbrukets behov i den mån ej dessa frågor enligt Kungl. Maj:ts bestämmande ankommer på annan myndighet.

Jordbruksnämndens representanter

Herrar Andersson, Bengtsson och Ekström uttalade i sin promemoria, att från statsmakternas sida inte syntes föreligga något uttalande, som kunde tjäna till ledning vid avgörande av gränsdragningsfrågorna mellan lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden beträffande kvalitetskontrolluppgifterna. Det enda, som till slut var sagt, gick ut på att det fick ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga föreskrifter. Detta sakläge överensstämde desto bättre med deras egen inställning, som de ansåg att frågan om fodermedelskontrollens administrativa förläggning borde avgöras enbart på grundval av praktiska överväganden av faktiska förhållanden. Starka organisatoriska, arbetsmässiga och därmed även ekonomiska skäl talade för att kontrollverksamheten på fodermedelsområdet borde ankomma på jordbruksnämnden.

I promemorian redovisade representanterna under följande åtta punkter närmare sina synpunkter.

1. Samband med jordbrukets produktionsförhållanden

Med utgångspunkt från fodermedlens betydelse för jordbrukets produktionsförhållanden och från att lantbruksstyrelsen handhar uppgifter berörande jordbrukets produktionsförhållanden, har från styrelsens sida gjorts gällande att fodermedelskontrollen bör förläggas dit. Självfallet har en effektiv kontroll över de saluförda fodermedlen en avsevärd betydelse för jordbrukets produktivitet. För lantbruksstyrelsen måste det därför vara angeläget att en sådan kontroll upprätthålles. Därest icke styrelsen skulle vilja göra gällande att denna kontroll kan utövas mera energiskt, sakkunnigt och

ekonomiskt av styrelsen än av annan myndighet, utgör dock givetvis icke fodermedelskontrollens betydelse för produktionen i och för sig någon anledning att förlägga kontrollen till lantbruksstyrelsen. Skulle däremot förhållandet — som nedan skall visas vara fallet — vara det att fodermedelskontrollen sakligt och personellt är nära sammanvävd med annan myndighets funktioner, nämligen med jordbruksnämndens avsättnings- och prisreglerande samt kontrollerande och utredande verksamhet, måste slutsatsen bli att denna myndighet bör omhändera fodermedelskontrollen så länge dessa förhållanden består oförändrade.

2. Samband med undervisnings- och upplysningsverksamhet

Från lantbruksstyrelsens sida har även framhållits, att den såsom ansvarig för undervisnings- och upplysningsverksamheten på jordbrukets område icke kan undvara tillgång till speciell fodermedels- och utfodringsexpertis. Detta behov bör dock enligt vår mening tillgodoses utan försvagande av jordbruksnämndens organisation och arbetsbetingelser.

3. Samband med förbrukningsregleringar

Av försörjnings- och avsättningshänsyn betingade föreskrifter om maxi- eller minimihalt av vissa ingredienser (exempelvis svenska oljeväxtprodukter) eller om förbud mot användning av visst fodermedel i foderblandning utfärdas av jordbruksnämnden. Denna befogenhet är aktuell redan under normala förhållanden. Under en kristid med skärpt försörjningsläge får man räkna med att det ankommer på jordbruksnämnden att åter införa de mera genomgripande regleringsåtgärder som då blir behövliga. Som exempel på sådana åtgärder från tiden under och närmast efter det senaste världskriget kan nämnas standardisering av hönsfoderblandningar och andra foderblandningar, koncentration till statligt företag av viss blandningstillverkning, monopolisering till statligt företag av import och export av de viktigaste fodervarorna, åtgärder för tillvaratagande av fisklever och fiskavfall för beredning av vitaminhaltiga oljor och av fiskmjöl samt åtgärder för beredning av karotinrikt luzernmjöl. Det sagda innebär att jordbruksnämnden redan under normala förhållanden måste utfärda och övervaka vissa bestämmelser om fodermedels sammansättning och att det i ett krisläge ankommer på nämnden att utfärda och övervaka mycket ingripande bestämmelser på området. Redan dessa förhållanden innebär, att det synes praktiskt utslutet att förlägga den egentliga fodermedelskontrollen till annan myndighet än jordbruksnämnden. Denna kontroll kan icke lämpligen bedrivas isolerad från de försörjnings- och avsättningsmässigt betingade föreskrifterna, och det skulle i varje fall innebära en dubblering av den centrala administrationen på området om så skedde.

4. Samband med avgiftsbeläggning

Såsom en ytterligare väg att framskaffa medel för att i avsedd utsträckning ersätta förlusterna vid export av ägg har jordbrukets förhandlingsdelegation yrkat hos jordbruksnämnden, att denna skall begära bemyndigande att uttaga en allmän tillverkningsavgift å handelsfoderblandningar för fjäderfän. Enligt beslut avser nämnden att till Kungl. Maj:t inge framställning i ärendet. Därest en sådan avgift skall upptagas, är det uppenbart att administrationen rörande denna fråga och kontrollen av avgiftsbetalningen (vilken f. n. skulle komma att avse ca 40 företagare vid 60 anläggningar) bör handhas av jordbruksnämnden och att dessa åtgärder lämpligast kan sammanknippas med arbetena rörande fodermedelskontrollen. Av detta skäl

skulle således ytterligare dubbelarbete bli följden, om fodermedelskontrollen överlämnades till annan myndighet än jordbruksnämnden. Dessa olägenheter skulle öka än mera, om liknande avgift framdeles skulle komma att påläggas även handelsfoderblandningar för svin m. fl. liknande blandningar.

5. Samband med utrednings- och kalkylarbete

I sin centrala verksamhet som prisregleringsorgan för jordbruket behöver jordbruksnämnden under alla omständigheter äga tillgång till en befattningshavare med hög specialkunskap och rik erfarenhet inom fackområdena för fodermedel och utfodring — något som uppenbarligen även förutsatts vid de utredningar, som legat till grund för jordbruksnämndens tillkomst och organisation. Det måste då vara rationellt att samme befattningshavare även ansvarar för kontrollen och regleringarna inom området.

De uppgifter, som jordbruksnämnden i samband med fodermedelskontrollen insamlar angående införseln, tillverkningen och lagerhållningen av fodermedel, är av direkt betydelse även för nämndens jordbruksreglerande verksamhet. Dessa uppgifter måste nämnden även i fortsättningen ha, även om fodermedelskontrollen skulle överflyttas till annan myndighet. Nämnden måste givetvis även erhålla omsättningsrapporter i samband med övervakning av eventuella inblandningsbestämmelser. Antingen måste i sådant låge näringsidkarna betungas med uppgiftslämning till två olika kontrollmyndigheter, eller också måste uppgifterna gå till den ena myndigheten med skyldighet för denna att vidarebefordra vissa av dessa till den andra myndigheten. Sistnämnda anordning innebär merarbete och tidsspillan för myndigheterna.

Det bör i detta sammanhang även framhållas, att nämnden en eller flera gånger årligen i samband med sina prisundersökningar bl. a. för jordbrukskalkylen insamlar uppgifter från stora grupper av fodertillverkare och foderimportörer.

6. Samband med befintlig kontrollorganisation

För den lokala kontrollen över kvarnar, mejerier m. m. förfogar jordbruksnämnden över ett dussintal resande kontrollanter, av vilka var och en i regel arbetar inom ett visst honom anvisat distrikt. Dessa kontrollanter utför även provtagning å kontrollbelagda fodervaror. Detta system är effektivt och förhållandevis billigt, särskilt som kvarnar i ganska stor utsträckning uppträder som tillverkare av kontrollpliktiga foderblandningar, varjämte de kvarnbiprodukter — kli och fodermjöl — som nu är avsedda att införas under kontrollförordningens bestämmelser, framkommer just vid kvarnarna. Dessa förhållanden talar för att kvalitetskontrollen över fodermedlen icke bör förläggas till annan myndighet. Förutom den kostnadsökning för statsverket, som skulle föranledas av en sådan dubblering, skulle därav följa att vissa näringsidkare bleve besvärade av kontrollanter från två myndigheter på samma tillverkningsområde.

7. Övriga kontakter med tillverkare och försäljare av fodermedel

Enligt gällande författningar och bemyndiganden ankommer det på jordbruksnämnden att handha de administrativa uppgifterna i samband med denaturering av brödsäd för foderändamål. Jordbruksnämnden har bl. a. i detta sammanhang nära samarbete med föreningen Svensk spannmåls-handel, vilken vid tillfällen medverkar vid import av brödsäd och försäljning av svensk brödsäd, som efter denaturering försäljes till foder. Liknande är förhållandet beträffande de svenska oljefabrikerna, vilka även är tillverkare av oljekraftfoder. Även med andra företag och organisationer

på jordbruksområdet, vilka i sin rörelse frambringa fodervaror eller råvaror därtill, har jordbruksnämnden i sin prisreglerande verksamhet nära förbindelse. Så är fallet med sockerbolaget samt med slakteriorganisationerna. Även med mejeriorganisationerna samt med bränneriföretag och stärkelsefabriker, vid vilka företagarkategorier kontrollpliktiga fodervaror kan framkomma som biprodukter, har jordbruksnämnden samarbete. De anknytningar som jordbruksnämnden sålunda av olika anledningar har med fodermedelstillverkare gör det uppenbarligen mycket lämpligt att jordbruksnämnden även omhänderhar fodermedelskontrollen.

8. Den omständigheten att fodermedelskontrollen nu är förlagd till jordbruksnämnden utgör i och för sig ett skäl mot en förändring såtillvida som en överflyttning alltid måste medföra diskontinuitet och störningar i verksamheten, omdisposition av personal för båda myndigheterna och omställningar för importörer och tillverkare.

Lantbruksstyrelsens representanter

Herrar Ytterborn, Svenson och Ryde åberopade i sin promemoria till en början, att vid sammanträde under 1950 med lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden inför dåvarande statssekreteraren C.-H. Nordlander träffats principiell överenskommelse innebärande, att kvalitetskontroll i fråga om jordbruksprodukter skulle handhas av jordbruksnämnden och att kvalitetskontroll i fråga om fodermedel skulle handhas av lantbruksstyrelsen.

De anförde därefter följande.

Enligt vår mening är det av stor vikt att få till stånd en någorlunda klar gränsdragning mellan lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden när det gäller kvalitetskontrollen. I stora drag kan man säga att lantbruksstyrelsen handhar de produktivitetsbefrämjande åtgärderna, medan jordbruksnämnden handhar åtgärder rörande avsättning av jordbrukets produkter. I anslutning till att jordbruksnämnden handlägger jordbrukets avsättningsfrågor och i överensstämmelse med riksdagens beslut har samtliga åtgärder rörande kvalitetskontroll å jordbruksprodukter med undantag av mejeristadgans efterlevnad överförts till jordbruksnämnden. I förbigående kan den anmärkningen göras att, därest mejeristadgan fortsättningsvis skall bibehållas, tillsynen av denna ävenledes bör handhas av jordbruksnämnden. Med en sådan åtgärd skulle bl. a. den fördelen uppnås att den mejeripersonal, som är knuten till lantbruksstyrelsen, skulle kunna överföras till jordbruksnämnden. Nämnden skulle därmed få kvalificerad personal för handläggning av frågor rörande kvalitetskontroll av mjölk och mejeriprodukter, vilket nämnden för närvarande synes sakna. Vid övervägande utav frågan om en rationell gränsdragning bör, utom annat, den synpunkten beaktas att den specialiserade personal, som är behövlig för frågor rörande handläggning av kontroll, icke onödigtvis splittras.

Samtliga föreskrifter angående kvaliteten på jordbrukets förnödenheter vare sig de avser utsäde, handelsgödselmedel, handelsfodermedel eller andra förnödenheter samt tillsyn rörande ifrågavarande föreskrifters efterlevnad kan sägas ha ett och samma syftemål, nämligen att medverka vid befrämjandet av produktionen eller produktivitsstegringen. Därav följer naturligt att frågor rörande kvalitetskontroll av jordbrukets förnödenheter bör handläggas av samma myndighet, som handhar övriga åtgärder till produktivitsstegring i jordbruket. Vad speciellt angår fodermedelskontrollen så tjänar den utslutande förbrukarna av fodermedel och får anses vara

ett led i de produktivetsbefrämjande åtgärder, som statsmakterna vidtagit. I överensstämmelse med den anförda principen att de produktivetsstegrande åtgärderna i övrigt handhas av lantbruksstyrelsen, bör styrelsen ävenledes handha tillsyn och ledning av fodermedelskontrollen. För en fortsatt produktivetsstegring inom animalieproduktionen är fodermedelskontroll av stor betydelse inte blott därför att den ger jordbrukaren garanti mot att köpa undermåliga varor utan också därför att den ger bestämt besked om olika fodermedels näringsvärde, varigenom dessa på ett bättre sätt kan inpassas i en väl avvägd foderstat. För ett rätt utnyttjande av fodermedelskontrollens fördelar är det emellertid av vikt att upplysning härom bedrivs bland jordbrukarna. Likaså är det av vikt att fodermedelskontrollen ständigt anpassas efter utvecklingen på utfodringslärares område. Jordbrukets undervisnings- och upplysningsverksamhet är underställda lantbruksstyrelsens ledning och tillsyn. Styrelsen står också i nära kontakt med försök och forskning på utfodringens område. Även ur dessa synpunkter är det naturligt att fodermedelskontrollen handhas av lantbruksstyrelsen. Det kan tilläggas att lantbruksstyrelsen för att rätt kunna handha upplysningsverksamhet på utfodringens område icke kan undvara speciell sakkunskap på området i fråga. (Jfr vad som tidigare anförts att den specialiserade personalen icke bör splittras onödigt.)

Det bör slutligen anföras att fodermedelskontrollen, sådan den konstruerats enligt föreliggande förslag, måste anses utgöra en del i den normala och permanenta lagstiftning, varmed fodermedelskontrollen såsom en del av krislagstiftningen kommer att upphöra. Det förhållandet att man framdeles tillfälligtvis ur avsättningssynpunkt kan få tillgripa reglering innebärande maximi- eller minimiföreskrifter rörande inblandning av vissa speciella fodermedel i foderblandningen utgör inget skäl för att fodermedelskontrollen skall handhas av jordbruksnämnden. Självfallet måste dylika bestämmelser alltid initieras eller genomföras av jordbruksnämnden, men detta utgör inget hinder för att kontrollen av dylika bestämmelser efterlevnad kan handhas av samma kontrollanter, som handhar den normala fodermedelskontrollen, underställd lantbruksstyrelsen.

Vad som anføres i P. M. från jordbruksnämndens representanter under rubriken »Samband med förbrukningsregleringen» och även delvis under de följande rubrikerna synes icke relevant i förevarande sammanhang. Såsom kommittén framhållit är den föreslagna fodermedelskontrollen avsedd att vara en kvalitetskontroll och icke en kontroll av regleringsbestämmelser tillkomna i ett krisläge. Som ävenledes framhållits bör likväl samma kontrollorgan som handhar tillsynen av efterlevnaden av fodermedelskontrollen öva tillsyn av efterlevnaden av de krisbestämmelser, som kan bli nödvändiga i vissa lägen. Jordbruksnämndens behov av uppgifter över införseln, tillverkningen och lagerhållningen bör lika lätt kunna tillgodoses om fodermedelskontrollen utövas av lantbruksstyrelsen.

Ämbetsverken

Lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden anslöt sig i fråga om lämplig kontrollmyndighet var för sig till den mening, som av dess representanter uttalats i nyssnämnda promemorior. Dåvarande generaldirektören och chefen för jordbruksnämnden Nordlander ansåg dock, att kontrollen skulle förläggas till lantbruksstyrelsen.

Remissinstanserna

Även bland remissinstanserna är meningarna delade i denna fråga. Statens sakrevision, Sveriges lantbruksförbund och Svenska bygdekvarnars riksförbund anser, att liksom nu jordbruksnämnden bör vara kontrollmyndighet. Kommerskollegium, statens veterinärmedicinska anstalt och Hus-hållningssällskapens förbund förordar däremot lantbruksstyrelsen. Lärarkollegiet vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök anser, att jordbruksnämnden bör handha kontrollen med biträde av ett vetenskapligt-tekniskt råd. Högskolans styrelse delar kollegiets uppfattning, att ett råd bör stå till kontrollmyndighetens förfogande, men anser att denna bör vara lantbruksstyrelsen. Även statens lantbrukskemiska kontrollanstalt finner det lämpligt, att kontrollmyndigheten får ett råd till sitt förfogande. Anstalten uttalar, att jordbruksnämnden hittills skött administrationen väl. Anstalten vill dock ej ta ställning till frågan om administrationens förläggning, men påpekar, att den arbetsgrupp inom jordbruksnämnden, som skött administrationen, skulle kunna överflyttas till annat verk. Riksförbundet Landsbygdens folk uttalar, att ur principiell synpunkt båda verken kan komma i fråga, varför vid valet praktiska synpunkter i huvudsak borde vara avgörande. Föreningen Svensk trankontroll önskar inte ta ståndpunkt i denna fråga, men förklarar att ur föreningens speciella synpunkter intet önskemål föreligger om ändring i nuvarande ordning. Övriga remissinstanser uttalar sig inte i denna fråga.

De remissinstanser, som tagit ståndpunkt i frågan om kontrollmyndighet, har till stöd härför i stort sett åberopat de synpunkter som representanterna för den förordade myndigheten framfört. Statens sakrevision understryker härvid särskilt, att kontrollverksamheten inte medför behov av nya tjänster eller andra kostnadsökningar om jordbruksnämnden fortsätter att vara kontrollmyndighet.

Till stöd för förslaget om ett rådgivande organ vid kontrollmyndighetens sida har *lantbrukshögskolans lärarkollegium* anfört, att det skulle vara av stort värde om kontrollmyndigheten hade tillgång till ett vetenskapligt-tekniskt råd som bestod av representanter för husdjursforskningen, analysverksamheten samt fodermedelsproduktionen och fodermedelskonsumtionen. Genom ett sådant råd skulle det bli möjligt för dessa olika kategorier att direkt få framföra synpunkter ägnade att i förekommande fall sanera fodermedelsmarknaden. Genom ett sådant arrangemang syntes ävenledes betänkligheterna mot kontrollmyndighetens befogenhet att i vissa avseenden utfärda bestämmelser om importörers och tillverkares skyldigheter kunna elimineras.

Statens lantbrukskemiska kontrollanstalt ger i stort sett uttryck åt samma tanke och anser, att det av anstalten föreslagna fodermedelsrådet bör bestå av specialister i fråga om fodermedelsanalys och utfodringslära samt representanter för tillverkning, import och handel med fodermedel samt för köpare. I vissa fall borde rådet kunna förstärkas med t. ex. statistiker

eller veterinärmedicinare. I en bilaga till remissyttrandet lämnas exempel på frågor där medverkan av fodermedelsrådet skulle vara av särskilt värde.

Kostnadsfrågan

Enligt 1938 års lag är den som idkar handel med fodermedel inte berättigad till ersättning för prov som tages för kontroll. Vidare skall den som fälles till ansvar för oriktig uppgift i deklaration förpliktas att enligt taxa ersätta statsverket kostnaden för undersökning, som i samband med åtalet må ha verkställts. Motsvarande bestämmelser gäller enligt 1950 års kungörelse även för tillverkare eller importör. Enligt denna kungörelse föreligger vidare skyldighet för tillverkare eller importör av vitaminfodermedel eller annat fodermedel, som uppgives vara försatt med vitaminer, att enligt taxa gälda ersättning för undersökning av halt av vitaminer i prov på vara, som tillverkats eller importerats av honom. Sådan skyldighet föreligger även i fråga om halt av fria fettsyror i fodertran. Ersättning kan dock för varje tillverkningsställe eller importort årligen uttagas i fråga om vitaminfodermedel eller mineralfoderblandning, som uppgives vara försatt med vitaminer, för högst två prov, samt i övrigt för högst ett prov.

Kommittén

I fråga om kostnaderna för fodermedelskontrollen, bedömda efter förhållandena under senare delen av år 1956, anförde kommittén följande.

Följande uppgifter ger en antydning om kostnaderna. Jordbruksnämndens kostnad för fodermedelskontrollen för en 12-månaders period för analyser, kontrollant (inkl. resekostnader), andel i andra befattningshavares löner samt diverse andra uppgifter, bedömda efter de under senare delen av 1956 rådande förhållandena kan mycket approximativt uppskattas till omkring 145 000 kronor. En resande kontrollant förutsätts då vara fullt sysselsatt med arbetet. I dennes samt andra befattningshavares löner, beräknade efter högsta löneklassen inom respektive lönegrad samt för dyrort 5, har tillagts 16 %, såsom vid dylika beräkningar brukar ske, för statsverkets kostnader för pensionering m. m. Av beloppet hänför sig en mindre del — svår att exakt beräkna, men troligen av storleksordningen 5 000 à 6 000 kr. — till administreringen av vitaminkontrollen för vitaminfodermedel och vitaminerade handelsfoderblandningar. Några kostnader för själva vitaminanalyserna antas därvid icke ha bestritts av staten. Resten, eller i runt tal 139 000 kronor, utslagen på den under tiden 1 juli 1955—30 juni 1956 kontrollerade varukvantiteten, i runt tal 500 000 ton, och värdet därav, omkring 270 milj. kronor, beräknat efter förbrukarpriset, utgör i medeltal 2,8 öre per 100 kg foder eller 5,2 öre per 100 kronors inköpsvärde. Det ovan angivna mycket ungefärliga beloppet innefattar emellertid även kostnader för arbete m. m. avseende kontroll av efterlevnaden av jordbruksnämndens inblandningsbestämmelser för oljekraftfoder från svensk oljeväxtodling samt dessutom även viss sådan omsättningskontroll, som icke kan anses nödvändig för den egentliga kvalitetskontrollen.

För vitaminfodermedel, liksom också för vitaminundersökningar på vitaminerade foderblandningar, blir kostnaderna för undersökning av vita-

minhalt av helt annan storleksordning. Dessa kostnader gäldas nu, med vissa begränsningar, av tillverkarna eller importörerna själva. Vid undersökning *en gång* på alla de vitaminslag, som deklarerats ingå i sådana »Diverse vitaminfodermedel» som saluföres, blir kostnaden för vitaminbestämningarna, beräknad efter de normaltaxor resp. i vissa fall reducerade taxor, som kunnat komma i fråga, omkring 54 000 kronor. För den under redovisningsåret 1955/56 saluförda kvantiteten 6 856 ton till ett värde, beräknat å förbrukarpriserna, av 11,8 milj. kronor utgör analyskostnaden i medeltal *79 öre per 100 kilogram vitaminfodermedel eller 46 öre per 100 kronors inköpsvärde*. En undersökning av vitamin A och vitamin D₃ i ett prov å fodertran från var och en av alla importörer och tillverkare, totalt cirka 20 stycken, kostar för närvarande 8 640 kronor, vilket för kvantiteten 2 340 ton och värdet (förbrukarpris) 6,2 milj. kronor under redovisningsåret 1955/56 gör i medeltal *37 öre per 100 kilogram eller 14 öre per 100 kronors inköpsvärde*. Vitaminerade foderblandningar har hittills kunnat vitaminkontrolleras endast i relativt ringa utsträckning. Det skall anföras, att tillverkare och importörer i regel låter utföra egna driftsanalyser. Särskilt i fråga om vitaminbestämningar kunna dessa bli mycket kostnadskrävande.

Kommittén anförde därefter att frågan om kontrollkostnaderna inbegrep tre olika huvudspörsmål, nämligen: i vilken utsträckning skall kostnaderna primärt bäras av staten eller av näringen, vilka skall vara avgiftspliktiga i den mån kostnaderna uttas av näringen och hur skall kostnaderna i sådant fall fördelas.

Rörande den första frågan — i vilken utsträckning bör kostnaderna primärt bäras av staten eller av näringen — anför kommittén till en början att den haft att taga hänsyn till de synpunkter på denna fråga, som anförts i en inom *statens sakrevisions kansli* upprättad och till lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden översänd »PM med förslag angående avgiftsbeläggning av statens jordbruksnämnds kontroll över handeln med fodermedel». I denna promemoria hade efter en redogörelse för det nuvarande läget anförts.

»Avgiftsfrågans tidigare behandling torde såväl beträffande 1938 års fodermedelslag som 1950 års kungörelse ha byggts på den av föredragande departementschefen i förenämnda proposition (1938: 254) intagna principiella ståndpunkten att staten med hänsyn till det allmännas intresse av fodermedelslagens efterlevnad bör bekosta sådana undersökningar, som avse kontroll över riktigheten av säljarens deklaration angående fodermedels innehåll.»

Rörande promemorians innehåll i övrigt anförde kommittén därefter följande.

I promemorian redogöres härefter för vissa avgifter som utgår vid statlig kontroll över läkemedel, vitaminerade livsmedel och växtskyddsmedel. Under åberopande av att det allmännas intresse av givna bestämmelsers efterlevnad icke torde vara mindre starkt i fråga om t. ex. livsmedel än beträffande fodermedel och under hänvisning till att fodermedelskontrollen måste antagas innebära en förmån för tillverkare och importörer genom att skapa ett ökat förtroende för produkterna och därmed en ökad avsättning, har sakrevisionen vidare funnit det skäligt att statsverkets samtliga kostnader för fodermedelskontrollen täckas genom avgifter. Från sakrevisi-

sionens sida föreslås sålunda att ersättning skall uttagas icke blott för analyskostnaderna utan även för kostnaderna för provtagningen och för övrigt med kontrollen förenat bestyr. Härvid har även understrukits, att detta icke kan medföra sådan ökning av tillverkarnas och importörernas kostnader, att denna kan tillmätas någon betydelse vid prissättningen av produkterna. Det kan nämnas, att kostnaderna för kontrollen rörande andra fodermedel än vitaminfodermedel och fodertran i promemorian uppskattats till omkring 100 kr per prov.

Kommittén fann i likhet med vad som i sakrevisionens promemoria anförts, att beträffande *analyskostnaderna* tillräckliga skäl knappast kan föreligga för att göra skillnad mellan vitaminkontroll och övrig fodermedelskontroll samt anförde härom följande.

Mer eller mindre regelbunden analysering av de framställda eller importerade produkterna är en kontrollåtgärd, som varje omsorgsfull tillverkare eller importör oavsett förefintligheten av offentliga kontrollbestämmelser vidtager. Kommittén förutsätter, att vederbörande företagare liksom hittills genom kontrollmyndighetens försorg kommer att erhålla besked om analysresultaten. Den statliga kontrollen blir på sådant sätt icke helt utan betydelse för företagarnas behov av egna driftsanalyser. Vid sådant förhållande talar starka skäl för att vederbörande skall vara skyldig att erlagga analyskostnaden.

Kommittén ansåg däremot, att frågan principiellt och praktiskt låg helt annorlunda till i fråga om *administrationskostnaderna* för fodermedelskontrollen. Härvidlag ägde enligt kommitténs mening den i propositionen 1938: 254 uttalade grundsatsen, att staten med hänsyn till det allmännas intresse av lagens efterlevnad borde bekosta kontrollen, alltjämt giltighet. Kommittén anförde vidare följande.

Den omständigheten, att den statliga kontrollen även kan sägas helt allmänt innefatta vissa förmånliga biverkningar för företagarna, förändrar icke detta förhållande. Det ligger i sakens natur, att statliga ordnings- och kontrollföreskrifter av olika slag ofta innebär mer eller mindre påtagligt förmånliga biverkningar för skilda medborgargrupper. Detta förhållande torde dock icke i och för sig få medföra att man överger principen att den statliga administrationen skall bestridas av statsmedel. För att så skall ske, fordras enligt kommitténs mening att särskilda skäl av betydande styrka kan åberopas. Sådana skäl synes icke föreligga här. Vad som från sakrevisionens sida åberopats om kontrollen av vitaminerade livsmedel synes ha en synnerligen begränsad betydelse och endast innebära, att en kommunal instans (hälsovårdsnämnd) har möjlighet att av folkhälsoinstitutet uttaga ersättning för sitt bestyr med inköp av prov och att vederbörande företagare, i de fall där så till äventyrs sker, får bestrida denna kostnad. — Vad som från sakrevisionens sida anförts därom att kontrollkostnaderna är för små för att få någon betydelse vid prissättningen, anser utredningen sakna relevans. Vare sig kostnaderna blir små eller stora, kommer de att inräknas i produktionskalkylerna och får — i den mån konkurrensläget så medger — slutligen bäras av konsumenterna.

Även starka praktiska skäl talade enligt kommitténs mening mot att man på grundval av en taxa sökte erhålla ersättning för den statliga administrationen av fodermedelskontrollen.

Till stöd för denna uppfattning anförde kommittén följande.

I de fall där kontrollen lokalt utövas av resande personal med central stationeringsort uppkommer frågan om rese- och traktamentskostnadernas fördelning. Att i varje enskilt fall uttaga den faktiska kostnaden är icke praktiskt möjligt. Vid en schematisering av denna kostnad får åter de centralt belägna anläggningarna bidra till kostnaden för kontroll av de perifert belägna. Även andra förhållanden medför, att det möter åtskilliga svårigheter att konstruera en taxa, som på ett riktigt sätt ger täckning för administrationskostnaderna. Tillämpningen av en sådan taxa kommer därjämte att medföra ett betydande och helt improduktivt administrationsarbete. Taxan måste fortlöpande revideras i anslutning till kostnadsförändringar och till förändringar i kontrollobjektens antal och struktur. I detta sammanhang bör även beaktas, att staten för sin jordbruksreglerande verksamhet har viss nytta av de uppgifter, som inkommer i samband med kontrollen. Kommittén föreslår således, att endast analyskostnaderna skall uttagas taxevägen.

Beträffande den andra frågan — hos vilket företag analyskostnaderna bör uttagas — anför kommittén att analyskostnaderna bör tagas ut hos de företag, till vilka kontrollförfattningen riktar sig. Kommittén har sålunda räknat med att analyskostnaden skall uttagas av den, som yrkesmässigt tillverkar eller importerar fodermedel av de slag, på vilka kontrollen skall utövas.

Kommittén har som tillverkning räknat varje slag av bearbetning, alltså även om denna endast innebär krossning eller malning av material eller att två eller flera ingredienser blandas. Som sådan förpackare, som är underkastad kontroll, räknar kommittén endast den som, utan att själv tillverka eller importera varan, inköper denna och förpackar den i »förbrukareförpackningar». Med hänsyn till dessa omständigheter är det enligt kommittén möjligt att det inom landet över huvud taget inte förekommer någon rörelse, som är att betrakta som förpackare i här avsedd mening. I varje fall torde antalet sådana företag vara mycket ringa.

Vad angår den sista frågan — hur analyskostnaderna bör beräknas och fördelas — uttalar kommittén, att den övervägt att, i likhet med vad som nu är fallet i fråga om vitaminfodermedel, låta företagen genomgående erlägga den faktiska kostnaden för de analyser som avser deras egna produkter. En fördel med ett sådant system skulle — vid jämförelse med en taxa baserad på genomsnittskostnad — vara, att man kunde reglera antalet kontroller hos de olika företagen allt efter det behov därav som bedömdes föreligga. Kommittén anför vidare, att de samvetsgranna tillverkarna då icke behövde drabbas av någon del av kostnaderna för den tätare eller eljest mera omfattande kontroll, som ansågs erforderlig hos andra tillverkare. Å andra sidan skulle vid ett sådant system kostnaderna komma att träffa företagarna mycket olika. Vidare skulle ett sådant uttagande av analyskostnaderna lätt medföra, att företagarna för att gardera sig i sina priskalkyler utgick från risken att få erlägga maximala analyskostnader. Det kunde även förtjäna att nämnas, att kontrollen givetvis blev ömtåligare att genomföra om de enskilda företagen skulle erlägga den faktiska kostnaden

för analys av hos dem uttagna prover än om en genomsnittskostnad uttogs.

Kommittén föreslår med hänsyn till det anförda, att kostnaderna för analysering av proven skall uttagas genom årliga avgifter för varje särskilt varumärke, baserade på de analystaxor som tillämpas vid statens lantbrukskemiska kontrollanstalt och statens institut för folkhälsan, och beräknade så att de totalt sett täcker kostnaderna för det antal analyser per år, som man genomsnittligt beräknar utföra.

Kommittén har gjort en beräkning av det årliga antal analyser, som kan komma att utföras. I fråga om andra analyser än de som avser vitaminer räknar kommittén med att varje särskilt märke vid varje tillverkningsplats eller hos varje importör bör årligen analyseras i genomsnitt 2,5 gånger då fråga är om foderblandningar och 2 gånger då fråga är om övriga fodermedel.

Beträffande vitaminer anför kommittén till en början, att de kombinationer av olika slag därav, som vitaminfodermedlen eller de vitaminerade handelsfoderblandningarna uppges innehålla, var mångfaldiga. Det hade därför inte ansetts lämpligt att fastställa en avgift för varje kombination som kunde förekomma i en viss fodervara. Kommittén hade i stället ansett, att man borde fastställa en årlig avgift för varje vitaminslag, som uppgavs ingå i saluförda fodermedel, grundad på den faktiska analystaxan för vitaminslaget i fråga samt ett antaget genomsnittligt antal analyser per år.

Sedan kommittén redogjort för den taxa som gällde den 1 juli 1957 anför kommittén bl. a. följande.

Under kalenderåret 1954 utförde statens institut för folkhälsan på sina egna laboratorier icke mera än omkring 200 vitaminbestämningar avseende fodermedelskontrollen. Vid statens husdjursförsök utfördes under samma tid för fodermedelskontrollen 41 bestämningar av vitamin D₃. Såvitt framgår av det av den s. k. folkhälsoinstitutsutredningen nyligen avgivna betänkan- det, torde man ej heller för närvarande kunna räkna med någon nämnvärd ökning i folkhälsoinstitutets kapacitet för vitaminbestämningar avseende fodermedelskontrollen. Vad beträffar bestämningarna av vitamin D₃ med kycklingar vid statens husdjursförsök torde däremot en rätt avsevärd utökning redan med nu tillgängliga resurser kunna åstadkommas, varför analyskapaciteten vid folkhälsoinstitutet i första hand utgör begränsningsfaktorn.

Den tillgängliga analyskapaciteten har hittills främst utnyttjats för kontroll av vitaminfodermedlen. Kommittén har emellertid på grund av den ökade användningen av vitaminerade handelsfoderblandningar funnit det angeläget att en viss del av analyskapaciteten reserveras för kontroll av vitaminhalten i sådana blandningar. På grund av det stora antalet provtagningsobjekt kommer dock i varje fall undersökningsfrekvensen för varje särskilt vitaminslag i blandningarna att bli mycket ringa. För att kontrollen trots detta skall få avsedd psykologisk effekt, får man därför räkna med att endast visst eller vissa vitaminslag i ett eller ett par av tillverkarens märken omväxlande blir föremål för analys vid varje provtagning.

Som ett underlag för beräkning av kontrollavgifterna antager kommittén att tills vidare hälften av analyskapaciteten reserveras för vitaminfodermedlen och hälften för vitaminerade handelsfoderblandningar. Härigenom kommer ett 100-tal analyser att kunna utföras med vardera foderslaget. Varje

vitaminslag skulle då bli föremål för kontrollanalys i genomsnitt 0,4 gånger per år då fråga är om vitaminfodermedel och 0,07 gånger per år då fråga är om vitaminerade handelsfoderblandningar.

Kommittén anser, att t a x a bör fastställas av kontrollmyndigheten enligt grunder som Kungl. Maj:t godkänner. Taxan, som borde grundas på förhållandena vid den föreslagna förordningens ikraftträdande, borde med jämna mellanrum och för övrigt då så påkallades överses. Kommittén framlägger ett förslag till taxa för årliga analysavgifter. Denna är uppdelad i en avdelning för analyser av andra näringsämnen än vitaminer, upptagande belopp varierande mellan 35 och 145 kr. för skilda fodermedel samt en avdelning för vitaminanalyser, vari för varje vitaminslag upptagits belopp mellan 15 och 240 kr. Avgifterna skall erläggas för varje varumärke och kontrollställe.

Vad beträffar *antibiotika* framhåller kommittén, att deklarerad halt därav i fodermedel hittills inte kontrollerats samt att kostnaderna för bestämning av antibiotika inte kunde med någon större grad av säkerhet anges. Förslag till taxa i denna del borde därför få utarbetas av kontrollmyndigheten sedan bättre kännedom om kostnaderna och undersökningskapaciteten vunnits.

Reservation och särskilt yttrande

I en r e s e r v a t i o n har herrar Andersson, Bengtsson, Olsson och Svensson anfört, att enligt deras mening nuvarande system borde — med den av majoriteten föreslagna jämkningen i fråga om debiteringen av kostnaderna för vitaminanalys — bibehållas även i fråga om analyskostnaderna. Experterna Ek, Kjell Dahl, Mattsson och Wessman har instämt i reservationen. I denna anföres följande.

Påståendet i promemorian, att skäl icke föreligger att i fråga om analyskostnaderna göra skillnad mellan vitaminkontroll och övrig fodermedelskontroll anser vi icke vara riktigt. Vi anser tvärtom att många skäl talar för, att man bör göra en sådan åtskillnad. En företagare får själv avgöra vilka slag av vitaminer, som skall ingå i och deklarerats för ett vitaminfodermedel eller en annan fodervara och som således skall kontrolleras av myndigheten och bestämmas genom dennas försorg. Skall statsverket betala undersökningskostnaderna — och dessa är relativt höga — kan företagaren frestas att ur reklamsynpunkt tillsätta även sådana vitaminslag, som icke är behövliga samt att tillsätta vitaminer av ett eller annat slag i praktiskt taget betydelselösa myckenheter. Vad angår övriga undersökningar, d. v. s. av sådana ämnen som råprotein, smältbart renprotein m. fl., har kontrollmyndigheten bestämt, vad deklARATIONEN för en viss vara obligatoriskt skall omfatta, och man vet på förhand vad kostnaden blir för kontrollundersökningarna. Företagaren själv har ingen möjlighet att påverka kostnadsstorleken för analyserna för en viss vara vid kontroll av ett på förhand av myndigheten bestämt antal ämnen.

Det av kommittémajoriteten föreslagna avgiftssystemet för analyskostnader kräver ett betydande administrativt arbete, helst som taxorna för analyser emellanåt revideras, och förändringar ofta inträffar i fråga om det

antal märken m. m., som en viss företagare tillverkar eller importerar för avsalu. Även andra nackdelar kan redovisas. Sålunda uppmuntrar det företagarna till underlåtenhet i vad avser anmälan till myndigheten om upptagande av tillverkning eller import eller om tillkomsten av nya märken. För småföretagare blir kostnaden för kemiska analyser i förhållande till omsättningen betungande. Detsamma kan icke sägas om kostnaden för vitaminundersökningar. Tillverkningen av vitaminfodermedel bedrivs nämligen av ett förhållandevis ringa antal företagare med stor årsomsättning.

I detta sammanhang bör man icke bortse från, att företagarna utan ersättning från statsverket utför ett omfattande och värdefullt arbete i form av sådan rapportering angående varuomsättningen m. m., som även eller enbart tjänar jordbruksnämndens allmänna reglerande verksamhet. Vidare får tillverkarna extra kostnader för märkning av säckar m. m. samt förorsakas diverse andra kostnader och besvär genom anmälningar till kontrollmyndigheten o .dyl. Det bör även ihågkommas, att de botaniska undersökningarna huvudsakligen avser kontroll av bestämmelsen om inblandning av oljekraftfoder av raps, rybs och senap i foderblandningar, alltså undersökningar som hänför sig till den allmänna jordbruksreglerande verksamheten och icke till kvalitetskontrollen i vanlig mening.

Vi anser således, att företagarna rimligtvis icke bör påläggas kostnader för foderkontrollen, utöver vad som för närvarande är fallet. Det nu tillämpade avgiftssystemet bör i princip bibehållas. Vad angår kostnaderna för vitaminundersökningar kan vi dock biträda majoritetsförslaget om genomsnittlig debitering, oberoende av de undersökningar som i verkligheten utförts för en viss företagare.

För regleringsåret juli 1956—juni 1957 uppgick jordbruksnämndens kostnader för kemiska analyser och botaniska undersökningar till sammanlagt drygt 60 000 kronor. Vid oförändrade analystaxor (en höjning genomfördes dock den 1 juli 1957) och i huvudsak oförändrade andra förutsättningar torde ett belopp av denna ungefärliga storleksordning tills vidare kunna räcka. Enligt majoritetsförslaget skall beloppet debiteras på omkring 140 skilda företagare, vilka bedriver tillverkning vid omkring 190 skilda anläggningar. Något över 700 provtagningsobjekt skall avgiftsbeläggas. Vi anser att den stora administrativa apparat, som erfordras för fördelning och inkassering av beloppet ej står i proportion till beloppets storlek.

Vi vill även framhålla, att därest statsverket fortsättningsvis, liksom nu, gäldar kostnaden för kemiska analyser, öppnas möjlighet att i den utsträckning som kontrollmyndigheten finner önskvärt, även kontrollera icke obligatoriska men ändock värdefulla uppgifter, som vissa företagare lämnar om halt i foderblandningar av sådana kemiska ämnen som aska, kalcium och fosfor m. m. Tilläggskostnaderna vid bestämning av dylika ämnen är relativt små. För jordbrukarna är det icke utan vidare klart, vilka deklARATIONER på en förpackning som är obligatoriska och kontrollerade och vilka som är frivilliga och måhända icke kontrollerade.

Experten Larsson har i särskilt yttrande instämt i reservationen utom såtillvida, att den däri föreslagna jämkningen i fråga om debitering enligt hans mening inte bör genomföras. Han anser sålunda, att nuvarande debiteringssystem för vitaminanalyser skall bibehållas. Som ytterligare stöd för den principiella ståndpunkt, som intagits i reservationen, anför Larsson följande.

För att vi med framgång skall kunna avsätta vårt animalieöverskott på världsmarknaden fordras kvalitativt högvärdiga varor. De använda fodermedlens sammansättning och art ha därvid stort inflytande på den färdiga produkten, t. ex. på ägg, fläsk och smör. Deklarationsplikten över foderblandningarnas sammansättning bör vara en god ledning för jordbrukarna vid bedömandet av fodrets inflytande på produkternas kvalitet och därmed också på möjligheterna att avsätta dessa på utlandsmarknaden. Exporten är av så stort allmänt intresse att det borde motivera att statsverket även i fortsättningen svarar för kontrollanalyskostnaden. De ifrågasatta kostnaderna är för övrigt obetydliga.

Ämbetsverken

Ämbetsverken ansluter sig till kommitténs principiella uppfattning, att administrationskostnaderna skall bestridas av statsmedel, och att analyskostnaderna i viss utsträckning skall gäldas av tillverkare och importörer.

Ämbetsverkens majoritet anför i denna del bl. a. följande.

Ämbetsverken vill till en början som sin åsikt uttala, att en utdebitering av administrationskostnaderna (vari ingår även provtagningskostnaderna) på tillverkare och importörer icke synes böra komma i fråga som separat åtgärd på detta område. Därest man skall överge den av kommittén refererade grundsatsen om att staten skall bekosta administration av sådan statlig kontroll- och uppsiktsverksamhet som organiserats av hänsyn till det allmännas intresse, torde detta böra ske på grundval av allmänna och principiella överväganden från statsmakternas sida och icke genom åtgärder från fall till fall. Ämbetsverken anser sålunda för sin del, att endast direkta analyskostnader bör uttagas av näringsidkarna. — — — En begränsning i fråga om antalet prover per år bör enligt ämbetsverkens mening bibehållas. Däremot synes det icke finnas anledning att bibehålla den nu gällande begränsningen till vissa slag av fodermedel och vissa slag av analyser. I sakens natur ligger dock, att betalningsskyldighet icke skall gälla beträffande andra slag av fodermedel än dem, som omfattas av kontrollbestämmelserna, eller andra slag av analyser än dem som avser efterlevnaden av dessa bestämmelser.

I fråga om begränsningen av skyldigheten att gälda ersättning för analyskostnaderna anför ämbetsverken följande.

Ämbetsverken vill betona, att frekvensen av kontrollundersökningar självfallet icke bör vara större än som bedömes nödvändigt för att upprätthålla en noggrann efterlevnad av bestämmelserna. Då verken föreslår att skyldigheten för näringsidkarna att betala kontrollanalyser begränsas till högst två prover per år (i visst fall högst ett prov), innebär detta icke att verken ansett att en sådan undersökningsfrekvens i varje enskilt fall behöver upprätthållas. — Att vitaminundersökningar i praktiken ej på långt när kan ske i denna omfattning framgår av det förut anförda. — Men ämbetsverken räknar på grundval av sina erfarenheter från detta och liknande kontrollsammanhang med att en kontrollfrekvens av i regel två gånger per år i allmänhet bör väl motsvara behovet.

I fråga om möjligheterna att få vitaminundersökningar utförda räknar ämbetsverken med att dessa ökat något sedan kommittén bedömt frågan

och uttalar, att omkring 325 sådana undersökningar torde kunna utföras per år i stället för omkring 200 som kommittén räknat med. Gällande möjlighet att på tillverkarnas bekostnad utföra undersökning av i vissa fall högst två och i vissa fall högst ett prov årligen kunde dock — genomsnittligt räknat — endast till en ringa del utnyttjas.

I enlighet med det anförda föreslår ämbetsverken en bestämmelse av innebörd, att tillverkare och importör av fodermedel skall vara skyldig att gälda ersättning för undersökning av prov å vara, som tillverkats eller importerats av honom, dock inte till högre belopp än som motsvarar kostnaden för undersökning

beträffande *vitaminhalt* två gånger årligen av varje vitaminfodermedel och vitaminerad mineralfoderblandning, samt en gång årligen av varje annat fodermedel, som uppgives vara försatt med vitaminer, ävensom

beträffande *innehåll av andra ämnen* två gånger årligen av varje slag (märke) av fodermedel.

Härvid förutsättes, att vitaminkontrollen omfattar alla slag av deklarerade vitaminer och att kontrollen i övrigt omfattar alla beståndsdelar, beträffande vilka deklarationsskyldighet gäller, samt att, vid tillverkning på mer än en plats, avgiftsskyldigheten skall gälla för varje särskild tillverkningsplats.

I fråga om sättet för uttagandet av analyskostnaderna har ämbetsverken stannat i skilda meningar. De anför i denna del.

Lantbruksstyrelsen accepterar på grund av de motiv, som kommittémajoriteten anför, i detta stycke majoritetens förslag. Jordbruksnämnden finner däremot för sin del detta förslag, vilket innebär att man uttager ersättning för analyskostnaderna enligt en taxa, upprättad på grundval av teoretiskt beräknade genomsnittsavgifter, vara allt för komplicerat. Nämnden är medveten om att vissa nackdelar möjligen kan följa med ett uttagande i varje enskilt fall av de faktiska analyskostnaderna, men finner att dessa eventuella nackdelar väl uppvägs av den enkelhet i tillämpningen samt de fördelar i övrigt, som är förbundna med detta system. Nämnden vill sålunda i detta sammanhang anknyta till nu gällande ordning så tillvida att den — i den mån ersättning för analyskostnaderna skall uttagas hos näringsidkarna — anser att den av analysinstitutionen i varje särskilt fall debiterade kostnaden för analysen bör uttagas.

Med hänsyn till att kontrollmyndigheten i vissa fall kan behöva företaga undersökningar utöver det antal, för vilket näringsidkaren är skyldig att betala, bör man vid det av jordbruksnämnden föreslagna systemet för avgiftsuppbörd räkna med att kontrollmyndigheten skall förfoga över ett visst belopp för sådana extra undersökningar. Detta belopp beräknar nämnden för närvarande till omkring 20 000 kronor per år. Till jämförelse kan nämnas, att statsverkets genom jordbruksnämnden erlagda analyskostnader för fodermedelskontroller under budgetåret 1956/57 uppgick till 62 000 kronor. Därest staten även i fortsättningen skulle bestrida kostnaderna för kontrollanalyser enligt samma regler som nu, har man med hänsyn till den taxestegring som inträffat, att räkna med ett kostnadsbelopp av inemot 70 000 kronor för år. Även den fortskridande ökningen av antalet kontrollobjekt tenderar att medföra stegring av kostnaderna för kontrollanalyser.

Ämbetsverken anför slutligen i kostnadsfrågan, att de inte i detta sammanhang kunnat beakta de kontrollåtgärder på fodermedelsområdet, som betingas av rena hälsovårdssynpunkter, utan förutsätter att dessa intressen blir tillgodosedda i annat sammanhang.

Beträffande den omfattning, vari avgiftsbeläggning för analyser borde ske, anmälde avvikande mening, i jordbruksnämnden av herrar Andersson och Bengtsson samt i lantbruksstyrelsen av herr Svenson. Samtliga dessa vidhöll vad de anfört i den till kommitténs förslag fogade reservationen.

Remissinstanserna

Före remissbehandlingen förelåg alltså fem förslag i kostnadsfrågan, vilka har i stort sett följande innebörd.

1. Sakrevisionens förslag

Samtliga kostnader för fodermedelskontrollen skall täckas genom avgifter.

2. Kommittémajoritetens förslag

Alla analyskostnader täckes genom avgifter.

Övriga kostnader bestrides av statsmedel.

Analyskostnaderna uttages genom årliga avgifter för varje varumärke och kontrollställe.

Avgifterna beräknas täcka det antal analyser, som i genomsnitt per år beräknas bli utförda, varvid för vitaminer utgår en genomsnittsavgift för varje vitaminslag.

3. Ämbetsverkens majoritets förslag

Ämbetsverkens majoritet ansluter sig till kommittémajoriteten utom såtillvida, att skyldigheten för tillverkare och importör att gälda ersättning för undersökning av prov ej skall föreligga till högre belopp än som motsvarar kostnaden för två prov eller i visst fall ett prov årligen. I fråga om sättet för kostnadernas uttagande ansluter sig lantbruksstyrelsen till kommittémajoritetens förslag medan jordbruksnämnden anser, att avgiften skall motsvara den faktiska analyskostnaden i varje enskilt fall, varvid förutsättes att för extra undersökningar årligen får disponeras 20 000 kr. av statsmedel.

4. Förslag av kommitténs och ämbetsverkens minoritet samt experterna Ek, Kjelldahl, Mattsson och Wessman.

Nuvarande system bibehålles med den jämkningen, att avgifternas storlek i enlighet med majoritetsförslagen bestämmes genomsnittligt. Förslaget innebär alltså att avgift endast skall uttagas för undersökning av halten av vitaminer i vitaminfodermedel och vitaminerad foderblandning och av fria fettsyror i fodertran samt avse två eller i visst fall, ett prov årligen.

5. *Experten Larssons förslag*

Nuvarande bestämmelser bibehålles oförändrade.

Även bland remissinstanserna råder mycket delade meningar i kostnadsfrågan. Redogörelsen för dessas inställning torde därför lämpligen böra uppdelas med hänsyn till det förslag som helt eller huvudsakligen stödjes.

Förslaget 1

Det förslag som från sakrevisionens sida framlagts för kommittén förordas — förutom av sakrevisionen — av statskontoret, kommerskollegium samt lantbrukshögskolans lärarkollegium.

Sakrevisionen anser, att statsverkets kostnader för fodermedelskontrollen helt bör täckas genom avgifter. Uttagandet bör ske på så sätt att liksom nu de faktiska analyskostnaderna debiteras. Därjämte bör en tilläggsavgift uttagas för att täcka administrationskostnaderna. *Sakrevisionen* anför härom följande.

Sakrevisionen finner för sin del den av kommittén och ämbetsverken föreslagna begränsningen av antalet undersökningar per år, för vilket kontrollavgift skall utgå, vara otillräckligt motiverad. En dylik bestämmelse finnes visserligen i den nu gällande provisoriska kungörelsen, men ifrågavarande stadgande synes närmast ha tillkommit såsom en kompromiss mellan de divergerande åsikter, som principiellt förelegat beträffande kontrollverksamhetens avgiftsbeläggning. För *sakrevisionen*, som anser en total kostnadstäckning för här ifrågavarande verksamhet vara principiellt välgrundad, framstår den föreslagna avgiftsbegränsningen därför såsom opåkallad och revisionen avstyrker således jämväl det ifrågasatta anslaget för extra undersökningar. Man torde få förutsätta, att tillsynsmyndigheten kommer att bedriva sin kontrollverksamhet på sådant sätt, att undersökningar icke företagas hos näringsidkare i större omfattning än som i varje enskilt fall finnes motiverat och nödvändigt.

Gentemot *sakrevisionens* påpekande, att ersättning borde uttagas icke blott för analyskostnaderna utan även för kostnaderna för provtagningen och för övrigt med kontrollen förenat bestyr, har kommittén ställt sig avvisande. Ämbetsverken ha uttalat, att en dylik utdebitering icke synes böra komma i fråga som separat åtgärd på detta område. — — — I anslutning här till vill *sakrevisionen* anföra följande. Genom de förslag till analyskostnadernas täckande, som ämbetsverken framfört, komma de taxor som gälla för respektive analyser vid statens institut för folkhälsan respektive vid statens lantbrukskemiska kontrollanstalt att läggas till grund för debiteringen. Ifrågavarande taxor äro numera i princip uppbyggda så, att full kostnadstäckning ernås för samtliga på analysarbetet fallande kostnadslag. En tillämpning av ifrågavarande institutioners taxor på fodermedelsanalyserna kommer sålunda att medföra täckning ej blott för de direkta analyskostnaderna utan jämväl för samtliga på respektive laboratorieavdelningar fallande administrations- och andra gemensamma kostnader. De administrations- och provtagningskostnader, varom i utredningen är fråga, inskränka sig till de speciella kostnader, som hos tillsynsmyndigheten äro förbundna med kontrollverksamheten. Dessa kostnader bestå främst i kontrollanternas resor och traktamenten samt i de kostnader, som fodermedelsanalysernas handhavande därutöver kunna förorsaka inom kontrollmyndigheten. Sannolikt

äro dessa kostnader jämförda med analyskostnaderna av mycket ringa storlek. Sakrevisionen kan icke finna något bärande skäl, varför just denna del av de totala kostnaderna för en viss verksamhet icke skulle medräknas vid ersättningsskyldighetens fastställande. Revisionen vidhåller sålunda sin uppfattning att även de nu ifrågavarande provtagnings- och administrationskostnaderna böra debiteras vederbörande näringsidkare.

Däremot är sakrevisionen ense med kommittén om att ett alltför minutiöst utdebiterande av den faktiska kostnaden för t. ex. en kontrollants resa icke är praktiskt möjligt. Ett mera schematiskt förfaringssätt är givetvis påkallat i fråga om dessa kostnader. Sakrevisionen vill i anslutning härtill något beröra de överväganden rörande lämpligaste sättet för ersättningarnas uttagande, vilka utmynnat i kommittéförslaget att analysavgifterna skulle debiteras enligt en årstaxa, upprättad på grundval av teoretiskt beräknade genomsnittsavgifter. I likhet med jordbruksnämnden finner sakrevisionen denna metod vara alltför komplicerad. Därtill kommer, att den i praktiken troligen skulle visa sig mindre tillförlitlig, när den vilar på två förutsättningar, som knappast kunna hållas, nämligen *dels* att varje företagares tillverkning eller import under året icke undergår någon ändring med avseende å varuslag eller sammansättning och *dels* att analyslaboratoriernas årskapacitet i fråga om fodermedelsundersökningar är på förhand känd. Då dessa villkor icke torde kunna uppfyllas och då vad som anförts till förmån för en årlig genomsnittsdebitering icke synes vara särskilt vägande, vill sakrevisionen förordna, att analyskostnaderna uttagas genom debitering från fall till fall, såsom redan nu varit förhållandet i fråga om vitaminanalyserna. De särskilda kostnaderna för provtagning och administration synas lämpligen kunna uttagas genom en tilläggsavgift, vilken av tillsynsmyndigheten påföres de ersättningsskyldiga exempelvis i proportion till antalet under året besökta förrättningsställen och där verkställda provtagningar.

Kommerskollegium anser, att sakrevisionens ståndpunkt i princip är riktig. Kollegiet är emellertid tveksamt med hänsyn till att sakrevisionens förslag vid behandlingen inom kommittén och ämbetsverken inte vunnit anslutning från något håll. Kollegiet anför härom följande.

Enligt kollegii mening är sakrevisionens ståndpunkt i princip riktig. Det bör härvid erinras om att det icke blir företagarna, som slutgiltigt få svara för kontrollkostnaderna, utan dessa komma att övervältras på konsumenterna. Eftersom regleringen av handeln med fodermedel tillkommit i konsumenternas intresse, måste det anses naturligt att de också få bekosta de i samband med regleringen uppkommande kostnaderna; vägande skäl för att låta skattebetalarna deltaga i dessa synas icke kunna förebringas. För sakrevisionens ståndpunkt talar även den i dagens läge allmängiltiga synpunkten, att statens utgifter i görligaste mån böra begränsas. Den av sakrevisionen förordade ordningen har emellertid icke vunnit anslutning från något håll. Alla äro ense om att staten liksom för närvarande skall betala provtagnings- och andra administrationskostnader. Också kollegium kan biträda ett sådant system, därest det verkligen förhåller sig så som kommittén uttalat, nämligen att en ordning med skyldighet för företagarna att bestrida dessa kostnader skulle vara förenad med stora praktiska svårigheter samt medföra ett betydande och helt improduktivt administrationsarbete. Kollegium är emellertid icke helt övertygat om att svårigheterna äro så stora. Det må erinras om att åtskilliga statliga verksamhetsgrenar bekostas helt genom avgifter som uttagas av enskilda, t. ex. i fråga om patentverket

och skeppsmätningssväsendet. På samma sätt borde det väl vara möjligt att genom en taxa, upptagande fasta, på schematiskt sätt differentierade avgifter låta de av förevarande reglering berörda företagarna bestrida samtliga de med regleringen förenade kostnaderna. Det kan antagas att på längre sikt utjämning skulle ske, så att företagarna bleve drabbade av kostnaderna i lika mån.

Därest företagarna ej helt skall bekosta kontrollen bör enligt kollegiets mening i varje fall samtliga analyskostnader åvila dessa. I fråga om sättet för uttagandet av analyskostnaderna diskuterar kollegiet — utan att ta bestämd ståndpunkt — olika alternativ och anför följande.

Regleringen av handeln med fodermedel bör betraktas såsom en enhet, med skyldighet för envar av regleringen berörd företagare att bidra till analyskostnaderna med lika stora avgifter, så avpassade att analysinstitutionernas årliga utgifter för analysverksamheten täckas. Häremot kan visserligen invändas att i så fall de mindre företagen skulle komma att i ekonomiskt hänseende drabbas — relativt sett — hårdare än de större, men det torde vara svårt att över huvud finna ett användbart system, mot vilket icke denna invändning skulle kunna göras. Mot en ordning av antytt slag kan emellertid ytterligare göras gällande, att den skulle vara obillig mot tillverkare och importörer av fodermedel, beträffande vilka den faktiska analyskostnaden är ringa; de skulle tvingas att delta i kostnaderna för dem ovidkommande analyser, som äro avsevärt dyrare. Denna omständighet kan åberopas mot en så förhållandevis enkel lösning som att uttaga samma avgift av alla företagare i branschen. Jordbruksnämnden har föreslagit, att varje företagare hos vilken prov tagits i kontrollsyfte skall — med viss närmare angiven begränsning — gälda den av analysinstitutionen debiterade kostnaden. Detta förslag tillgodoser onekligen alla rimliga anspråk på enkla regler inom förvaltningen, en omständighet som starkt talar för förslagets genomförande. Förslaget har emellertid — åtminstone på kortare sikt — bl. a. den nackdelen, att de med regleringen följande kostnaderna skulle drabba de olika företagarna ojämnt, beroende på att antalet årliga provtagningar icke kan bli detsamma för envar; kostnaderna i det enskilda fallet blir mer eller mindre beroende av tillfälligheter. Denna brist vidlåder däremot icke lantbruksstyrelsens förslag, enligt vilket analyskostnaderna skola fördelas mellan samtliga regleringen underkastade företagare enligt en taxa, upptagande på visst sätt framräknade enhetliga genomsnittsavgifter. Detta förslag anknyter tämligen nära till den ordning vilken kollegium — såsom av det förut anförda framgår — funnit vara den principiellt riktigaste, men här vill det synas som om jordbruksnämndens invändning, att förslagets genomförande förutsätter ofta återkommande beräkningar av invecklad och omständlig natur, vore riktig. Såvitt kollegium kan bedöma, förefaller det dock möjligt att — utan att eftersätta några billighetssynpunkter — använda mera schematiska metoder vid fastställandet av de genomsnittliga avgifterna. Skulle detta visa sig ogörligt, finner sig kollegium närmast böra förorda jordbruksnämndens förslag.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium anser, att man bör överväga om inte kontrollkostnaderna borde täckas genom en avgift som stod i visst förhållande till försäljningsvärdet av de olika produkterna. Detta system hade i drygt 30 år tillämpats i Danmark, där det syntes ha fungerat tillfredsställande.

Härigenom skulle även vinnas en effektivare kontroll och den fördelen, att kostnaderna inte blev särskilt betungande för småföretagare.

Förslaget 2

Kommittémajoritetens förslag biträdades av statens lantbrukskemiska kontrollanstalt samt Kooperativa förbundet, vilket dock anser, att avgiftsskyldighet aldrig bör åvila förpackare samt att sättet för avgifternas upptagande bör förenklas.

Kontrollanstalten, som anser att företagarna bör ersätta även kostnaderna för andra kontrollundersökningar än rena analyser, förordar en avgift av viss promille på försäljningspriset eller tillverkningskvantiteten och anför härom följande.

Anstalten finner det väsentligt att kontrollen ej endast omfattar rutinanalyser som nu och att dessa göres tätare, utan även utsträcker till bl. a. kontroll av förskönande benämningar på mekaniska blandningsbeståndsdelar och annat dylikt, som ej kan analyseras efter vanliga schema. Här erfordras mera ovanliga metoder för både botanisk och kemisk analys. Det är väsentligt, att även sådana undersökningar betalas och att de ersättes från samma källa, då de betalande torde ha störst intresse av just en sådan kontroll, som avslöjar ovederhäftiga konkurrenters förskönande benämningar, vilka kan närma sig eller vara förfalskningar. Anstalten finner därför att ett belopp av f. n. genomsnittligt ca 1 ‰ på försäljningspriset vore lämplig avgift. Fördelningen av denna promillesats kunde dock ske på förenklat sätt på grundval av endast mängd- och icke prisdeklarationer, om fodermedlen summariskt delas in i olika *grupper* ur prissynpunkt t. ex. vitaminfoder, vitaminerade och övriga fodermedel, som föreslagits i utredningen.

Kooperativa förbundet föreslår, att de totala kostnaderna för vitaminanalyser per år fördelas på de skilda tillverkarna i förhållande till antalet av dem saluförda märken och att en enhetlig taxa sättes. På liknande sätt syntes en enhetlig taxesättning kunna genomföras även för andra, relativt billigare analyser.

Förslaget 3

Ämbetsverkens majoritetsförslag tillstyrkes av styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, statens veterinärmedicinska anstalt samt Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare. Även Sveriges industriförbund ansluter sig i huvudsak till detta förslag. De tre sistnämnda instanserna uttalar därvid att de beträffande debiteringen av avgifterna ansluter sig till jordbruksnämndens förslag.

Sveriges industriförbund åberopar i dessa delar ett yttrande av Sveriges kemiska industrikontor. I detta föreslås, att man vid beräkning av det antal vitaminanalyser, som kan utföras, utgår från antalet tillverkare och importörer i stället för provtagningsobjekt. Det skulle då inte möta något hinder att kontrollera varje tillverkare minst två gånger om året.

Förslaget 4

Förslaget att nuvarande kostnadsregler skall bibehållas med den jämkningen att avgifternas storlek bestämmes genomsnittligt biträdes av Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening, Föreningen Svensk trankontroll, Svenska bygdekvarnars riksförbund, Föreningen Svenska spannmålsintressenter samt sju av de elva handelskammare, som hörts av kommerskollegium.

Riksförbundet Landsbygdens folk biträder i huvudsak detta förslag men ansluter sig i fråga om kostnaderna för vitaminanalyser till kommitténs förslag (Förslaget nr 2). Riksförbundet anför i denna del.

Kostnaderna för fodermedelskontrollen är relativt obetydliga. Reellt är det sålunda av ganska ringa betydelse vem som svarar för kostnaderna. Givetvis blir dock de mindre företagen missgynnade om analyskostnaderna skall överflyttas på företagen. Uttagandet av avgifter kräver vidare en betydande administrativ apparat. Inkasserandet av dessa avgifter får betraktas som en fullständigt improduktiv sysselsättning och motiv saknas för att på denna punkt ytterligare utbygga den statliga verksamheten. Det aktuella beloppet utgör i varje fall inte något sådant motiv. Riksförbundet delar sålunda den uppfattning som i detta stycke framförts av hr Andersson m. fl., innebärande att det allmänna skall svara för såväl administrations- som analyskostnaderna för kemiska och biologiska analyser.

I fråga om kostnaderna för vitaminanalyser kan riksförbundet godta kommitténs förslag.

Förslaget 5

Det av experten Larsson framförda förslaget, att nuvarande bestämmelser till alla delar skall bibehållas, förordas av Sveriges lantbruksförbund, Hushållningssällskapens förbund samt handelskammaren i Gävle.

Sveriges lantbruksförbund anför till stöd för sin ståndpunkt följande.

Det nuvarande systemet innebär bl. a. att de verkliga kostnaderna för vitaminundersökningar uttas genom debitering å företagarna från fall till fall. Det synes ha fördelar gentemot förslaget om en taxa grundad på teoretiskt beräknade genomsnittsavgifter främst genom den enkelhet i tillämpningen, som det innebär.

Ett fodermedel får ofta större reklamvärde om det kan åberopas att ett flertal vitaminslag ingår i varan. Det skulle därför kunna ligga nära till hands för tillverkare och importörer att uppge förekomst av vissa vitaminer i fodermedel, även om halten av dessa vitaminer är så låg att den saknar praktisk betydelse. Om de faktiska analyskostnaderna uttas för varje särskild vitaminanalys torde dock detta komma att i viss mån verka återhållande på företagarens vilja att åberopa förekomst av vitaminer, vars halt i fodermedlet är alltför låg.

Hushållningssällskapens förbund uttalar, att i förhållande till ämbetsverkens förslag det nuvarande systemet minskade det administrativa arbetet och syntes skapa bättre förutsättningar för att kontrollen utformades med den smidighet och anpassning, som borde förekomma. Därest tillverkaren eller importören skulle svara för kostnaderna blev ändringar eller tillägg i kontrollen genast svårare att genomföra och det torde därför föreligga en

viss risk för att kontrollen lätt fick »schablon» över sig. I fråga om vitaminundersökningarna syntes det emellertid, av skäl som anförts av reservanten, riktigt att kostnaderna bestreds av tillverkaren eller importören efter självkostnadsprincipen.

Förslag att statsverket skall bestrida alla kostnader

Handelskamrarna för Göteborg och för Örebro och Västmanlands län samt Deltafor A/B uttalar, att kostnaderna helt borde bestridas av statsmedel. Dessa instanser framhåller, att företagen visserligen kommer att inräkna kostnaderna i sina kalkyler, men att det i princip vore bättre att de betalades direkt av samhället i stället för att fördyra produktionskostnaderna och inverka på konkurrensläget olika företagare emellan.

Analysorganens resurser

Frågan om analysorganens resurser har tidigare berörts i skilda sammanhang. En redogörelse för kontrollanstaltens egna uttalanden i denna del torde här böra lämnas i anslutning till kostnadsfrågan.

Statens lantbrukskemiska kontrollanstalt (SLK) anför i denna del till en början allmänt rörande kontrollens nuvarande utförande följande.

SLK:s nuvarande befattning med fodermedelshandeln är bl. a. föreskriven i SFS 1939 nr 166 § 1 där det säges att anstalten bl. a. har till uppgift »att, där omständigheterna därtill föranleda, självmant genom kontrollundersökning övervaka handeln med handelsgödselmedel och fodermedel» och »att verkställa sådana undersökningar samt utöva sådan kontroll, som äro föreskrivna i särskilda författningar». SLK följer för närvarande dessa föreskrifter på följande sätt. SLK övervakar gödselhandeln själv, d. v. s. sköter på ordinarie anslag administration, provtagning, analysering och tar initiativ till rättelser av felaktigheter. Handelsfoderkontrollen som är betydligt mera omfattande, administreras av jordbruksnämnden, som även sköter provtagningen. Analyserna lämnas som betalda uppdrag till SLK utom vitaminanalyserna, som lämnas till statens institut för folkhälsa. Dessutom går ett fåtal analyser till statens husdjursförsök. SLK anser sig dock skyldig att även ingripa i handelsfoderkontrollen i de fall ett väsentligt kontrollbehov utöver jordbruksnämndens rutinkontroll skulle förefinnas. Hittills har detta icke skett, huvudsakligen därför att de ytterligare kontroller som har synts SLK önskvärda, har erfordrat så omfattande undersökning att SLK för närvarande saknar resurser för deras utförande. SLK räknar dock med att, efter beslutad sammanslagning med lantbrukshögskolans analyslaboratorium till statens lantbrukskemiska laboratorium (SLL), detta laboratorium skall få bättre resurser som resultat av det betänkande I om den lantbrukskemiska analysverksamheten, som framlagts av utredningsman professor S. Wahlund den 15 augusti 1958. Wahlund har här yttrat (s. 64) att oberoende av särskilda författningar »torde instruktionen för SLL böra fortfarande innehålla de två härovan citerade föreskrifterna om

dels kontroll på eget initiativ, dels kontroll i enlighet med särskilda författningar. Kontrollen på eget initiativ vid särskild anledning skulle i sådant fall komplettera den stickprovsmässiga efterlevnadskontroll, som åvilar eller kan komma att åvila annan statlig myndighet.» SLK vill ansluta sig till utredaren i denna punkt.

Kontrollanstalten anför därefter rörandet det framtida kontrollförfarandet följande.

SLK önskar framhålla vikten av att *provtagningen* som hittills planlägges i intimt samarbete med den analyserande institutionen och vill t. o. m. ifrågasätta om icke provtagningen (föreslagen förordning § 6) helt bör överföras till den analyserande institutionen. Provtagningen torde vara det led i rutinverksamheten, som för närvarande skulle behöva mest vetenskaplig genomprövning och utveckling, helst under medverkan av både statistiker och analytiker. Troligen kunde provtagningen ur resesynpunkt samordnas med provtagning av handelsgödsel, av mjölk för fettkontroll och pastöriseringskontroll och med viss provtagning av jord för markkartering. SLK kan i varje fall i längden knappast vara utan egna, särskilda provtagare, och då kunde kanske SLK på uppdrag av administrativa myndigheten även provtaga fodermedlen. SLK provtager nu själv handelsgödsel, men har icke särskilda provtagare anställda. Utredningsman Wahlund räknar med att SLL skall kunna anställa provtagare (se Wahlund s. 85).

På lång sikt finner SLK det fördelaktigt om hela *utförandet av analyserna*, även vitaminanalyserna sker vid SLL. Det föreliggande foderkontrollförslagens kommentarer klarlägger de mycket små kvantitativa resurserna för vitaminkontroll vid statens institut för folkhälsan. SLK finner att resurserna är alldeles för små för denna del av kontrollen. Dessutom behöver lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök samt jordbrukare och fodertillverkare få större möjligheter än som f. n. finns att beställa vitaminanalyser, vilka också kunde utföras av SLL om detta laboratorium fick resurser även härför. I den mån djurförsök behövs, bör dock det SLL närliggande statens husdjursförsök som hittills anlitas. Statens institut för folkhälsan borde fortfarande vara det ledande vitaminlaboratoriet och SLL:s vitaminanalyser förutsättes närmast få karaktären av »samrådsanalyser», som i detta fall alltså skulle göras efter samråd med folkhälsoinstitutet (se Wahlund s. 62). I den mån det befinnes nödvändigt att framdeles även kontrollera antibiotika, profylaktika m. m. borde även detta helst ske på SLL.

Även *statens institut för folkhälsan* framhåller att dess resurser är otillräckliga och anför bl. a. följande.

Styrelsen vill understryka, att omfattningen av vitaminkontrollen av fodermedel för närvarande ej är tillfredsställande. I samband med den av folkhälsoinstitututredningen verkställda granskningen av institutets arbetsuppgifter och organisation (SOU 1957: 6) framkom vid överläggningar med jordbruksnämnden, att nämnden måst inskränka antalet till institutet för vitaminbestämning insända prov långt under vad som kan anses erforderligt. Man fann, att — för att vitaminkontrollen i fodermedel skall kunna utföras i tillfredsställande omfattning — institutet måste utföra ca 870 analyser per år. I själva verket utförde institutet under kalenderåret 1954, vilket år lades till grund för beräkningarna, endast 240 analyser, d. v. s. mellan en tredjedel och en fjärdedel av det erforderliga antalet. Folkhälsoinstitututredningen föreslog också i sitt betänkande, att vitaminkontroll-

verksamhetens resurser skulle förstärkas, så att möjligheter kunde erhållas att i väsentligt större omfattning än hittills utföra officiella vitaminanalyser i fodermedel. Styrelsen framhöll i sitt remissutlåtande över betänkandet, att behovet av väsentligt ökad kapacitet för vitaminkontrollen i fodermedel — liksom i livsmedel och läkemedel — var »på ett övertygande sätt dokumenterat genom det av utredningen förebragta detaljerade materialet». Med hänsyn härtill upptog styrelsen i sitt utlåtande förslag om en väsentlig förstärkning av avdelningens kapacitet i fråga om utförande av vitaminkontrollanalyser av fodermedel. I propositionen (1958: 83) angående organisationen av statens institut för folkhälsan redovisas styrelsens förslag till vitaminavdelningens organisation, och departementschefen framhåller, att »uppskattningen av personalbehovet för det av utredningen med utgångspunkt från förut angivna föreskrifter beräknade antalet kontrollanalyser synes i och för sig vara riktig». Då emellertid frågan, huruvida vitaminkontrollen behöver ha den omfattning, som folkhälsoinstitutsutredningen angivit, borde närmare övervägas, ansåg departementschefen, att slutlig ställning till en utökning av avdelningens kontrollpersonal inte kunde tagas. Sedan genom Kungl. Maj:ts beslut den 23 maj 1958 särskild utredningsman tillsatts, är frågan om vitaminkontrollens omfattning vid institutet för närvarande föremål för utredning.

Styrelsen vill i detta sammanhang ånyo understryka angelägenheten av att institutet snarast tillföres sådana resurser i fråga om lokaler, utrustning och personal, att institutet i tillfredsställande utsträckning förmår ombesörja vitaminkontrollen av fodermedel.

Statens veterinärmedicinska anstalt uttalar, att analyskapaciteten vid statens institut för folkhälsan är helt otillräcklig och länge utgjort en hämmande faktor beträffande vitaminundersökningar. Anstalten anför vidare följande.

Med hänsyn till nu föreliggande begränsning av analysresurserna anser styrelsen nödvändigt med en närmare gradering av vitaminernas betydelse för djurhälsan. Exempelvis synes för fjäderfä vara utrett, att det är viktigare, att A- och D₃-vitaminhalten är optimal och därför kontrolleras än att hela B-vitaminkomplexet i detalj genomgås. En lösning på dessa problem vore därför, att tillämpningsbestämmelserna till förordningen om tillverkning av och handel med fodermedel kunde kompletteras med föreskrifter om att vitamindeklarationerna åtminstone f. n. finge begränsas till exempelvis A-, D₃- och riboflavinhalt. Eventuellt kunde olika deklarationsbestämmelser gälla för fodermedel för skilda djurslag. En sådan anordning skulle i princip inte behöva innebära någon avvikelse från innebörden i den föreslagna kungörelsen.

Rörande anstaltens möjligheter att verkställa analyser anför anstalten följande.

Eluru uppenbarligen stora svårigheter förelegat för de institutioner, som hittills varit engagerade i fodermedelskontrollen, att medhinna av kontrollmyndigheten begärda analyser, synes något direkt inkopplande av exempelvis anstalten i verksamheten icke ha ifrågasatts av utredningen. Den kemiska avdelningen vid anstalten har sedan länge varit helt utnyttjad för rent veterinärmedicinska problem. Då verksamheten även i fortsättningen bör bibehålla denna karaktär, kan styrelsen icke lämna något erbjudande om en rutinemässig medverkan från anstaltens sida för de analyser, som påfordras i samband med fodermedelskontrollen. Givetvis kan förhållandet bli ett

annat, om däremot svarande förstärkning av kemiska avdelningens personella och laboratoriemässiga resurser skulle beviljas. Endast under förutsättning att en speciell fodermedelskonsulent jämte för honom erforderligt forsknings- och kontrolllaboratorium tillkommer, torde anstalten kunna upptaga en direkt veterinärmedicinsk kontroll av fodermedel i syfte bl. a. att förhindra spridningen av smittosamma husdjursjukdomar och att förebygga intoxicationstillstånd och ämnesomsättningsrubbningsar av skilda slag.

Departementschefen

Såsom jag inledningvis anfört har 1938 års lag om handel med fodermedel aldrig satts i kraft. Anledningen härtill är främst, att det avspärrningsläge vårt land kom i genom det andra världskrigets utbrott nödvändiggjorde ransoneringsåtgärder och kontroll av annat slag än den som avsågs med 1938 års lag. Sedan de under kriget och de närmaste åren där-efter gällande krisförfattningarna upphävts, tillkom som ett provisorium i avbidan på ytterligare utredning 1950 års kungörelse om tillverkning av och handel med vissa fodermedel, vilken år 1953 reviderats i anledning av vunna erfarenheter. Medan 1938 års lag innehåller bestämmelser, som reglerar förhållandet mellan säljare och köpare och alltså är av privaträttslig natur, är 1950 års kungörelse uppbyggd som en administrativ författning, som huvudsakligen avser skyldighet för tillverkare och importörer att lämna uppgifter rörande fodermedel som saluföres. Kungörelsen ger vidare underlag för en offentlig kontroll av uppgifternas riktighet. I fråga om det närmare innehållet i kungörelsen torde jag få hänvisa till den tidigare framställningen. Den fodermedelskontroll, som utövats med stöd av 1950 års kungörelse, synes i stort sett ha fungerat väl.

Att *behov av offentlig fodermedelskontroll* fortfarande föreligger har enhälligt uttalats av kommittén, lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd. Även remissinstanserna har nästan samstämmigt vitsordat detta. Såsom kommittén framhållit har kontrollbehovet starkt ökat under senare år. Vid uppfödning av djur användes i allt större utsträckning handelsfoderblandningar av skilda slag. Denna utveckling åskådliggöres av bilaga 1 till detta protokoll. Som komplement till bilagan har jag infordrat uppgifter jämväl för de senaste åren. Av dessa framgår bland annat att förbrukningen av mineralfoderblandningar, som år 1956/57 var 19 790 ton, år 1959/60 stigit till 23 357 ton. Motsvarande förbrukningssiffror för foderblandningar för fjäderfän och »diverse» foderblandningar är tillhopa 280 876 ton och 548 250 ton, alltså i det närmaste en fördubbling efter två år. Ett annat förhållande, som gör att kontrollbehovet ökat, är tillkomsten av nya typer av fodermedel innehållande antibiotika eller andra specialämnen. Vidgad kännedom hos jordbrukarna om lämplig sammansättning av fodermedlen för att öka kvaliteten hos olika animaliska produkter, till exempel fläskets konsistens och smak samt smörets konsistens och äggulans färg, har ökat bety-

delsen för jordbrukarna att få upplysning om fodermedlens sammansättning och kemiska beskaffenhet. Dessa och andra förhållanden som kommittén och vissa remissinstanser framhållit visar enligt min mening att behov av en offentlig fodermedelskontroll föreligger och att detta de senaste åren väsentligt vuxit i styrka.

I fråga om *kontrollens utformning* har kommittén och ämbetsverken förordat, att denna skall ske i stort sett i enlighet med de nuvarande provisoriska bestämmelserna. De representanter från handelns sida, vilka ingått såsom experter i kommittén, har uttalat, att de helst sett att de principer, vilka legat till grund för 1938 års lagstiftning, varit ledande vid utformningen av de nya bestämmelserna, men att de dock inte motsatte sig bestämmelser i huvudsak enligt kommitténs förslag. I detta uttalande har de remissinstanser, som företräder handeln och tillverkarna, i allmänhet instämt medan övriga i stort sett anslutit sig till kommitténs förslag. Den undersökning av utländsk rätt på fodermedelsområdet, som jag i vissa delar tidigare redogjort för, visar, att fodermedelskontrollen såväl i våra nordiska grannländer som i de flesta övriga västeuropeiska stater och i USA är betydligt mera långtgående än här. Därvid uppställs ofta kvalitetskrav, innebärande att ett fodermedel för att få tillverkas eller saluföras under visst namn skall ha en viss sammansättning eller innehålla viss minimi- eller maximihalt av kemiska ämnen. I många fall fordras tillstånd för tillverkning av foderblandningar. Detta gäller särskilt för tillsats av specialämnena såsom vitaminer, antibiotika, hormoner och spårelement (t. ex. kobolt, järn och koppar). I några länder får tillverkning av fodermedel över huvud taget inte ske utan att tillverkaren erhållit auktorisation av myndighet.

För egen del anser jag, att fodermedelskontrollen i vårt land, såsom kommittén föreslagit, i stort sett bör bedrivas efter nuvarande riktlinjer. I princip bör envar ha rätt att tillverka, importera eller saluföra vilka fodermedel som helst, blott han i den omfattning myndigheterna bedömer erforderligt lämnar uppgifter om varan. Sådana uppgifter bör bland annat avse fodermedlets beståndsdelar och kemiska sammansättning. Möjlighet bör vidare finnas att, såsom gäller till exempel i Danmark och Finland, kräva uppgift om en foderblandnings energiinnehåll, uttryckt i antal foderenheter för viss viktighet eller i annat vedertaget mått. För foderblandningar bör upplysning kunna påfordras om tillverkningsmånad eller tillverkningsdag eller den tid, intill vilken uppgiven halt av vitaminer garanteras. Från principen att kvalitetskrav och tillståndstvång inte skall uppställas bör emellertid, av skäl som jag närmare kommer att utveckla i den speciella motiveringen, vissa undantag göras. Såsom kommittén utan erinran från remissinstansernas sida föreslagit bör nu gällande kvalitetskrav i fråga om tran och tranemulsion bibehållas. Emellertid torde skäl föreligga att i ytterligare ett fall uppställa minimikrav. Det förekommer att för foderblandning, som uppgives innehålla vitaminer, deklarerar så liten halt av vitaminer att den inte kan påvisas

med nuvarande analysmetoder. Sådan blandning torde ha intet eller obetydligt värde ur vitaminsynpunkt även om den innehåller uppgiven, inte kontrollerbar vitaminhalt. Uppgift om vitamininnehåll kan ha stort reklamvärde men blir i detta fall vilseledande. Möjlighet bör därför finnas att, i likhet med vad som gäller i bland annat Danmark och USA, föreskriva, att foderblandning som uppgives innehålla vitaminer måste ha viss, ur kontrollsynpunkt bestämd minimihalt av vitaminerna i fråga.

Även från den nyss angivna principen, att tillståndstvång inte skall uppställas, bör enligt min mening ett undantag övervägas. I flertalet länder, vilkas lagstiftning på fodermedelsområdet undersökts, gäller krav på tillstånd för tillsats av antibiotika, hormonpreparat och andra specialämnen till fodermedel. Vid det förut nämnda sammanträdet den 30 november 1960 rådde enighet om att liknande bestämmelser borde införas även hos oss, dock inte i vad gäller vitaminer. Därefter har medicinalstyrelsen och veterinärstyrelsen i den tidigare omnämnda skrivelsen den 30 januari 1961 föreslagit, att varken naturliga eller syntetiska hormonpreparat utan tillstånd av veterinärstyrelsen må tillföras nötkreatur, fjäderfä eller annat husdjur i syfte att befrämja tillväxten eller påverka köttets beskaffenhet eller dess sammansättning. Vidare föreslås, att samma förbud skall gälla i fråga om saluhållande, försäljning eller annan överlåtelse av nyssnämnda preparat i angivet syfte. Ämbetsverken anser, att bestämmelserna bör utfärdas i form av en särskild kungörelse. Som motiv för förslaget anföres bland annat, att användning av östrogena hormonpreparat kan medföra risker för människor vid förtäring av kött från djur, som tillförts sådant preparat. Det är därför enligt ämbetsverkens åsikt ur hälsovårdssynpunkt nödvändigt, att man inte tillåter användning av sådana preparat för uppfödningssändamål förrän genom tillförlitliga undersökningar visats, att användningen av preparatet på säkra grunder kan antagas vara riskfri eller, i varje fall, innebär ett godtagbart riskminimum. Av skrivelsen framgår vidare, att preparaten kan tillföras djuren antingen direkt, till exempel genom implantation, eller som tillsats till fodermedel.

För egen del anser jag, att bestämmelser rörande användningen av inte blott hormoner utan även andra specialämnen bör införas i fodermedelsförfattningen. Med specialämne bör därvid menas ämne, vilket är avsett att tillsättas fodermedel och giva detta en ny eller ändrad egenskap som är ägnad att inverka på djurets tillväxt, hälsotillstånd eller prestationsförmåga. Specialämnen kan som nyssnämnda ämbetsverk anfört tillföras djur antingen såsom tillsats till fodermedel eller i form av tablett eller annat koncentrat, som direkt tillföres djuret. Då specialämne tillsättes fodermedel uppkommer en foderblandning, som faller under de för sådan blandning i författningen givna bestämmelserna. De preparat som direkt tillföres djur kan emellertid inte betraktas som fodermedel. I författningen bör därför införas en särskild bestämmelse om att vad däri stadgas om fodermedel skall, även om varan inte är att anse som fodermedel, i tillämpliga delar gälla jämväl sådan vara, som är avsedd att i oförändrat skick eller utan annan

behandling än utspädning tillföras djur för att inverka på dess tillväxt, hälsotillstånd eller prestationsförmåga. I den mån sådant preparat är avsett att förebygga, lindra eller bota sjukdom eller sjukdomssymtom hos djur är det ett läkemedel, som faller under apoteksvarustadgans bestämmelser. I författningen bör därför uttryckligen stadgas att den inte avser läkemedel. Medicinalstyrelsens och veterinärstyrelsens förslag innebär förbud mot att utan tillstånd tillföra djur hormonpreparat. Det riktar sig alltså bland annat mot varje enskild djurinnehavare. Uppehållandet av ett sådant förbud skulle medföra en vidlyftig administrativ reglering, som jag inte vill förorda. Enligt min mening är det tillräckligt att, såsom ämbetsverken ytterligare föreslagit, uppställa förbud mot att utan tillstånd saluhålla eller försälja här avsedda preparat eller fodermedel försatt med specialämne. Undantag bör därvid göras för vitaminer. Vad jag nu föreslagit torde medföra väsentligen samma resultat som ämbetsverken åsyftat. Om ett preparat eller ett med specialämne försatt fodermedel inte får säljas utan tillstånd vinnes jämväl kontroll över importen, tillverkningen och användningen. I samband med att tillstånd meddelas, vilket i viss utsträckning bör kunna ske generellt, bör kontrollmyndigheten kunna utfärda erforderliga bestämmelser om skyldighet att förse förpackningarna med deklarationer, bruksanvisningar med mera.

Mitt förslag i denna del överensstämmer väl med motsvarande bestämmelse i livsmedelsstadgan. Vad där sägs om livsmedel skall nämligen i tillämpliga delar gälla bland annat tillsatser till livsmedel samt sådana för förfäring avsedda läkemedel, vilkas sammansättning och tillredning inte jämförligt gällande läkemedelsförfattningar är underkastade särskild kontroll.

I fråga om den *författningsmässiga formen* för bestämmelserna har kommittén föreslagit, att huvudförfattningen skall vara en förordning, i vilken bemyndigande lämnas för Kungl. Maj:t att inom viss ram utfärda föreskrifter. Kommittén anför, att 1938 års författning huvudsakligen innehöll bestämmelser av civilrättslig natur med nära anknytning till avtalslagen och köplagen, vilket varit anledningen till att den givits karaktär av lag. 1950 års bestämmelser hade däremot utfärdats i administrativ ordning utan riksdagens medverkan. Det nu framlagda förslaget innehöll inte några bestämmelser av civilrättslig beskaffenhet eller eljest av sådan natur att författningen borde ges form av lag. Emellertid innefattade författningen, liksom gällande provisoriska kungörelse, bestämmelser som medförde vissa begränsningar i den enskildes fria handlande. Kommittén räknade därför med att författningen skulle underställas riksdagens prövning. Kommitténs uttalande i denna del har i allmänhet lämnats utan erinran av remissinstanserna. Några har dock uttalat, att kontrollen borde bygga på bestämmelser av civilrättslig natur, som utfärdades i form av lag. För egen del anser jag, att bestämmelserna visserligen torde vara av sådan art att de skulle kunna utfärdas av Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande. Den författning som nu föreslås är emellertid, i motsats till 1950 års kungörelse,

avsedd att bli permanent. Därjämte föreslås vissa skärpningar i gällande bestämmelser samt skyldighet för tillverkare och importörer att helt gälda kostnaderna för fodermedelskontrollen. Av dessa skäl ansluter jag mig till den av kommittén uttalade och av ämbetsverken biträdda uppfattningen, att författningen bör underställas riksdagen för antagande och få formen av en förordning. För att tillämpningen smidigt skall kunna anpassas efter erfarenheter och utvecklingen bör förordningen emellertid inte innehålla detaljbestämmelser utan huvudsakligen ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att inom en relativt allmänt angiven ram utfärda föreskrifter.

Frågan om *vilken myndighet* som bör handha kontrollen har inte behandlats av kommittén, men såväl ämbetsverkens representanter i denna som ämbetsverken själva har härom framlagt synpunkter och förslag. Även ett flertal remissinstanser har uttalat sig i frågan. Enighet råder om att antingen lantbruksstyrelsen eller statens jordbruksnämnd skall vara kontrollmyndighet, men från några remissinstansers sida har föreslagits att myndigheten vid kontrollen skall biträdas av ett råd, bestående av specialister i fråga om fodermedelsanalys och utfodringslära samt representanter för fodermedelsbranschen och konsumenterna. Enligt 1938 års lag ankommer det på lantbruksstyrelsen att utfärda vissa tillämpningsföreskrifter. Som tidigare nämnts har denna lag emellertid aldrig satts i kraft och fodermedelskontrollen har sedan andra världskrigets utbrott handhåfts av, till en början livsmedelskommissionen och sedan jordbruksnämnden. Några väsentliga anmärkningar mot dessa myndigheters sätt att handha kontrollen har knappast gjorts vid utredningen i detta ärende. Tvärtom har några remissinstanser uttryckligen framhållit, att jordbruksnämnden väl skött administrationen. Att meningarna om kontrollens framtida förläggning trots detta är starkt delade beror främst på principiella och praktiska skäl. De som förordar lantbruksstyrelsen åberopar huvudsakligen, att styrelsen ansvarar för de produktivitetsbefrämjande åtgärderna inom jordbruket och därför bör ha tillsyn över samtliga förnödenheter, vilkas kvalitet inverkar på produktionsresultatet. Förespråkarna för jordbruksnämnden framhåller däremot, att fodermedelskontrollen nära är sammanvävd med nämndens uppgifter att handha frågor angående avsättning av och prissättning på jordbrukets produkter samt därav föranledd kontrollerande och utredande verksamhet. Vidare framhålles praktiska skäl såsom att nämnden har lång erfarenhet och rutinerad personal för uppgiften samt därjämte har att utöva viss med prisregleringen och avsättningsfrågor sammanhängande kontroll hos kvarnar och fodermedelstillverkare.

För egen del finner jag visserligen, att principiella skäl närmast talar för att lantbruksstyrelsen bör vara kontrollmyndighet. Dessa skäl har emellertid inte sådan styrka att de ensamt bör vara avgörande. Såsom statens sakrevision framhållit torde det ur kostnadssynpunkt vara lämpligast att jordbruksnämnden fortsätter att vara kontrollmyndighet. Härför talar även praktiska synpunkter. Enligt det gällande systemet för prisregleringen på

jordbrukets område är det nödvändigt för nämnden att insamla fortlöpande uppgifter om införseln, tillverkningen, försäljningen och lagerhållningen av fodermedel bland annat för att kunna uppgöra kostnadskalkyler, reglera avsättningen av inhemska oljeväxtprodukter och bedöma importfrågor. Av dessa och jämväl andra skäl, som utvecklats av jordbruksnämndens representanter i kommittén, synes någon ändring i administrationen för närvarande inte böra vidtagas. De förslag till regleringsåtgärder på jordbrukets område samt beträffande den centrala jordbruksadministrationen, som 1960 års jordbruksutredning kan komma att framlägga, och andra omständigheter kan emellertid senare leda till att kontrollen lämpligen bör handhas av lantbruksstyrelsen eller annan myndighet. För att en sådan överflyttning av kontrollen skall kunna ske utan riksdagens hörande anser jag att Kungl. Maj:t bör bemyndigas att i tillämpningsföreskrift förordna kontrollmyndighet.

Kontrollmyndigheten bör i sin verksamhet samråda med andra av fodermedelskontrollen berörda myndigheter. Av särskild vikt är härvid samarbetet mellan lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden samt kontakten med de institutioner, som svarar för analysverksamheten. Innan tillämpningsföreskrifter föreslås eller utfärdas av kontrollmyndigheten bör denna vidare i regel samråda med representanter för branschorganisationerna och djurinnehavarna. Några remissinstanser har som jag nyss nämnt föreslagit, att för här avsett samarbete skall inrättas ett särskilt råd vid kontrollmyndighetens sida. För egen del anser jag emellertid lämpligare, att kontrollmyndigheten själv får bedöma med vilka samråd bör ske i frågor av skilda slag. Kungl. Maj:t synes dock i tillämpningsföreskrifter böra meddela vissa bestämmelser om sådant samråd, särskilt när fråga gäller användning av specialämnen.

Såsom framgår av den tidigare redogörelsen i *kostnadsfrågan* åligger det nu tillverkare och importörer att i begränsad omfattning gälda ersättning för vitaminundersökningar samt för kontroll av halten fria fettsyror i fodertran. Vidare skall den som fälles till ansvar för oriktig uppgift i deklaration förpliktas att ersätta statsverket kostnaden för undersökning, som må ha verkställts i samband med åtalet. Kostnaderna i övrigt för fodermedelskontrollen åvilar statsverket. Av redogörelsen framgår vidare, att det framlagts ett flertal skilda förslag om hur kostnadsfrågan bör lösas. I ett uttalar, att statsverket skall bestrida samtliga kostnader medan ett annat innebär, att kostnaderna helt skall gäldas av tillverkare och importörer. Övriga förslag går i stort sett ut på att importörer och tillverkare helt eller delvis skall stå för analyskostnaderna medan kostnaderna för administrationen och övriga utgifter skall gäldas av statsmedel. Vid bedömande av denna fråga torde till en början böra framhållas, att de kostnader det här rör sig om är relativt små, vilket även från många håll framhållits under utredningen. Kommittén har som tidigare nämnts uppgivit att, om förhållandena under senare delen av år 1956 lades till grund, jordbruksnämndens kostnader för

fodermedelskontrollen, alltså såväl analys- och kontrollkostnader som kostnader för central administration, för en tolv månaders period kunde uppskattas till omkring 145 000 kronor, varvid dock räknats med att alla vitaminanalyser gäldats av tillverkare och importörer. Beloppet inbegriper emellertid 5 000 à 6 000 kronor för administration av vitaminkontrollen. Avdrages sistnämnda belopp, utgjorde kostnaderna för fodermedelskontrollen utslaget på den kontrollerade varukvantiteten i medeltal 2,8 öre per deciton foder eller 5,2 öre per 100 kronors inköpsvärde. Enligt upplysningar, som lämnats mig i en promemoria från jordbruksnämnden, torde motsvarande kostnader för år 1959/60 kunna beräknas till i stort sett oförändrat belopp eller cirka 140 000 kronor, varav cirka 42 000 kronor för central administration. Då den kontrollerade varukvantiteten är avsevärt större än 1956 skulle kostnaden blott bli 1,7 öre per deciton foder eller 3 öre per 100 kronors värde. Enligt promemorian föreligger emellertid, med hänsyn till att tillverkningen av fodermedel väsentligt ökat de senaste åren, stort och brådsakande behov av att även öka kontrollkapaciteten. På grund härav borde de kalkylerade kostnaderna för de närmaste åren ökas till totalt cirka 200 000 kronor, varav cirka 60 000 kronor för central administration.

Om man räknar med att alla kostnader för vitaminanalyser skall gäldas av tillverkare och importörer, kan enligt promemorian **jordbruksnämndens** kostnader för vitaminkontrollen för verksamhetsåret 1959/60 beräknas till cirka 14 000 kronor, varav cirka 8 000 kronor för central administration. I promemorian lämnas vidare uppgifter om kostnaderna för vitaminanalyser. Då enligt min mening kostnaderna för vitaminkontrollen uppenbarligen bör gäldas av tillverkare och importörer, torde anledning saknas att här ingå på dem.

Av den lämnade redogörelsen framgår klart, att den fördyring av fodermedlen, som skulle inträda om fodermedelskontrollen helt bekostades av tillverkare och importörer, skulle bli mycket ringa. De som motsatt sig att statens nuvarande kostnader för kontrollen överflyttas på tillverkare och importörer har inte heller grundat sin ståndpunkt på att sådan fördyring skulle inträda. I stället har främst åberopats principiella skäl. Kommittén har därvid stött sig på ett uttalande av departementschefen vid tillkomsten av 1938 års lag av innebörd, att staten med hänsyn till det allmännas intresse av lagens efterlevnad borde bekosta fodermedelskontrollen. Sedan detta uttalande gjordes har emellertid statsmakternas principiella inställning till frågan av förevarande art ändrats. Såsom sakrevisionen framhållit täckes sålunda bland annat kostnaderna för kontroll av läkemedel, vitaminerade livsmedel och växtskyddsmedel genom avgifter. År 1959 genomfördes samma system för kostnadstäckning även i fråga om den kontroll som ur växtskyddssynpunkt utövas vid införsel av skilda varor. I enlighet med den ståndpunkt jag intog vid behandlingen av sistnämnda fråga (prop. 1959: 43) anser jag det lämpligast, att kontroll av förevarande art, vilken sker främst i förbrukarnas intresse, täckes genom avgifter i stället för genom direkta skatter. Jag föreslår därför, att avgifter för fodermedels-

kontrollen uttages av tillverkare och importörer i sådan omfattning att kostnaderna även för kontrollen och den centrala administrationen i övrigt helt täckes. Frågan huruvida avgiftsbeläggningen helt eller delvis bör grundas på genomsnittliga beräkningar eller faktiska kostnader synes tarva ytterligare överväganden. Till utgångspunkt för dessa synes mig emellertid böra läggas det av statens sakrevision framförda förslaget, vilket innebär att analyskostnaderna uttages genom debitering från fall till fall samt att övriga kostnader täckes genom en tilläggsavgift. Det torde få ankomma på kontrollmyndigheten att efter ytterligare kontakter med berörda myndigheter och branschorganisationer samt efter samråd med riksrevisionsverket upprätta och till Kungl. Maj:t för prövning ingiva förslag i fråga om de avgifter, som erfordras för att täcka de totala kostnaderna för kontrollverksamheten. Därest riksdagen inte har något att erinra häremot, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att föreskriva om uttagande av dylika avgifter. Det bör åligga kontrollmyndigheten att årligen undersöka, huruvida med hänsyn till tillverkningens och importens storlek, kostnadsutvecklingen och andra omständigheter avgifterna bör ändras för att självkostnadsprincipen skall upprätthållas. Befinnes ändring erforderlig, bör förslag härom ingivas till Kungl. Maj:t. Frågan hur influtna avgifter bör redovisas torde på förslag av kontrollmyndigheten efter samråd med riksrevisionsverket få upptagas i nästa års statsverksproposition.

I det föregående har lämnats vissa uppgifter om *resurserna hos kontrollanstalterna* och andra institutioner, vilka utför analys och annan undersökning av prov som tages i samband med fodermedelskontrollen. Vidare har refererats ett flertal uttalanden om att dessa kontrollanstalters resurser bör ökas. Givetvis är det av största betydelse att möjligheter i erforderlig omfattning finnes för såväl kontrollmyndigheten som tillverkare och importörer att utan väsentlig tidsutdräkt få varuprov analyserade. Spörsmålet om ifrågakommande statliga kontrollanstalters personalbehov och behov av medel i övrigt för ändamålet synes emellertid böra prövas vid den årliga behandlingen av dessas anslagsäskanden. Jag vill emellertid framhålla, att anpassning måste ske mellan tillämpningsföreskrifterna till de bestämmelser jag nu föreslår och de resurser som står till förfogande för analysering av prov och annan undersökningsverksamhet.

I enlighet med de allmänna synpunkter jag här anfört har inom jordbruksdepartementet, på grundval av kommitténs författningsförslag, utarbetats förslag till förordning om tillverkning av och handel med fodermedel. Förslaget torde som *bilaga 4*¹ få fogas till detta protokoll. De skilda bestämmelserna i förslaget kommer jag att närmare behandla i den speciella motiveringen.

Lagen den 30 september 1938 om handel med fodermedel torde böra upphävas genom särskild lag. Jämväl förslag till sådan lag har utarbetats och torde som *bilaga 5*¹ få fogas till detta protokoll.

¹ Bilagorna, som är likalydande med de vid propositionen fogade förslagen, har här utelämnats.

Speciell motivering

Kommittén har framlagt förslag till — förutom förordning — jämväl tillämpningskungörelse och särskilda motiv till vardera författningen. Jag torde här få redovisa motiven till förordningen och i anslutning till de särskilda paragraferna i denna ange vissa bestämmelser som bör intagas i tillämpningsföreskrifter, som det senare torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda.

Rubriken

I förordningen har meddelats vissa bestämmelser (3 och 7 §§) om varor som inte är fodermedel i egentlig mening. Då dessa bestämmelser inte helt täckes av orden »tillverkning av och handel med fodermedel» har efter dessa tillagts »m. m.».

1 §

I 1 § lämnas bestämning av vilka fodermedel som förordningen avser samt en definition på specialämnen. 1 § ersätter delar av 1 § i såväl 1950 års kungörelse som kommittéförslaget. I sak överensstämmer första och andra styckena i 1 § helt med motsvarande bestämmelser i kommittéförslaget. Tredje stycket saknar motsvarighet i kommitténs författningsförslag, men innebörden av termen specialämne omnämnes i motiven.

Kommittén

Till stöd för undantaget i fråga om läkemedel hänvisar kommittén till de särskilda kontrollföreskrifter, som gäller enligt apoteksvarustadgan och kungörelsen den 15 juni 1934 (nr 306) angående handeln med farmaceutiska specialiteter.

Rörande innebörden av begreppen fodermedel och specialämnen anför kommittén vidare följande.

Någon definition av begreppet fodermedel har icke givits i 1938 års lag eller 1950 års kungörelse. Genom att man nu i allt större utsträckning övergått till att i utfodringssammanhang använda vitaminer, antibiotika och mineralämnen, har fodermedlen fått delvis utvidgade funktioner. Samma kan bli resultatet exempelvis av användning av hormoner vid utfodring. Sådana omständigheter kan ge anledning till en närmare undersökning av vad som avses med fodermedel.

I den mån specialämnen, sådana som de nämnda, vid tillverkning av fodermedel för avsalu blandas med annan vara, uppstår en foderblandning, vilken enligt förordningens konstruktion även faller inom dess tillämpningsområde. Detta torde vara det huvudsakliga användningssättet av de specialämnen, varom här är fråga, och förekomsten av specialämnen i sådana fabriksmässigt framställda foderblandningar synes icke i och för sig medföra några problem i fråga om tolkningen av begreppet fodermedel. I handeln

förekommande fodermedel, som på detta sätt försatts med vitaminer, sammanförs i gällande bestämmelser under rubriken vitaminerade foderblandningar. — Emellertid förekommer inom fodermedelshandeln under olika märkesnamn även åtskilliga varor, som innehåller vitaminer i tämligen stark dos och som är avsedda att av djuruppfödaren inblandas i övrigt foder. Att dessa preparat lika väl som de fabriksmässigt färdigställda fodermedlen bör vara underkastade kontroll torde emellertid vara klart. I gällande bestämmelser på området har även preparaten i fråga erhållit den tekniska benämningen »vitaminfodermedel» (vilka alltså är att skilja från de tidigare omnämnda s. k. »vitaminerade foderblandningarna»).

I fråga om den begränsning i tillämpningsområdet som ligger däri att förordningen blott skall avse fodermedel, som är avsett att för utfodringsändamål utbjudas till djurinnehavare anför kommittén följande.

I detta sammanhang måste emellertid även uppmärksammas de rena vitaminkemikalier eller högkoncentrerade vitaminpreparat, som förekommer i handeln för försäljning bl. a. till fodertillverkare men som icke brukar inköpas av djuruppfödare. Som exempel på sådana kemikalier och preparat kan nämnas A- och D-vitaminkoncentrat, rena B-vitaminer, vetegroddolja och vissa jästsorter. Dessa ämnen och beredningar är emellertid i allmänhet icke specifika som fodermedelsingredienser utan framställs och försäljs även för andra ändamål, ofta främst för human- eller veterinärmedicinskt bruk eller för livsmedelsändamål. Det kan visserligen tänkas att en enskild jordbrukare, som förfogar över specialkunskaper och erforderlig blandningsapparat, inköper sådana preparat för att själv inblanda dem i fodret. I praktiken torde något sådant dock endast kunna förekomma i undantagsfall, och tillräcklig anledning att utsträcka kontrollbestämmelserna så att de täcker även sådana fall torde icke föreligga. Detta desto mindre som man på läkemedels- och livsmedelsområdet begränsat sig till att låta kontrollen gälla de varor, som saluhålls såsom läkemedel eller livsmedel. De vitaminkoncentrat, som används vid tillverkning av läkemedel eller vitaminering av livsmedel, är således icke underkastade någon författningsmässigt föreskriven kontroll, men väl de färdiga produkterna. Det kan visserligen med fog göras gällande att det vore rationellt, om dessa koncentrat vore underkastade en kontroll som onödiggjorde för alla de enskilda tillverkarna av läkemedel eller vitaminerade livsmedel eller av fodermedel att kontrollera sina vitaminråvaror. Men en obligatorisk kontroll torde stöta på åtskilliga problem, och frågan härom synes i varje fall icke böra lösas i föreliggande begränsade sammanhang.

Avgörande för huruvida ett vitaminkoncentrat eller en vitaminkemikalie skall anses utgöra fodermedel i författningens mening blir enligt det betraktelsesätt, som här anlagts, huruvida varan är avsedd att utbjudas till djuruppfödare för användning till foderändamål. Om så är fallet, blir den ur kontrollsynpunkt behandlad som fodermedel, oavsett om den är avsedd att utfodras i befintligt skick eller efter utblandning. Samma tankegång torde få tillämpas även i samband med andra specialämnen.

I fråga om de undantag som avses i andra stycket av 1 § anför kommittén följande.

I 1938 års lag anges, att den gäller för fodermedel, »framställda på kemisk eller mekanisk väg». Anledningen till denna bestämning torde ha varit,

att man önskade utesluta sådana fodermedel, som framkommer i jordbruket och därefter icke undergår annan behandling än som sedvanligen sker vid gården, såsom tröskning, fläktning eller annan sortering. Då formuleringen icke ansetts fullt otvetydig, har kommittén frångått densamma och i stället direkt i paragraftexten angivit det avsedda undantaget för i jordbruket producerade, obehandlade fodermedel.

Av de oblandade fodermedlen undantager förordningen från sitt tillämpningsområde dels koksalt och dels vara, vilken erhållits som biprodukt vid annan inom landet bedriven industri än kvarnrörelse eller oljefabrik och därefter icke undergått särskild behandling för nedbringande av varans vattenhalt. 1938 års lag gör motsvarande undantag för koksalt och krita samt för kvarn- och mejeriavfall, krossad eller gröpad spannmål samt biprodukter från bryggeri-, bränneri- och sockerindustrierna.

Anledningen till att kommittén icke undantagit krita från förordningens tillämpningsområde är, att under beteckningen foderkalk eller krita i handeln förekommer varor, som på grund av förefintliga föroreningar håller så låg kalciumhalt, att de icke skäligen kan betecknas som foderkalk. Därest detta missförhållande fortfar, kan det bli nödvändigt att utfärda närmare föreskrifter för foderkalken.

Från 1938 års foderlags tillämpningsområde har som tidigare nämnts undantagits bl. a. kvarnavfall. Enligt den föreslagna förordningen gäller motsatta förhållandet i det att biprodukt vid kvarnrörelse (liksom biprodukt vid oljefabrik) kan bli föremål för förordningens bestämmelser. Anledningen till att kommittén icke ansett sig böra lämna biprodukter vid kvarnrörelse utanför kontrollmöjligheterna är följande. Sådana produkter, vilka huvudsakligen utgörs av kli, fodermjöl och eftermjöl av råg, vete, havre och korn, saluförs numera i många olika typer och ej sällan under namn, som är ägnade att inge en oriktig föreställning om varans egentliga karaktär. Vidare kan skalhalt och renhetsgrad och därmed även fodervärdet hos dessa produkter växla i betydande grad. Dessa förhållanden kan enligt kommitténs mening komma att påkalla ett ingripande.

Vad häfter gäller biprodukter vid oljefabrik, faller dessa under såväl foderlagens som förordningens bestämmelser. Kommittén anser att de stora växlingar i halt av protein, fett och växttråd och därmed i näringsvärde som dessa varor uppvisar, växlingar som i allmänhet icke kan bedömas av en köpare, nödvändiggör att varorna kvarliggja inom kontrollramen.

Kommittén har beträffande fodermedel, som utvunnits som biprodukt vid annan inom landet bedriven industri än kvarnrörelse eller oljefabrik, ansett att avgörande för kontrollbehovet i fråga om dessa varor — även om de är oblandade — bör vara huruvida produkterna saluhålles som foder i obehandlat skick eller efter torkning och eventuell ytterligare bearbetning. De biprodukter, som kan komma i fråga som foder, torde i huvudsak utgöra skummjolk, kärnmjolk och vassle från mejerierna, drank från brännvinsbrännerier, pulpa och gluten från stärkelsefabriker, drav från bryggerier samt betmassa och melass från sockerfabriker. Med hänsyn till sin karaktär och till de förhållanden, under vilka de saluförs, påkallar dessa produkter i det tillstånd, vari de framkommer, icke något ingripande ur foderkontrollsynpunkt. Därest de torkas, blir situationen en annan, i det att vattenhalten i varan då kan förete betydande växlingar. Starkt nedtorkade kan de då även finfördelas och — eventuellt efter blandning — föras ut i handeln i en omfattning och under förhållanden som kräver att kontrollmöjlighet föreligger. Kommittén föreslår således, att industriella biprodukter skall ligga utanför förordningen endast i den mån de icke undergått särskild behandling för nedbringande av deras vattenhalt. Av det sagda framgår, att kom-

mittén utgått ifrån att mejerirörelse faller in under begreppet industriell rörelse. Då kommittén begränsat undantaget till biprodukter, som framkommit inom landet, beror detta på att det enligt kommitténs mening beträffande importvaror alltid kan föreligga kontrollbehov.

Om kommittén således, i motsats till vad som gäller enligt foderlagen, inom kontrollramen infogat såväl kvarnavfall som mejeriavfall, har kommittén å andra sidan gjort undantaget från kontrollområdet vidsträcktare för industriella biprodukter än som gäller enligt 1938 års lag, såtillvida som kommittén från kontrollområdet undantagit biprodukter från all annan inhemsk industri än kvarnrörelse och oljefabrik, under det att foderlagen undantagit endast biprodukter och avfall från mejerier, bryggerier, brännerier och sockerfabriker. I praktiken torde dock f. n. denna skillnad huvudsakligen vara av betydelse endast beträffande biprodukter från stärkelsefabriker.

Saluförandet av spannmål av olika slag i krossat eller gröpat skick, oblandade, blandade med varandra eller med andra varor, har numera tagit en betydlig omfattning. Härvid har man även börjat använda vissa utländska spannmålssorter, såsom sorghum, vilka knappast förekom på den svenska marknaden vid tiden för foderlagens tillkomst. Om spannmålen saluhålles i krossat eller gröpat skick, är det icke möjligt för köparen att bedöma varans sammansättning, skalhalt m. m. Dessa omständigheter har föranlett att kommittén icke ansett sig kunna — som skett i 1938 års foderlag — lämna krossad och gröpad spannmål utanför kontrollförfattningens giltighetsområde. Även på denna punkt gäller dock att kommittén icke avsett någon utvidgning av de faktiska kontrollåtgärderna på området i förhållande till vad som nu gäller, annat än i den mån framtiden utvisar behov därav. Som spannmål räknar utredningen endast en vara, som är obearbetad eller som krossats, gröpats eller på annat sätt finfördelats, utan att vid bearbetningen någon av beståndsdelarna i den obehandlade spannmålen borttagits.

Remissinstanserna

Remissinstanserna har inte haft något att erinra mot de i 1 § innefattade begränsningarna i fråga om förordningens tillämpningsområde. I några yttranden har emellertid föreslagits att ytterligare undantag göres.

Undantag för oblandad spannmål, som är krossad, gröpad eller malen, föreslås av kommerskollegium, Föreningen Sveriges spannmålsintressenter, Svenska bygdekvarnars riksförbund samt några handelskammare. Dessa remissinstanser anser, att ett borttagande av gällande undantag för dessa varor skulle medföra onödigt krångel och kontrollsvårigheter. Svenska bygdekvarnars riksförbund tillägger, att det vore omöjligt för småföretagare att garantera t. ex. viss proteinhalt i här avsedda varor. Konkurrensen inom branschen samt flertalet köpares förmåga att bedöma dessa enkla varors fodervärde syntes vara tillräcklig garanti för att bruksvärdet motsvarade prissättningen. Riksförbundet anser av samma skäl att jämväl undantaget för kvarnavfall bör kvarstå.

Oblandat oljekraftfoder faller nu under bestämmelserna, men kontroll utövas för närvarande inte. Sveriges kemiska industrikontor, till vars yttrande Sveriges industriförbund hänvisat, ifrågasätter om undantag för denna vara inte bör göras i förordningen eller i varje fall vid tillämpningen. Halten råprotein är enligt kontoret relativt konstant och kan knappast

påverkas av tillverkaren. Beträffande kokoskakor vore det enligt kontoret bättre att lantbruksstyrelsen varje år fastställde normaltal för halten av råprotein och råfett. Om särskild deklaration inte gjorts skulle då säljaren anses ha garanterat normaltalet.

Utländsk rätt

Med fodermedel avses i den *danska* lagen alla slag av kraftfoder samt alla andra tekniskt eller fabriksmässigt behandlade och för utfodringsändamål avsedda organiska eller oorganiska ämnen eller blandningar av sådana ämnen, dock med undantag av omalen säd och omalet frö samt sådana fodermedel, som framkommit såsom biprodukter från annan inhemsk industri än kvarnrörelse och oljefabrik och inte undergått särskild teknisk behandling såsom nedbringande av vattenhalten, torkning eller finförmalning. I tillämpningsföreskrifter har dels påpekats, att beställningstillverkning och produkter vid löneförmalning faller in under lagen, dels gjorts undantag för fodermedel till hundar, akvariefiskar, burfåglar och smådjur, som är utan nationalekonomisk betydelse.

I *Finland* gäller i stort sett samma avgränsning av tillämpningsområdet som i Danmark.

Ej heller i annan utländsk rätt synes undantag ha gjorts i de hänseenden som remissinstanserna diskuterat. För kvarnavfall och oblandat oljekraftfoder uppställs tvärtom i många fall minimifordringar i fråga om kvalitet.

Departementschefen

Rörande innebörden av bestämmelsen i första stycket må framhållas, att syftet med fodermedelsbestämmelserna är att möjliggöra kontroll av de fodermedel som utbjudes till förbrukare. Ur denna synpunkt saknas anledning att kontrollera sådana ämnen, som först efter blandning med andra är lämpade att användas för utfodringsändamål. Kontrollen bör i stället avse den färdiga blandningen. Vitaminkoncentrat, som tillverkas eller importeras för försäljning till fodermedelstillverkare, bör därför lämnas utanför kontrollen. Oljekraftfoder och andra varor som utan blandning eller annan bearbetning lämpar sig för direkt utfodring bör emellertid omfattas av bestämmelserna även om tillverkaren uteslutande levererar dem till annat affärsföretag som sedan i sin tur utbjuder dem till djurinnehavare. Detta bör gälla oberoende av om affärsföretaget sedan säljer varan i oförändrat skick eller som beståndsdel i blandning.

Är varan ett färdigt fodermedel bör det alltså falla under kontrollbestämmelserna. I motsatt fall blir avgörande, huruvida varan är avsedd att för utfodringsändamål utbjudas till djurinnehavare eller inte. Det nu anförda torde överensstämma med kommitténs uppfattning sådan den framgår av motivuttalanden.

Jag har intet att erinra mot de av kommittén föreslagna undantagen vilka

redovisats i andra stycket. Det under 2. upptagna, vilket behandlas under 2 §, har i förhållande till kommitténs förslag något jämkats i förtydligande syfte.

Beträffande de ytterligare undantag, som ifrågasatts av remissinstanserna, får jag anföra följande. Möjlighet att helt eller delvis tillämpa bestämmelserna på krossad, gröpad eller malen spannmål synes böra finnas. Behov av kontroll kan främst uppstå då det gäller utländsk vara. Emellertid synes bestämmelserna i avbidan på ytterligare erfarenhet tills vidare inte böra tillämpas på dessa varor. I fråga om kvarnavfall torde behov av kontroll ur fodermedelssynpunkt av vetekli och rågkli för närvarande knappast föreligga. Dessa varor bör därför tills vidare helt undantagas i tillämpningskungörelsen. I fråga om övriga varor bör kontrollmyndigheten äga bedöma i vad mån föreskrifter erfordras och kan genomföras. Generellt undantag torde inte böra göras för oblandat oljekraftfoder. Med hänsyn till att mycket skilda slag av oblandat oljekraftfoder finnes skulle det säkerligen ställa sig svårt att fastställa normaltal. Det bör ankomma på kontrollmyndigheten att avgöra om och i vad mån fullmakten bör utnyttjas.

I detta sammanhang torde slutligen böra påpekas, att generella undantag av den art som remissinstanserna föreslagit inte synes ha gjorts i utländsk rätt. Tvärtom uppställs där ofta minimikrav i fråga om kvaliteten på kvarnavfall och oblandat oljekraftfoder, då dessa varor utbjudes som fodermedel.

Den i tredje stycket intagna definitionen på specialämnena har utarbetats med ledning av terminologien i utländsk rätt samt uttalanden av kommittén och vid sammanträdet den 30 november 1960. I fråga om mineralämnena bör till specialämnena räknas spårelement såsom koppar, järn och kobolt, men däremot inte sådana varor vilka säljes som oblandade fodermedel, till exempel foderbenmjöl, kalciumfosfat, natriumfosfat och foderkalk.

2 §.

2 § första stycket motsvaras delvis av bestämmelser i 1 § 1950 års kungörelse samt 1 § i kommitténs förslag. Andra stycket är nytt och har som förebild 1 § andra stycket förordningen den 5 juni 1953 (nr 375) med vissa bestämmelser angående prisregleringen för råg och vete. Liknande lagteknisk konstruktion finnes även i 1 § fjärde stycket allmänna förfogandelagen och 1 § sjätte stycket allmänna ransoneringslagen. Kommittén förutsatte att direkt i förordningen skulle angivas namnet på kontrollmyndigheten. Tredje stycket saknar därför motsvarighet i kommitténs förslag.

I anslutning till de föreslagna stadgandena i 2 § första stycket har särskilt diskuterats frågorna om s. k. beställningstillverkning bör falla under bestämmelsen samt den föreslagna begränsningen till fodermedel för vissa slags djur.

Kommittén

Kommittén anför utan erinran från ämbetsverkens sida följande rörande beställningstillverkningen.

Kommittén har utgått ifrån att under begreppet yrkesmässig tillverkning faller exempelvis även det fall då en kvarn på beställning framställer fodervara åt en djurägare, vare sig djurägaren tillhandahåller råvaran eller icke. Att kontrollbestämmelserna icke skall tillämpas på det fall, då en djurägare med tillhandahållande av råvarorna beställer en viss blandning, torde till en början vara klart. På grund härav har i förordningen undantag gjorts för detta fall. I den händelse att djurägaren icke själv tillhandahåller råvarorna blir läget däremot icke lika klart. Å ena sidan bör man givetvis söka undvika att fodermedelskontrollen verkar beskärande på förbrukarnas möjligheter att efter eget skön komponera sina fodermedelsblandningar och efter beställning få sådana utförda exempelvis hos en kvarn. Å andra sidan får det tillses, att man icke på denna väg får fram ett antal okontrollerade »beställningstillverkare», där beställningsmomentet blir tämligen utsuddat och verksamheten i realiteten innebär saluförande av tillverkarens egna specialblandningar. Det får även tillses, att man icke skapar möjlighet att genom rubricering av leverans som »beställning» kringgå eventuellt gällande bestämmelser om skyldighet att inblanda svenska oljeväxtprodukter i foderblandning som saluföres. Den avvägning, som föranledes av här anförda synpunkter, synes leda till att yrkesmässig beställningstillverkning där beställaren icke tillhandahåller samtliga råvaror i princip bör omfattas av kontrollbestämmelserna, men att man i fråga om vissa särskilda bestämmelser, såsom föreskrifterna om förpacknings- och märkningsskyldigheten, lägger i Kungl. Maj:ts eller regleringsmyndighetens hand att avgöra i vad mån sådana föreskrifter erfordras även för dylik beställningstillverkning.

Kommittén föreslog, att förordningen skulle avse fodermedel, avsedda för hästar, nötkreatur, svin, får, getter, kaniner, pälsdjur eller fjäderfä samt anförde till stöd härför följande.

1938 års foderlag avser fodermedel för nötkreatur, hästar, får, getter, svin eller fjäderfä. 1950 års kungörelse upptar även fodermedel för pälsdjur. I föreliggande förslag har utöver de här nämnda även upptagits fodermedel för kaniner, för den händelse att behov av kontroll över kaninfoder skulle framdeles komma att visa sig. De här uppräknade djurslagen är alla produktiva i jordbruket eller närstående näringar. Tillräcklig anledning att anordna kontroll över fodermedel för djur, som enbart eller huvudsakligen är sällskapsdjur, såsom hundar, katter och burfåglar, har kommittén icke ansett föreligga.

Ämbetsverken

Ämbetsverken ansåg, att behovet av statlig kontroll över fodermedel för getter och kaniner nu var så ringa att fodermedel för dessa djurslag inte borde medtagas ens i förordningen. I övrigt hade ämbetsverken ingen erinran mot kommitténs förslag.

Remissinstanserna

Remissinstanserna har i allmänhet intet att erinra mot kommitténs förslag i fråga om beställningstillverkning. Svenska bygdekvarnars riksförbund anser dock, att fodermedelsblandningar, som utföres på beställning, helt bör falla utanför kontrollen och anför följande.

Mot en offentlig kontroll över foderblandningar, som tillverkas för avsalu finns inte något att anföra. Däremot torde det vara direkt olämpligt om kontrollbestämmelserna får en sådan utformning, att de skulle kunna tillämpas på sådana fall, där djurägaren själv efter eget skön önskar komponera sin fodermedelsblandning och efter beställning få sådan utförd t. ex. hos en kvarn. Det är numera en mycket vanlig företeelse, att jordbrukare vid bygdekvarnen låter förmala av sin på gården producerade spannmål och därvid beställer viss inblandning av t. ex. mineralfodermedel eller s. k. »koncentrat» d. v. s. foderblandning med hög halt av specialämnena, vilken tillverkats av större fodermedelsfabriker och saluhållits i enlighet med jordbruksnämndens bestämmelser och som i regel tillhandahålles av kvarnidkaren för försäljning. Detta är för jordbrukaren en praktisk och ur ekonomisk synvinkel förmånlig tillämpning av framstegen på utfodringslärans område. Det skulle, enligt riksförbundets uppfattning, innebära en missriktad och omotiverad utveckling, om jordbrukarens möjlighet att själv bestämma över foderstatens sammansättning skulle beskäras genom att »beställningstillverkning» av detta slag skulle omfattas av kontrollbestämmelserna. Resultatet skulle nämligen bli, att många mindre företagare inom kvarnbranschen, vilka har fått mer än nog av regleringsföreskrifter och kontroll i andra sammanhang, skulle avstå från att utföra ifrågavarande blandningsarbete, vilket betraktas som en servicetjänst för kunderna och i de flesta fall utföres utan särskild avgift i samband med löneförmalning av fodersåd.

Med hänsyn till att sammansättningen på blandningarna vid beställning varierar från kund till kund, och då dessa även tillhandahåller egna säckar synes det ur praktisk synvinkel vara omöjligt att tillgodose kontrollbestämmelser om förpackningarnas märkning m. m.

Kommerskollegium och handelskammaren för Örebro och Västmanlands län anser, att i tillämpningskungörelsen tills vidare uttryckligt undantag bör göras för all beställningstillverkning.

Statens veterinärmedicinska anstalt uttalar, att besvärliga konsekvenser kan uppstå om undantag ej göres, t. ex. om en djurägare vill att tillverkaren skall inblanda ett antibiotikapreparat eller en viss mängd läkemedel, som utskrivits av veterinär. För sådana fall bör enligt anstaltens mening undantag stadgas.

Ämbetsverkens förslag i fråga om tillämpningsområdets avgränsning med hänsyn till det djurslag, för vilket fodermedlet är avsett, har godtagits av samtliga remissinstanser utom *statens veterinärmedicinska anstalt*, som anser att även fodermedel för hundar bör kontrolleras. Anstalten anför till stöd härför följande.

Av utredningen framgår, att endast djurslag, som äro produktiva i jordbruket eller närstående näringar, ansetts böra medtagas i ramförfattningen. Härvid har emellertid såväl kommittén som ämbetsverken förbigått hunden. Hunden intar i vårt samhälle den säregna positionen som det enda beskattade husdjuret. Frånsett de klart verifierade nyttyosynpunkter, som i många fall och kanske främst på landsbygden motivera hållandet av hund, peka även andra omständigheter på en mera tolerant inställning gentemot detta av människan tidigast domesticerade djur. I en alltmera urbaniserad tillvaro framstår innehavet av hund som en värdefull biologisk kontakt. Med hänsyn till dessa skäl synes det angeläget, att man från samhällets sida

påtager sig samma ansvar för fodermedel, avsedda för hund, som för sådana, avsedda för andra husdjur. Åtgärden är desto mera berättigad som speciella hundfoderblandningar blivit allt vanligare.

Utländsk rätt

I utländsk rätt har i allmänhet intet undantag i fråga om beställnings-tillverkning gjorts. I England har emellertid uttryckligen stadgats, att bestämmelserna om deklARATIONSSKYLDIGHET ej gäller sådan tillverkning. I allmänhet har inte angivits, att fodermedel blott för vissa djur avses. Dock gäller begränsning i Grekland till nötkreatur och fjäderfä, i England till nötkreatur, får, getter, svin och fjäderfä samt i Österrike och Förbundsrepubliken Tyskland till husdjur.

Departementschefen

I fråga om skälen till att förordningen utformats som en fullmakt för Kungl. Maj:t att inom viss ram utfärda bestämmelser hänvisas till den allmänna motiveringen.

I likhet med kommittén anser jag, att i förordningen undantag endast bör göras för sådan tillverkning av foderblandning som sker direkt på beställning av djurinnehavare för dennes eget behov med anlitande enbart av råvaror som tillhandahålles av beställaren. Stadgande härom har upptagits i 1 § andra stycket under 2. Genom tillämpningsföreskrifter bör ytterligare undantag medgivas, då praktiska synpunkter motiverar detta och nämnvärd risk för kringgående av bestämmelserna inte därigenom uppkommer. Jag tänker härvid särskilt på sådana fall, där en foderblandning med viss angiven sammansättning på beställning tillverkas för vetenskapligt ändamål, eller där en lantbrukare önskar, att en kvarn vid beredning till fodermedel av spannmål, som han tillhandahåller, tillsätter visst specialämne. Det väsentliga är att foderblandningen återgår till beställaren och inte av tillverkaren försäljes till annan.

Tillräckliga skäl att låta förordningen avse även fodermedel för hundar torde inte föreligga. I princip bör kontrollen kunna omfatta fodermedel, som är avsedda för husdjur vilka användes i produktionen, men inte fodermedel för sällskapsdjur. I regel kan samma fodermedel användas för kor som för getter. Om fodermedel för getter lämnades utanför kontrollen kunde följden bli att sådant fodermedel användes till kor. Viss risk för att bestämmelserna kringgicks skulle alltså föreligga. Förordningen synes därför böra lämna möjlighet att även kontrollera getfodermedel. Då även kanner användes i produktionen bör möjlighet att kontrollera kaninfodermedel finnas. I fråga om ramen för tillämpningen i denna del ansluter jag mig alltså till kommitténs förslag. I avvaktan på ytterligare erfarenhet bör förordningen till en början dock inte tillämpas på andra fodermedel än sådana som är avsedda för hästar, nötkreatur, svin, pälsdjur och fjäderfä.

3 §

Preparat, innehållande antibiotika, hormoner och andra specialämnen, kan tillföras djur även på annat sätt än med fodret. Såsom jag anfört i den allmänna motiveringen bör därför stadgas, att i fall då sådan vara inte är hänförlig till fodermedel eller läkemedel, i tillämpliga delar för varan skall gälla samma bestämmelser som för fodermedel. Sådan bestämmelse har införts i 3 §.

4 §

Bestämmelserna i 4 § motsvarar 2 § i såväl 1950 års kungörelse som kommittéförslaget.

Kommittén

Som motiv till dessa föreskrifter anför kommittén följande.

Föreskrift om anmälningsskyldighet är nödvändig för att kontrollmyndigheten skall erhålla kännedom om vilka företag som bedriver tillverkning och införsel av fodermedel och om vilka fodermedel som förs i marknaden. Utan sådan kännedom saknas underlag för kontrollverksamheten. Kommittén har räknat med att anmälningsskyldigheten i praktiken kommer att erhålla ungefärligen samma omfattning som den enligt jordbruksnämndens bestämmelser nu har. Anmälan kommer således främst att omfatta vederbörandes namn och adress, tillverknings- eller importort, namn eller beteckning på och avsedd användning av de produkter, som skall saluföras, samt vissa uppgifter om varornas sammansättning. Anmälarens intresse av att ev. tillverkningshemligheter bevaras får bli tillgodosett genom bestämmelser om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar och genom bestämmelsen om tystnadsplikt i förordningens 9 § (14 § departementsförslaget). För jordbruksnämndens del gäller enligt 2 § punkt 14 kungörelsen den 4 januari 1939 (nr 7) med förordnanden på civilförvaltningens område jämlikt lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, i den lydelse angivna punkt erhållit genom kungörelse den 20 november 1953 (nr 682), att handlingar i sådana ärenden rörande kvalitetskontroll, med vilka jordbruksnämnden har att taga befattning, icke utan vederbörande företags samtycke får utlämnas förrän tjugu år förflutit från handlingens datum, såvida icke jordbruksnämnden finner det böra ske med hänsyn till det allmännas intresse.

I den mån anmälan om fodermedeltillverkningen redan skett till jordbruksnämnden jämlikt 2 § 1950 års kungörelse, torde ny anmälan icke behöva införas av kontrollmyndigheten.

I andra stycket har angivits, att vad som i förordningen sägs angående tillverkare i tillämpliga delar skall gälla även den som inom riket förpackar fodermedel, avsett att i förpackningen saluhållas till förbrukare. Det har ansetts angeläget att öppna möjlighet till kontroll även över företagare, som inom landet uppköper fodermedel i parti för att i egen förpackning försälja varan.

Departementschefen

De av kommittén föreslagna bestämmelserna i första stycket har lämnats utan erinran under remissbehandlingen. Då redan enligt 2 § bestämmelserna

i förordningen blott avser yrkesmässig tillverkning och handel, har i kommitténs förslag gjorts den ändringen att ordet »yrkesmässigt» borttagits. Mot bestämmelsen i andra stycket har Kooperativa förbundet invänt, att förpackare inte borde omfattas av kontrollen. I anledning härav vill jag framhålla, att enligt jordbruksnämndens tillämpningsföreskrifter till gällande kungörelse person eller företag som för avsalu omförpackar fodermedel är jämställd med importör eller tillverkare i fråga om förpackningens märkning. Möjlighet bör enligt min mening fortfarande finnas att utfärda liknande bestämmelser.

5 §

5 § motsvarar 5 § i 1950 års kungörelse och 3 § första stycket i kommitténs förslag till förordning.

Kommittén föreslog, att i förordningen skulle lämnas fullmakt för Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter rörande märkning samt att denna fullmakt skulle utnyttjas så att kontrollmyndigheten fick generellt bemyndigande att utfärda sådana bestämmelser. Såsom framgår av vad tidigare anförts har från flera håll riktats kritik mot en sådan ordning. Min ståndpunkt till frågan har jag redovisat i den allmänna motiveringen. I enlighet med vad jag därvid anfört har 5 § formulerats så att det ankommer på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, kontrollmyndigheten att meddela föreskrifter om skyldighet att lämna uppgifter angående varan.

Kommittén har föreslagit ett generellt stadgande i förordningen om att märkningsuppgifterna skall lämnas på förpackningen. I kommitténs kungörelseförslag har emellertid införts bestämmelse om uppgiftsskyldighet i vissa fall även då vara säljes i lös vikt. Då sådan uppgiftsskyldighet även enligt min mening bör kunna stadgas samt möjlighet bör finnas att även i annat fall medge avvikelser från huvudregeln, har i 5 § av departementsförslaget införts en bestämmelse om att föreskrift även må avse att uppgiften skall lämnas på annat sätt än på förpackningen.

Frågan i vilken utsträckning uppgiftsskyldighet för närvarande bör åläggas tillverkare och importör har ingående behandlats av kommittén och remissinstanserna samt på sammanträdet den 30 november 1960. Denna fråga, som avser tillämpningsföreskrifter, torde, sedan riksdagen tagit ställning till förslaget till förordning, få upptagas av Kungl. Maj:t. Bedömandet bör därvid ha som utgångspunkt, att sådana uppgifter bör lämnas att därav framgår vem som är tillverkare eller importör samt varans kvalitet och lämplighet för avsett eller avsedda djurslag. Vid uppgiftsskyldighetens bestämmande bör vidare beaktas de svårigheter, som kan föreligga att lämna uppgifterna, samt möjligheten av att genom analyser eller på annat sätt kontrollera dessa.

6 §

6 § motsvarar 3 § andra stycket i 1950 års kungörelse samt 3 § tredje stycket i kommitténs förslag till förordning. Motiven till denna paragraf,

som upptager bestämmelser om vissa avvikelser från grundsatsen, att kvalitetskrav inte skall uppställas, torde här böra redovisas något utförligare än som skett i den allmänna motiveringen.

Kommittén

Kommittén har, utan erinran från ämbetsverkens sida, som motiv för sitt förslag anfört följande.

I tredje stycket av 3 § har inskrivits en befogenhet motsvarande den som nu gäller för jordbruksnämnden enligt 3 § andra stycket 1950 års kungörelse att meddela föreskrift om minimihalt av vitaminer och maximihalt av fria fettsyror i tran och tranemulsion. Kommittén har övervägt att föreslå vissa mera vittgående befogenheter i fråga om halten av vitaminer och mineralämnen i vitamin- och mineralfodermedel. Åberopandet av vitamin- och mineralämnescyklopar i fodermedel innebär ett stort reklam- och försäljningsvärde. Med hänsyn härtill har kommittén övervägt att föreslå en föreskrift av innebörd att halten av dessa specialämnen icke får åberopas med mindre den uppgår till viss myckenhet. Bestämda nackdelar är emellertid förbundna med sådana föreskrifter. Minimigränsen, vilken med nödvändighet måste sättas tämligen lågt, blir lätt betraktad som en standard, vilken är officiellt godtagen och vilken det icke finnes någon anledning att överskrida. Man riskerar härigenom, att konkurrensen minskas och att hela nivån sänkes i detta avseende. Kommittén har därför undvikit en generell bestämmelse av angiven innebörd och i stället räknat med att uppgiftsskyldigheten i kombination med den information, som lämnas bland annat i jordbrukarpresen, skall medföra att fodermedel innehållande alltför låg halt av ifrågavarande specialämnen icke skall kunna hävda sig på marknaden.

I enlighet med detta ståndpunktstagande har kommittén än mindre ansett sig böra föreslå en allmän rätt för kontrollmyndigheten att föreskriva viss minimihalt av vitaminer och mineralämnen i vitamin- och mineralfodermedel. Då kommittén beträffande tran och tranemulsion avvikit från denna linje och bibehållit nu gällande bestämmelser, beror detta på följande omständigheter. Bestämmelserna i 1950 års kungörelse ersätter på denna punkt vissa bestämmelser i förordningen den 29 juni 1917 om förbud mot vilseledande varubeteckningar och kungörelsen den 18 oktober 1946 (nr 655) med vissa bestämmelser angående fodertran. 1917 års förordning stadgade, att benämningen fodertran icke fick användas för vara, vars sammansättning avvek från den normala sammansättningen hos dylik tran. Genom 1946 års kungörelse bestämdes den sammansättning, som skulle anses vara normal för fodertran. Bland annat angavs där minimihalten av A- och D-vitamin och maximihalten av fria fettsyror. De bestämmelser angående minimihalter av vitaminer i fodertran och tranemulsion, som nu gäller, överensstämmer ganska nära med de fordringar som enligt farmakopéns föreskrifter gäller för medicintran. Intill nyligen har än strängare bestämmelser gällt beträffande fodertranens och tranemulsionens A-vitaminhalt. Det har således visat sig möjligt att föreskriva en tämligen hög minimistandard på detta område. Den grad av standardisering på marknaden, som erhållits genom dessa tämligen stränga minimiföreskrifter, torde ha varit till förbrukarnas förmåga, enär man utan några föreskrifter på området troligen skulle ha haft ett flertal slag av fodertran med olika vitaminhalter. Det ligger i sakens natur, att en sådan differentiering skulle ha försvärat för djuruppfödarna att ge den mest ekonomiska användningen åt fodertranen.

Remissinstanserna

Statens lantbrukskemiska kontrollanstalt, Sveriges lantbruksförbund och statens institut för folkhälsan har föreslagit, att kontrollmyndigheten skall erhålla rätt föreskriva, att foderblandning, som uppgives vara vitaminerad, skall innehålla viss minimihalt av vitaminer. Som motiv härför har angivits, att det eljest skulle kunna uppstå kontrollsvårigheter. Även Sveriges kemiska industrikontor har — utan att dock framställa något bestämt yrkande — uttalat sig för sådana minimibestämmelser.

Sveriges lantbruksförbund anför närmare härom.

Det har tidigare förekommit, att så små vitaminmängder tillsatts foderblandningar — varefter reklam gjorts för att vitaminet funnits i fodret — att vitaminet ej med nöjaktig säkerhet kunnat bestämmas å laboratorier. I likhet med den danska lagstiftningen på detta område synes den bestämmelsen kunna införas att kontrollmyndigheten får fullmakt föreskriva att halt av visst vitamin i fodermedel ej får åberopas i reklam eller anges på förpackning såvida den är så låg att den icke med nöjaktig säkerhet kan bestämmas av vederbörande undersökningslaboratorier. Kontrollmyndigheten borde i så fall efter samråd med statens institut för folkhälsan få ange de minimimängder av skilda vitaminslag som från denna bedömningsgrund får anges. Samtidigt skulle upplysas om att dessa gränsvärden endast vore angivna med avseende på analysförfarandet och att de inte hade något samband med önskvärda minimigränser sett ur utfodringssynpunkt.

Statens institut för folkhälsan anlägger i stort sett samma synpunkter på frågan som lantbruksförbundet och anför följande.

Styrelsen vill framhålla, att det i samband med vitaminkontrollen har framkommit, att fodermedelstillverkare deklarerat så lågt vitamininnehåll, att detta ej har kunnat bestämmas med nöjaktig säkerhet. Styrelsen finner det därför angeläget, att kontrollmyndigheten erhåller befogenhet att, då så ur analysteknisk synpunkt befinnes påkallat, utfärda bestämmelse om minimihalt av vitaminer i fodermedel. Att konkurrensen på fodermedelsområdet skulle minska, om en sådan bestämmelse infördes, anser styrelsen knappast troligt; en produkt, för vilken tillverkaren deklarerar endast de tillåtna minimihalterna av vitaminer, torde icke komma att stå sig i konkurrensen med mera högvärdiga produkter.

Utländsk rätt

I Nederländerna gäller stränga föreskrifter rörande tillsats av vitaminer, hormonpreparat, antibiotika m. m. Tillstånd kräves. Som villkor uppställs regelmässigt att foderblandning, som uppgives vara försatt med vitaminer, skall innehålla en viss föreskriven procentsats av dessa. De norska kvalitetsbestämmelserna är mycket utförliga och för flertalet ämnen anges en maximi- och en minimigräns. Mineralfoderblandningar är standardiserade och det anges exakt vilka ämnen som skall ingå samt procentsatsen av dessa. För vissa blandningar är föreskrivet, att vitaminer skall ingå. I Schweiz får vissa i en handbok förtecknade fodermedel fritt försälas medan för övriga kräves tillstånd. Om vitaminer deklarerar, skall vissa i handboken meddelade föreskrifter om halt m. m. iakttagas. I Förbundsrepubliken Tysk-

land kräves tillstånd för att tillsätta vitaminer. Undantag göres dock för vissa standardiserade mineralfoderblandningar. I Belgien kräves alltid tillstånd för tillsättning av vitaminer och i Danmark får fodermedel betecknas som vitaminhaltigt endast om det kan kontrolleras, att vitamininnehållet är homogent i större partier. Med stöd av denna lagbestämmelse har i tillämpningsföreskrifter stadgats, att vitaminreklam inte få göras om halten är så låg att den inte kan kontrolleras. Meddelande lämnas om det minsta vitamininnehåll som i anledning härav får uppgivas. Detta är t. ex. i fråga om A-vitamin tio internationella enheter per gram (i undantagsfall dock ned till två) och beträffande D₃ en sådan enhet. Enligt de finska bestämmelserna får vitaminerade fodermedel inte säljas utan att deras användbarhet ådagalagts genom tillförlitliga undersökningar. I USA kräves tillstånd för att tillsätta specialämnen och uttrycklig bestämmelse finnes om att ämnena skall tillsättas i sådan kvantitet att de kan påvisas vid analys. Beträffande ett otal ämnen anges minimi- och maximigränser vid tillsättning till fodermedel.

Departementschefen

Mot de sedan år 1946 gällande kvalitetsbestämmelserna för fodertran och tranemulsion har ingen erinran gjorts från remissinstansernas sida. Dessa bör även enligt min mening bibehållas och har utan saklig ändring överförts till departementsförslaget. Såsom jag angivit i den allmänna motiveringen bör emellertid i princip inte uppställas kvalitetskrav. Emellertid synes avsteg från denna princip kunna göras, om det ur kontrollsynpunkt är starkt motiverat. Några remissinstanser, bland dessa statens institut för folkhälsan, har framhållit, att en foderblandning inte bör få uppgivas innehålla vitaminer om halten av dessa är så låg att den inte kan kontrolleras genom analys.

Kommitténs farhågor för att en minimibestämmelse med här avsett syfte skulle kunna leda till en allmän sänkning av de vitaminerade foderblandningarnas kvalitet anser jag i likhet med statens institut för folkhälsan knappast befogade. Vid det tidigare omnämnda sammanträdet på jordbruksdepartementet den 30 november 1960 diskuterades denna fråga. Från nyssnämnda instituts sida framhölls då, att kontrollsvårigheter förelåg beträffande A- och D-vitaminer. Med nuvarande analysmetoder fanns inte möjlighet att analysera lägre halt, i internationella enheter per gram räknat, än fem i fråga om A- och två i fråga om D-vitamin. Vidare upplystes från jordbruksnämndens sida, att lägre vitaminhalt än dessa ibland deklarerades för foderblandningar, som uppgavs vara vitaminerade. Med hänsyn till vad sålunda upplysts anser jag, att — liksom skett i bland annat Danmark och USA — möjlighet bör föreligga att föreskriva viss minimihalt av vitaminer i foderblandningar som uppgives innehålla sådana. Jag vill emellertid med skärpa understryka, att, såsom i förfallningstexten angivits, det i förevarande paragraf föreslagna bemyndigandet endast får utnyttjas i den mån det motiveras av möjligheten att kontrollera vitaminhalten.

3 § första stycket 1950 års kungörelse innehåller, som tidigare omnämnts, en bestämmelse att jordbruksnämnden, i den mån så finnes påkallat med hänsyn till tillgången på visst fodermedel, äger meddela föreskrift om högsta eller lägsta tillåtna halt av detta fodermedel i foderblandning, som saluföres, så ock föreskriva, att visst fodermedel inte alls må ingå i dylik blandning. Denna bestämmelse motiveras alltså av att behov kan föreligga att reglera avsättningen av viss vara och bör såsom kommittén framhållit inte ha sin plats i en författning rörande fodermedelskontroll. Fullmakten utnyttjas nu för att säkerställa en viss, ur jordbruksregleringssynpunkt önskvärd avsättning inom landet av inhemska oljeväxtprodukter. En bestämmelse motsvarande den, som nu finnes i 3 § första stycket 1950 års kungörelse, synes vara erforderlig, i varje fall så länge nuvarande prisregleringsbestämmelser på jordbrukets område gäller. Den bör emellertid införas i annan författning och frågan härom torde jag få återkomma till i annat sammanhang.

7 §.

7 § saknar motsvarighet i 1950 års kungörelse och kommitténs förslag. Definition på specialämnena har lämnats i 1 § tredje stycket.

Kommittén

Spörsmålet om speciella bestämmelser rörande kontroll i fråga om tillsats av antibiotika, hormoner och andra specialämnena utom vitaminer har inte diskuterats av kommittén, lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden. Enligt kommitténs förslag gäller alltså även beträffande dessa ämnen att de får i oreglerad omfattning tillsättas fodermedel blott tillsatsen deklarerats.

Remissinstanserna

Av remissinstanserna har statens lantbrukskemiska kontrollanstalt uttalat, att — i den mån laboratorieresurserna det medger — skärpt kontroll borde utövas över tillsats av mikronäringsämnen, antibiotika och profylaktika.

Utländsk rätt

Beträffande utländsk rätt må följande nämnas.

I *Österrike* får till mineralfodermedel för svin, nötkreatur eller fäderfä som spårelement endast tillsättas sulfater av järn, koppar, mangan eller kobolt. I *Finland* gäller en allmän bestämmelse om att fodermedel som uppgives innehålla specialämnena endast får säljas om dess användbarhet ådagalagts genom tillförlitliga undersökningar.

I fråga om tillsats av antibiotika ges ofta detaljerade föreskrifter. I *Frankrike* skall maximi- och minimihalten angivas på förpackningen. För vissa fodermedel stadgas vilka gränser tillsatserna får hållas inom (t. ex. 0,5—20 g penicillin per 100 kg). I författningen anges vidare vilka antibiotika

som får användas. I *Nederländerna* fordras särskild licens. Som exempel på föreskrifter må nämnas de som gäller vitaminfoderblandning för fjäderfä. Antibiotika får tillsättas blott till foderblandning för slaktkycklingar. Endast penicillin, aureomycin, terramycin och bacitracin får därvid användas. En föreskriven procentsats av högst 20 g antibiotika per 100 kg av foderblandningen skall tillsättas. På förpackningen skall angivas, att den innehåller »foderblandning innehållande antibiotika, avsedd för slaktkycklingar och icke för annat fjäderfä eller djurslag».

I *Norge* kan efter särskilt tillstånd i foderblandning få tillsättas, för kalvar eller svin högst 50 mg/kg samt för fjäderfä eller påsdjur högst 15 mg/kg penicillin, terramycin eller aureomycin. Ett flertal detaljerade föreskrifter har meddelats om märkning och om förbud mot att göra reklam om att blandningen motverkar sjukdomar. I *Danmark* äger lantbruksministern utfärda bestämmelser rörande vilka läkemedel som får tillsättas fodermedel och hur detta skall ske. Kungörelse härom har utfärdats och innehåller bl. a. föreskrift om hur mycket antibiotika av skilda slag som får tillsättas (t. ex. 1 000 internationella enheter penicillin per gram, i visst fall minst 25 högst 100 enheter).

I fråga om *hormoner* gäller speciella bestämmelser i Norge, Förbundsrepubliken Tyskland, Nederländerna, Belgien och Finland, och i flera andra länder faller frågan om tillsats av hormoner in under generella bestämmelser om specialämnena.

I *USA* gäller mycket ingående bestämmelser om tillsatsmedel. Tillstånd erfordras och i ansökan om sådant tillstånd skall bl. a. lämnas uppgifter om den avsedda effekten hos ämnet, den myckenhet som fordras för att få denna effekt, användbar metod för att fastställa den kvantitet som tillsatts ett fodermedel av ämnet i fråga samt utförlig redogörelse för de undersökningar som gjorts för att fastställa att ämnet är oskadligt vid ifrågasatt användning och de metoder som använts för att konstatera detta. Som allmän regel gäller att tillsats aldrig får överstiga 1 % av den högsta tillsats av ämnet, som vid experiment på djur visat sig vara ofarlig. I tillståndsbeviset angives minimi- och maximigräns, inom vilken tillsatsen måste hålla sig.

I detta sammanhang må framhållas, att i *USA* uppkommit misstanke om att ett hormonpreparat, »Stilbestrol», om det tillsättes fodermedel eller på annat sätt tillföres djur, indirekt kan framkalla cancer. Enligt uppgifter från lantbruksrepresentanten i Washington har i denna fråga bl. a. förekommit följande.

Tidigare har (redan 1947) tillstånd lämnats att inblanda hormonpreparatet »Stilbestrol» i foderblandningar för fjäderfä eller att införa detta ämne direkt i djuret. Avsikten har främst varit att få fram s. k. kapunetter, d. v. s. en typ av kycklingar, där man genom stilbestrol framkallat liknande förändringar av könskaraktären, som uppnås genom kastrering av tuppar genom operativt ingrepp (kapuner). 1954 gavs tillstånd att inblanda ämnet i foder för nötkreatur. 1955 tilläts saluförande av stilbestrolpreparatet för implantation på biftdjur och ett par år senare gavs motsvarande tillstånd i fråga om får. Det uppges att 1959 80 å 85 procent av biftdjursproduktionen

bedrevs på grundval av foder tillsatt med stilbestrol. Redan 1947 var det känt att stilbestrol under vissa omständigheter kunde framkalla cancer hos försöksdjur. I september 1958 gjordes ett tillägg till Federal Food, Drug och Cosmetic Act, vari bl. a. sägs:

»No additive shall be deemed to be safe if it is found to induce cancer when ingested by man or animal» (section 409, c)).

Det uppges att man nu påvisat, att stilbestrol i små mängder kan återfinnas i leverar, njurar och hudfett från stilbestrolbehandlad kyckling. Inga nya tillstånd att använda stilbestrol meddelas nu.

Departementschefen

De utländska erfarenheterna synes klart peka på ett behov att kontrollera användningen av specialämnena för uppfödningssändamål. Vid sammanträdet den 30 november 1960 diskuterades frågan om kontroll över tillsättningen av hormoner och antibiotika. Bland annat uppgavs, att vissa länder, dit Sverige exporterar köttvaror, som villkor för import uppställt att antibiotika eller hormoner inte använts vid uppfödning av djuret. Vidare upplystes, att inom veterinär- och medicinalstyrelserna pågick utredning rörande skärpt kontroll i fråga om användningen av antibiotika och hormoner för uppfödningssändamål. Såsom anförts i den allmänna motiveringen har nämnda ämbetsverk nu inkommit med förslag rörande sådan kontroll beträffande hormoner. Vid sammanträdet rådde enighet om att i förordningen borde införas bemyndigande att meddela förbud mot att utan tillstånd sätta specialämnena till fodermedel. Därvid förutsattes, att bemyndigandet inte skulle avse vitaminer och till en början borde utnyttjas endast i fråga om antibiotika och hormoner samt att tillstånd borde kunna ges i generell form till exempel genom tillämpningsföreskrifter av innebörd att tillsats av ett visst specialämne till vissa fodermedel fick göras under förutsättning att mängden höll sig inom vissa angivna gränser.

För egen del anser jag, att vad som framkommit under departementsbehandlingen klart ger vid handen, att kontrollen över tillsats av specialämnena till fodermedel bör skärpas så att tillstånd av kontrollmyndigheten kan krävas. Som jag anför i den allmänna motiveringen bör emellertid kontroll kunna ske även av sådana preparat innehållande specialämnena som är avsedda att tillföras djur på annat sätt än genom fodermedel. Kontrollbestämmelserna bör utformas så att de avser förbud mot att utan tillstånd saluhålla eller försälja ifrågavarande foderblandningar eller preparat. Att endast yrkesmässig handel kan drabbas av förbudet framgår av 2 §. Frågan om i vilken utsträckning och i vilken form bemyndigandet bör utnyttjas torde få bli beroende av de fortsatta utredningar som pågår bland annat rörande kontroll över tillsats av antibiotika till fodermedel.

8 §

8 § överensstämmer med 3 § andra stycket i kommitténs förslag med den jämkningen att departementsförslaget avser inte blott vitaminer och antibiotika utan även annat specialämne.

Kommittén

Som motiv för sitt förslag anför kommittén följande.

I andra stycket stadgas rätt för kontrollmyndigheten att förbjuda försäljning av vitamin- och antibiotikafodermedel i lös vikt. Dessa fodermedel är i allmänhet tämligen dyra och förekommer i marknaden till ett betydande antal av inbördes växlande värde. Härtill kommer att vissa lättförstörbara vitaminer kan bevaras bättre i slutna förpackning. Systemet med försäljning av här avsedda fodermedel i slutna förpackningar är för övrigt redan i praktiken så gott som helt genomfört. I fråga om fodertran och andra flytande vitaminfodermedel förekommer dock i detaljhandeln ej sällan försäljning i lös vikt på grund av att dessa fodermedel levereras till handeln i fat, som för många förbrukare utgör alltför stora inköpsenheter. Bland annat på grund av vitaminernas relativa känslighet för olika lagringsförhållanden är det icke lämpligt att förbrukarna bringas att inköpa större kvantitet av dessa varor än som motsvarar en relativt kort tids förbrukning. Kommittén har förutsatt, att vederbörlig hänsyn kommer att tagas till dessa omständigheter i det fall att befogenheten att förbjuda lösviktsförsäljning kommer att tagas i anspråk.

Med slutna förpackning avser kommittén förpackning, som förslutits på sådant sätt att den icke kan öppnas utan åverkan på förpackningen eller förslutningen.

Departementschefen

Mot kommitténs förslag i denna del har ingen erinran gjorts under remissbehandlingen. För egen del anser jag stadgandet lämpligt. Då det här gäller en fullmaktsförordning bör emellertid stadgandet avse även fodermedel vars bruksvärde huvudsakligen bestämmes av andra specialämnen än vitaminer eller antibiotika. Även för sådan vara kan behov föreligga att meddela föreskrift om att försäljning endast skall få ske i slutna förpackning. Stadgandet skall givetvis kunna tillämpas oberoende av om 7 § satts i tillämpning eller inte.

9 §

Till 9 § har oförändrat överförts bestämmelsen i 4 § av kommittéförslaget, vilken saknar motsvarighet i 1950 års kungörelse.

Kommittén

Som motiv för sitt förslag anförde kommittén följande.

Den kontroll, som fodermedlen underkastas enligt den föreslagna förordningen, kan av en mindre nogräknad företagare utnyttjas merkantilt så att allmänheten bibringas exempelvis den uppfattningen, att hans vara står under särskild kontroll, som icke tillämpas för andra varor, och därför är värdefullare än dessa, eller den uppfattningen, att de offentliga kontrollföreskrifterna innebär någon garanti från det allmännas sida. För att sådant missbruk skall kunna förhindras, bör enligt kommitténs mening förbud gälla mot omnämnande i reklamsammanhang av att varan står under den kontroll, som avses med förordningen. 4 § har på livsmedelsområdet sin motsvarighet i 33 § livsmedelsstadgan.

Remissinstanserna

Från remissinstansernas sida har erinran mot förslaget i denna del framförts endast av handelskammaren för Örebro och Västmanlands län, som uttalat att bestämmelsen torde vara överflödigt. Enligt handelskammarens mening, syntes det svikliga förfarande, som bestämmelsen avsåg att stävja, omfattas av strafflagens bedrägeribestämmelser och lagen om illojal konkurrens.

Departementschefen

Då en uppgift om att fodermedel står under kontroll i här avsedda fall är sann, är de av nyssnämnda handelskammare angivna straffbestämmelserna inte tillämpliga. Av skäl som kommittén anfört anser jag därför att en bestämmelse motsvarande den som gäller för livsmedel bör införas i förordningen.

10 och 11 §§

10 och 11 §§ motsvarar 4 § och 6 § första stycket i 1950 års kungörelse samt 5 och 6 §§ i kommittéförslaget. Sista punkten i 11 § är dock ny.

Kommittén

5 § motsvarar ganska nära innehållet i 4 § 1950 års kungörelse. I den nya paragrafen har dock vidtagits viss ändring i fråga om uppgiftsskyldigheten. Denna omfattar enligt kungörelsen »tillverkning och import» av fodermedel. För att det avsedda kontrollsytet skall säkerställas, erfordras givetvis, att uppgiftsskyldigheten till sitt omfång sammanfaller med anteckningskyldigheten och sålunda gäller ej endast tillverkning och import utan även lager, inköp och försäljning. Bestämmelsen har för övrigt redan tillämpats på detta sätt i praktiken. För att tillgodose detta ändamål har i förslaget angivits, att uppgiftsskyldigheten skall gälla »rörelsen». Skyldigheten att tillhandahålla förda handelsböcker med därtill hörande handlingar har borttagits, enär den ansetts vara obehövlig.

6 § motsvarar innehållet i 6 § första stycket 1950 års kungörelse med tillägg av att kontrollmyndigheten föreslås få rätt att för tillsyn över efterlevnaden av bestämmelserna erhålla tillträde till tillverknings- och lagerlokal för fodermedel. Bestämmelsen har ansetts erforderlig för att möjliggöra effektiv kontroll och kan i vissa fall möjliggöra ett smidigare förfaringsätt än om endast möjligheten att begära utredning genom polismyndigheten står öppen. Motsvarande bestämmelse finnes bl. a. intagen i ett flertal författningar på jordbruksregleringens område.

Remissinstanserna m. m.

Från remissinstansernas sida har mot kommitténs förslag i dessa delar erinran endast gjorts av handelskammaren i Örebro och Västmanlands län, som ifrågasatt huruvida utöver deklaraionsplikt erfordrades anmälningsplikt, rapportskyldighet och andra kontrollbestämmelser.

I en den 12 november 1958 dagtecknad promemoria har jordbruksnämndens byrå för vegetabiliska produkter föreslagit en bestämmelse av inne-

börd, att tillverkaren eller importören skall vara skyldig ersätta statsverket kostnaden för prov som tagits hos annan. Till stöd härför anföres följande.

Hittills har provtagningen praktiskt taget alltid företagits hos tillverkare/importör. Det bör räknas med, att man i fortsättningen kommer, åtminstone i viss utsträckning, att uttaga prov även hos mellanhänder, d. v. s. andra handlande än tillverkaren och importören. Detta provtagningssätt har aktualiserats genom tillkomsten av de nya bestämmelserna i cirkulär nr 35/1958 angående tidsbestämd garanti för vitamininnehåll. Hos tillverkare och importör är i regel endast tämligen nytillverkade foderblandningar eller vitaminfodermedel tillgängliga. Om prov å dylika uttages för kontroll av den tidsbestämda vitamingarantien, måste förpackningarna upplagras någon tid, i princip fram emot slutet av garantitiden. Kan prov uttagas i handeln och man därvid kan åtkomma varor, för vilka vitaminingaranti lämnas, som lagrats kortare eller längre tid men inom ramen för garantitiden, undgår kontrollmyndigheten besväret och kostnaderna för upplagring.

Det har ansetts nödvändigt att för upplagring uttages hela, d. v. s. obrutna förpackningar, eftersom det icke med säkerhet kan förutsättas att vitaminerna blir lika hållbara i mindre uttagna delprov. En hel förpackning representerar ett rätt betydande värde. För foderblandningar för fjäderfän och svin är minsta förpackningens storlek i regel 50 kg. Värdet av dylik förpackning uppgår till omkring 26 å 27 kr. för en vanlig komplett blandning men kan för vissa varor, såsom koncentrat, bli betydligt högre. Hel förpackning av verkliga vitaminfodermedel kan i vissa fall representera ett värde, som är flerdubbelt större.

Därest helförpackningar, representerande betydande värden, uttages hos andra än tillverkaren eller importören — och så torde i alla händelser i betydande utsträckning kunna komma att ske — kan således icke tillverkaren/importören, sådana som bestämmelserna nu är tilltänkta, krävas på betalning för varan. Ej heller kan den handlande, hos vilken provet tages, krävas på ersättning, och detta är självfallet också orimligt. Något annat alternativ kvarstår då icke än att statsverket måste ersätta provet. Det synes emellertid icke orimligt att statsverket (kontrollmyndigheten) i dylikt fall skall äga bemyndigande att utkräva ersättning av respektive tillverkare eller importör. Sista meningen i 6 § i förordningen i det föreliggande förslaget synes därför böra ändras i sådan riktning, att importören/tillverkaren skall vara skyldig ersätta de kostnader, som kontrollmyndigheten kan ha haft för gäldande av provets värde, därest provet uttagits hos annan än tillverkaren eller importören. Då det gäller uttagandet av små prov för kemisk eller botanisk analys av endast ett eller ett par kilograms storlek, torde man kunna räkna med att den, hos vilken provet tages, icke alltid begär ersättning för detsamma.

Departementschefen

De av kommittén i dessa delar föreslagna bestämmelserna synes lämpligt avvägda och erforderliga för att kontrollmyndigheten skall kunna fylla sin uppgift. De har därför med allenast vissa redaktionella jämkningar överförts till 10 och 11 §§ i departementsförslaget.

Vad jordbruksnämndens vegetabiliebyrå föreslagit rörande kostnaden för prov, som tagits hos annan än tillverkaren eller importören, synes välmotiverat och helt i överensstämmelse med den i allmänna motiveringen angivna principen att kostnaden för kontrollen skall åvila tillverkare och impor-

törer. I förslaget till förordning har därför införts ett stadgande i 11 § om skyldighet för tillverkare eller importör att gälda statsverkets kostnader för prov som tagits hos annan.

12 §

Bestämmelserna i 12 § avser kostnaderna för fodermedelskontrollen och har utförligt behandlats i den allmänna motiveringen.

13—18 §§ (Ansvarsbestämmelser m. m.)

I 13—18 §§ behandlas påföljderna vid överträdelse av bestämmelser i förordningen eller tillämpningsföreskrifter till denna. Stadgandena motsvarar 7—12 §§ i 1950 års kungörelse och 8—14 §§ i kommitténs förslag. I detta sammanhang torde även få behandlas vissa frågor om analysmetodik och analyspelrum.

Kommittén

8—13 §§ innehåller straffbestämmelser av den konstruktion, som är vanlig bl. a. på jordbruksregleringens område. Straffet för förseelser mot förordningens bestämmelser eller mot föreskrift, som meddelats med stöd av 3 § skall, i likhet med vad som nu gäller enligt 1950 års kungörelse, vara dagsböter. Även 1938 års foderlag nöjde sig med bötesstraff. Kommittén har, med beaktande av det betydelsefulla intresse, som bestämmelserna är avsedda att skydda, övervägt huruvida för de mera kvalificerade fallen frihetsstraff skulle behöva stadgas. Med hänsyn bl. a. till att ej heller livsmedelsstadgan föreskriver strängare straff än bötesstraff och till att bedrägliga förfaranden blir bedömda enligt strafflagen, har kommittén dock icke ansett sig böra föreslå att förordningen skall stadga annat än bötesstraff. I de sammanhang, varom här är fråga, är enligt kommitténs mening den ekonomiska påföljden och den inverkan som en fällande dom har på vederbörande företagares anseende tillräckligt verksamt som förebyggande och korrigerande medel. Med den ekonomiska påföljden avser kommittén icke minst den förverkande- eller vederlagspåföljd, som enligt 11 § kan inträda.

Vad beträffar den i 10 § intagna bestämmelsen om husbondeansvar har de i utredningen deltagande sakkunniga ifrån handeln yrkat, att denna skulle utgå eller ändras så att bevisbördan i fråga om det subjektiva rekvisitet komme att åvila åklagaren. Till stöd härför har åberopats, att bestämmelser om husbondeansvar icke ansetts erforderliga i livsmedelsstadgan och att den strängare formen av husbondeansvar icke lämpligen borde gälla annat än i fråga om krisförfattningar.

Anledningen till att husbondeansvar icke ansågs erforderligt i livsmedelsstadgan var, att livsmedel regelmässigt kunde anses saluhållas av rörelsens innehavare och att denne därför finge anses ansvarig för förseelse, även om den omedelbare gärningsmannen vore en expedit eller annan anställd. Livsmedelsstadgan tar emellertid i stor utsträckning sikte på detaljhandeln med livsmedel, under det att fodermedelsförordningen närmast riktar sig till tillverkare och importörer. Ansvarsbestämmelser av den föreslagna typen är ej heller enbart förbehållna krisförfattningarna. Som exempel kan nämnas att under juni 1956 utfärdades fyra olika jordbruksregleringsförordningar i anslutning till det av riksdagen antagna nya prisregleringssystemet

(nr 403, 410, 411 och 413), innefattande husbondeansvarsbestämmelser av här föreslagen konstruktion.

14 § ger möjlighet för kontrollmyndigheten att förelägga vite för den, som vägrar att lämna tillträde till sina lokaler eller att förete förda anteckningar för kontroll. Även detta stadgande är avsett att möjliggöra ett mera användbart och smidigare tillvägagångssätt än en hänvändelse till polismyndighet.

Särskilt yttrande

Experterna Ek, Kjelldahl, Mattsson och Wessman anmälde i särskilt yttrande en mot kommitténs majoritet avvikande mening i vad gäller husbondeansvar, förverkande och straff för oriktiga uppgifter. De anförde i dessa delar följande.

Husbondeansvaret. Inför kommittén ha vi starkt opponerat oss emot det föreslagna stadgandet om s. k. husbondeansvar. Livsmedelsstadgan innehåller icke någon bestämmelse i ämnet. Trots att förslag därom framlagts med åberopande av bl. a. krisförfattningarna ansåg sig departementschefen och riksdagen icke kunna godtaga en regel om husbondeansvar i en för normala tider avsedd författning som livsmedelsstadgan. Den i förevarande betänkande anförda motiveringen för att bestämmelserna för fodermedel för djur skola i förevarande hänseende göras strängare än motsvarande regler för livsmedlen till människor finna vi ohållbar. Det är icke riktigt att livsmedlen regelmässigt saluhålles av rörelsens innehavare, vilken i detaljhandeln själv kan övervaka rörelsen, och att i detta hänseende någon avgörande skiljaktighet föreligger mellan livsmedelshandeln och fodermedelshandeln. Vi hänvisa till att en stor del av livsmedelshandeln omhänderhaves av varuhus och mångfiliälaffärer samt livsmedlen liksom fodermedlen i stor utsträckning saluföres som märkesvaror i slutna förpackningar.

Särskilt finna vi utformningen av regeln alltför rigorös. Företagen i branschen äro numera ofta av den storleksordningen att det överhuvudtaget icke är möjligt för företagschefen att personligen övervaka varje detalj i arbetet. Med hänsyn till de långtgående krav även i rena detaljer, som lagstiftningen uppställer, skulle det föreslagna husbondeansvaret föra till nr rättssäkerhetssynpunkt orimliga konsekvenser. Enligt förslaget skall tillverkare eller försäljare vara ansvarig för förseelser mot förordningen, som begås av hans anställda, »därest icke omständigheterna göra det sannolikt, att förseelsen skett utan hans vetskap och vilja». En liknande formulering av förutsättningarna för husbondeansvarets inträde föreslogs i förarbetena till 1938 års sjöarbetstidslag. Lagrådet anmärkte emellertid då, att en dylik lagregel näpeliggen kunde anses förenlig med gällande grundsatser i straffrätten. Därjämte framhöll lagrådet, att ett särskilt stadgande i syfte endast att underlätta åklagarens bevisskyldighet knappast skulle ha någon uppgift att fylla med den fria bevisprövning, som tillämpades av domstolarna. Lagrådets uppfattning vann gehör hos de lagstiftande myndigheterna, och straffbestämmelsen jämkades till att avse endast förseelser, som skett med vederbörande ansvariges vetskap och vilja (prop. 1938: 223 s. 202—205).

Om icke bestämmelsen om husbondeansvar, vilken saknas i åtskilliga liknande förordningar, kan helt slopas, ha vi menat att ifrågavarande bestämmelse borde jämkas, så att straffbarhet inträder endast där förseelsen skett med vederbörande tillverkarens eller försäljarens vetskap och vilja.

Förverkandeklausulen. I förhållande till allmänna strafflagens förverkandebestämmelser (SL 2: 16 och 17) framstår förslaget som alltför strängt.

En jämförelse mellan allmänna strafflagen och förslaget ger t. ex. vid handen, att vägran att lämna myndighet tillträde för provtagning eller undersökning — vilket straffas enligt allmänna strafflagen — icke kan leda till förverkandepåföljd enligt samma lag, medan däremot den lindrigare förseelsen att importören vägrar att lämna myndighet biträde vid provtagning, vilken förseelse skall straffas enligt fodermedelslagstiftningen, är förbunden med förverkandepåföljd. Även i fall då tillverkaren till äventyrs försummat skyldigheten att till kontrollmyndigheten insända uppgift om en vidtagen ändring i sammansättningen av en foderblandning skulle förverkandepåföljden kunna inträda. Förverkandepåföljden kan under omständigheter leda till att en relativt bagatellartad förseelse får orimliga ekonomiska konsekvenser för vederbörande; företagets fortsatta existens kan rentav äventyras. I sammanhanget må erinras om att straffrättskommittén uttalat, att en efterbildning inom speciallagstiftningen av de generella förverkandereglerna skulle »medföra en enligt kommitténs mening önskvärd uppmjukning av specialstraffrättens förverkandebestämmelser, vilka stundom synas gå längre än billigt är» (SOU 1944: 69 s. 72). Förverkandebestämmelserna borde enligt vår mening icke ha upptagits i förordningen.

Straffbarhet för oriktiga uppgifter. En lagstiftning på fodermedelsområdet måste inte blott tillgodose kontrollsyftet utan även ge rimliga garantier för rättssäkerhet för handelns utövare. Med hänsyn till att de skyldigheter, särskilt beträffande lämnande av uppgifter om varan, som lagen pålägger vederbörande, är förknippade med vittgående straffrättsliga sanktioner, är det av mycket stor betydelse både att straffbestämmelserna äro så skrivna, att de medge hänsyntagande till förefintliga osäkerhetsmoment och omständigheter utanför vederbörande handelsutövarers kontroll och — vilket inte är det minst viktiga — att motiven anger bakgrunden till lagstiftningen, så att rättstillämpningen därigenom redan från början föres på rätta vägar. Det är nämligen att uppmärksamma, att man här rör sig på ett område med många utpräglade osäkerhetsmoment. Sålunda utgör exempelvis foderblandningar icke en fullständig homogen vara. Redan råvaran brister ofta i homogenitet. Därtill kommer att den mekaniska tillverkningsproceduren icke kan ordnas så, att varan får exakt samma sammansättning i alla säckar av ett och samma parti. Ytterligare svårigheter bereder för oljekraftfodrets del den omständigheten, att blandningsverken f. n. så gott som undantagslöst äro konstruerade på sådant sätt att de olika beståndsdelarna tillföras blandningarna med volymprocentuella myckenheter. Enligt bestämmelserna skola uppgifter lämnas å de viktprocentuella myckenheterna. Provtagningen innefattar dessutom såsom sådan vissa osäkerhetsmoment; icke minst den mänskliga faktorn, provtagarens större eller mindre noggrannhet och omsorg vid provernas tagande, medför vissa risker för att analysen ger en otillfredsställande bild av varan. Andra osäkerhetsmoment äro att analysmetodiken kan inrymma möjligheter till fel ävensom möjligheter av att fel begås vid analysernas verkställande. Det är gott och väl, att det i 9 § sista stycket införda rekvisitet för straffbarhet »uppsåtligen eller grov oaktsamhet» medger att hänsyn kan tagas till dylika omständigheter, men till belysning av stadgandet borde även angivna förhållanden utförligt klarläggas i motiven.

I detta sammanhang må framhållas, att alltför långt gående krav på handelns utövare kan komma att få den rent praktiska konsekvensen, att deklARATIONERNA av varans beståndsdelar komma att hållas i underkant och angiva för låga värden; härigenom blir å andra sidan deklARATIONERNA av mindre värde för uppfödarna; beträffande exempelvis vitaminer och antibiotika kan det leda till överdosering. Utfodringen blir också dyrare för upp-

födarna. I andra länder har en liknande lagstiftning lett till, att tillverkarna för att vara på den säkra sidan åsätta deklARATIONERNA mycket låga värden, vilka sålunda omfattas av garantien, medan i stället under hand som försäljningsargument hänvisas till analyscertifikat, innehållande de högre värden, som framkommit vid analysen. En dylik utveckling är icke önskvärd här i landet. Ur uppfödarsynpunkt torde det, med tanke på foderstaterna och utfodringsekonomin, i stället böra framstå såsom angeläget, att de uppgifter, som omfattas av deklARATIONEN, så nära som möjligt anknyter sig till varans verkliga innehåll.

Analysmetodik. En förutsättning för en utvidgad fodermedelskontroll måste vara att riktiga och enhetliga riktlinjer givas för analys. Detta gäller bestämningen av fetthalt, karotin och smältbart renprotein m. m. Om möjligt bör överensstämmelse föreligga med i utlandet vedertagen metodik på området. Under alla förhållanden måste angivas efter vilken metod analys utföres, så att importörerna kunna i sin tur gentemot sina utländska leverantörer föreskriva vilken metodik, som dessa skola använda vid analyser av leveranser till Sverige. Inom handeln har i praktiken betydande variationer på detta område konstaterats. Enligt vår mening borde kommittén i rätts-säkerhetens intresse ha närmare utrett angivna förhållanden.

Ämbetsverken

Ämbetsverken godtog kommitténs förslag i dessa delar och invände gentemot experternas uttalanden följande.

Däremot kan ämbetsverken icke ansluta sig till det från handelns representanter framförda förslaget beträffande husbondeansvarets utformning, innebärande att detta ansvar helt skulle slopas eller att åklagaren skulle åläggas bevisbördan för att förseelse skett med vederbörande försäljares eller tillverkares vetskap och vilja. En sådan anordning skulle vara ägnad att minska garantin för bestämmelsernas efterlevnad och icke vara till den ljala handelns fördel.

De anmärkningar, som av handelns representanter framförts mot utformningen av förverkandebestämmelserna, synas bero delvis på en missuppfattning av författningstexten och delvis på att man bortsett från att förverkandebestämmelsen icke är absolut utan att det lagts i domstols hand att avgöra, huruvida och i vilken omfattning förverkande skall utdömas. Några sådana orimliga verkningar, som av experterna beskrivits, torde därför icke vara att befara.

Med anledning av vad som av samma experter anförts under rubriken »analysmetodik» vill ämbetsverken framhålla, att kontrollverksamheten givetvis såvitt möjligt bör baseras på enhetlig analysmetodik och måste bedrivas under hänsynstagande till erforderligt analyspelrum.

Remissinstanserna

Experternas yrkande om borttagande eller ändring av bestämmelsen om **h u s b o n d e a n s v a r** biträdades av kommerskollegium, samtliga handelskammare, Kooperativa förbundet, Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening, Sveriges fiskmjölsfabrikanters förening och Sveriges industriförbund. Övriga har lämnat förslaget utan erinran, varvid *Riksförbundet Landsbygdens folk* uttalat, att kontrollens effektivitet fordrar, att

ansvarsfrågan i detta avseende inte kan ställas i tvivelsmål. De remissinstanser, som ansett att husbondeansvaret skall borttagas eller ändras så att bevisbördan ligger på åklagaren, har i allmänhet endast åberopat vad experterna härom anfört. Därutöver har emellertid vissa synpunkter anförts. *Kommerskollegium* har framhållit, att husbondeansvaret i allmänna förfogandelagen utformats så att åklagaren har bevisbördan. Samtidigt har kollegium emellertid påpekat, att riksdagen senare vid antagande av ny förordning om kontroll å ädelmetallarbeten (SFS 1956: 328) godkänt ett stadgande där bevisbördan var omvänd (jfr proposition 1956: 7, andra lagutskottets utlåtande nr 21, riksdagsskrivelse nr 173). Kollegium har under hänvisning till att bestämmelse om husbondeansvar saknas i livsmedelsstadgan uttalat, att stadgandet inte borde införas i förordningen, samt att sådant stadgande i varje fall borde få samma lydelse som i förfogandelagen.

Kooperativa förbundet anför i denna del följande.

Styrelsen vill beträffande straff- och ansvarsbestämmelserna i 8—13 §§ — alldeles fränsett lämpligheten att under moderna förhållanden använda termerna »husbonde» i stället för »företagare» eller »arbetsgivare» samt »husfolk» istället för »i hans tjänst anställda» — starkt ifrågasätta, huruvida företagarens ansvar för sina anställda i detta fall bör sträckas så långt som i 10 §. I varje fall bör enligt styrelsens mening bevisbördan för att förseelsen skett med företagarens vetskap och vilja läggas på åklagaren istället för att — så som synes framgå av paragrafens ordalydelse — det nu blir företagaren, som det åligger bevisa, att så *icke* varit fallet. En sådan bevisning, närmast att jämföra med alibibevising i brottmål, är i de flesta fall svår att tillfyllestgörande åvägbringa. Ett sådant s. k. husbondeansvar har inte ansetts nödvändigt att införas i t. ex. livsmedelsstadgan. Styrelsen önskar ansluta sig till det från fodermedelshandelns sida under utredningens gång anförda önskemålet, att denna paragraf skall utgå. Att så förändra den, att den uttryckligt stadgar, att bevisbördan skall åligger åklagaren, synes styrelsen oformligt, då vid straffbelagda förseelser det i princip alltid är åklagarens skyldighet att förete bevis, som kan godtagas av rätten.

Sveriges industriförbund uttalar, att det av kommittén föreslagna stadgandet är svårtolkat och torde få begränsad praktisk betydelse. Förbundet anför härom följande.

Vad angår de föreslagna ansvarsbestämmelserna i 8 och 10 §§ vill förbundet till en början framhålla, att det ej torde vara erforderligt att i en lagstiftning av detta slag stipulera husbondeansvar för att garantera bestämmelsernas efterlevnad. Tolkningen av det föreslagna stadgandet härom — 10 § — är dessutom oklar och någon egentlig vägledning lämnas ej heller i kommentaren. För att husbondeansvaret skall utlösas torde förutsättas att en lagöverträdelse kan tillskrivas viss underordnad person (se exempelvis Thornstedt: Om företagaransvar, Stockholm 1948 s. 101). Det skulle emellertid sannolikt ofta visa sig föreligga betydande svårigheter i praktiken att avgöra vem av flera anställda som begått en förseelse. Om exempelvis en deklARATION är oriktig kan detta bero på många olika faktorer, såsom bristfällig kontroll av råvaran, fel vid tillverkningen, felskrivning på deklARATIONEN m. m. Svårigheterna sammanhänger också med att regelmässigt ett flertal anställda tager befattning med varan. 10 § torde härigenom få en begränsad praktisk betydelse, vilket utgör ytterligare ett skäl att slopa den.

Så mycket större anledning härtill finnes som möjlighet föreligger redan enligt 8 § att i vissa fall ådöma företagsledaren ansvar även om det är fråga om underordnades åtgärder, nämligen enligt reglerna om s. k. medelbart gärningsmannaskap.

Om emellertid bestämmelser om husbondeansvar trots det anförda anses böra medtagas, bör under alla förhållanden bevisbördan ändras därhän att åklagaren och ej den tilltalade blir bevisskyldig.

Även de föreslagna förverkandebestämmelserna har kritiserats av ett flertal remissinstanser. Experternas uppfattning i denna del biträdes av kommerskollegium, samtliga handelskammare, Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening och Sveriges fiskmjölsfabrikanter förening. *Sveriges industriförbund* anser, att förverkandebestämmelserna bör inskränkas till att gälla endast de fall som avses i 3 och 4 §§ av kommitténs förslag till förordning och anför härom följande.

Ändamålet med förverkandebestämmelser torde normalt vara att förhindra att i samband med brott använda eller framställda varor ånyo användes i brottsliga sammanhang. Syftet kan emellertid också vara att förhindra att någon vinst göres på grund av brottslig verksamhet. — Förverkandepåföljd torde däremot ej böra tillgripas eller utnyttjas som ett straff eller påspädning av ett straff i allmän- eller individualpreventivt syfte. Mot bakgrunden härav anser industriförbundet att de föreslagna förverkandebestämmelserna fått en alltför vid omfattning och i själva verket skulle komma att utgöra en extra straffpåföljd. Någon anledning att förverkandepåföljd skulle kunna inträda om en tillverkare exempelvis icke företett anteckningar om lager och om tillverkning av fodermedel finnes icke. Det torde för övrigt i dylikt fall vara omöjligt att säga vad som skall förverkas; om det är hela det innehållande lagret eller viss del därav. Industriförbundet vill därför yrka på att förverkandebestämmelserna inskränkes till att avse de i 3 och 4 §§ av förordningen omnämnda fallen.

Krav på analys spelrum och enhetlig analysmetodik har rests från kommerskollegium, flera handelskammare, Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening, Sveriges fiskmjölsfabrikanter förening och Föreningen Svensk trankontroll.

Kommerskollegium anför i denna del följande.

Analysmetodiken är oenhetlig och prov kunna ej så tagas eller analyser utföras under sådana förhållanden att felkällor undvikas; hänsyn måste alltid tagas till att större eller mindre avvikelser från de verkliga värdena kunna uppkomma. På grund härav bör lämpligen — såsom ett par handelskammare hemställt — i lagstiftningen inflyta en bestämmelse, som klagör att s. k. analys spelrum är tillåtet. Härutinnan kan stadgandet i 9 § 1 mom. andra stycket 1938 års fodermedelslag tjäna som förebild.

Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening behandlar utfröligt denna fråga och yttrar följande.

Vi vilja för vår del understryka vad handelns representanter i deras yttrande anför om nödvändigheten av att lagbestämmelserna i olika hänseenden tager hänsyn till branschens alldeles speciella förhållanden. Vi instämma jämväl i kravet på analys spelrum och enhetlig analysmetodik. Det första villkoret för att en statlig kvalitetskontroll skall fungera något så när frik-

tionsfritt är, att lagstiftaren tager tillbörliga hänsyn till branschens egenart och till de saluförda varornas sammansättning och egenskaper. Särskilt gäller detta förvisso vitaminfodermedlen och de vitaminerade blandningarna, som tillhöra ett relativt nytt område, men det gäller ävenledes sådana traditionella fodermedel som oljekraftfoderblandningarna. Handelns representanter ha pekat på de osäkerhetsmoment, som ligga i råvarornas bristande homogenitet, i masstillverkningen och i tillverkningsteknikens mindre precisionsbetonade karaktär. Dessa omständigheter gör att det aldrig är möjligt för en tillverkare att med hundra procentig säkerhet garantera att varje säck innehåller en vara, som exakt har den sammansättning, som deklARATIONER visar. T. o. m. kan sammansättningen något skifta i olika delar av samma säck.

För belysande av hur man inom den internationella handeln ser på hithörande problem må hänvisas till London Cattle Food Trade Associations kontrakt nr 15 för importerade foderämnen på cifvillkor, vilket är det ledande standardkontraktet i branschen. Ifrågavarande kontrakt, som innefattar garantier för lägsta protein- och fetthalt, föreskriver i fråga om provtagning och analys att av varje märke skola tagas tre prover för analysering, det ena genom sammanslutningens egen kemist och det andra genom en namngiven utomstående analysanstalt. Genomsnittet av dessa båda prover gäller som grundval, dock att om skillnaden överstiger 1/2 % skall prov nr 3 insändas till en tredje analysanstalt. Medeltalet av de två närmast liggande analyserna gäller sedan som slutgiltigt för båda parter. Det är alltså att observera, att kontraktet stadgar ej mindre än tre prover och låter ett medeltal av två närmast liggande analysresultaten bli avgörande. Till jämförelse kan nämnas att statens jordbruksnämnds cirkulär nr 50/1955 föreskriver att endast ett prov skall tagas. De internationella föreskrifterna äro baserade på mångårig erfarenhet av internationella affärer och syftar till att skapa rättvisa mellan såväl köpare som säljare. De vittna också om de svårigheter, som möter vid provtagning och analys.

Saken är än mera komplicerad, när man kommer till vitaminområdet. Särskilt är detta fallet med de vitaminerade foderblandningarna. Här har såväl kommittén som ämbetsverken tagit med alltför lätt hand på de praktiska problemen. Den omständigheten, att statens jordbruksnämnd ur betänkandet brutit ut frågan om ändringar i kvalitetskontrollen för de vitaminerade foderblandningarna och utan hänsyn till framförda erinringar redan fr. o. m. den 1 september 1958 infört skyldighet för tillverkarna att lämna garanti för uppgiven vitaminhalt under viss tid från tillverkningsdagen, har icke kunnat undgå att ge anledning till viss betänksamhet bland handelns utöfvare. Bland dessa ställer man sig frågan vilka möjligheter tillverkaren har att garantera vitaminhalt i foderblandningar under den uppgivna tiden med något så när säkerhet. Frågeställningen måste ses mot bakgrunden därav, att problemet om vitaminernas hållbarhet i foderblandningar under olika förutsättningar ännu knappast är slutgiltigt vetenskapligt klarlagt. Olika faktorer påverka vitaminernas hållbarhet. Särskilt vitamin A är känslig. Man vet att vitaminhalten för s. k. stabila vitaminer relativt snabbt kan försvagas genom olämplig lagring. Vitaminhalten lär emellertid, enligt vad som göres gällande, jämväl kunna äventyras genom själva blandningsproceduren t. ex. genom att blandningsmaskinen arbetar för snabbt eller undergår snabb försvagning för det fall att vissa ämnen t. ex. kobolt och koppar ingå i blandningarna. Allt detta borde lämpligen ingående ha klarlagts i förtroendefull samverkan mellan kontrollmyndigheten och tillverkarna, innan de nya bestämmelserna utfärdades.

Samtliga nu påpekade ovisshetsmoment borde emellertid i fråga om såväl

oljekraftfodret som de vitaminerade foderblandningarna under alla förhållanden ha utförligt behandlats i motiven. Vi hemställa, att kommitténs uraktlåtenhet i dessa delar rättas till i riksdagspropositionen.

Därjämte anhålla vi att i förordningen införes en uttrycklig föreskrift om analysspelrum i överensstämmelse med motsvarande föreskrift i 9 § 1 mom. andra stycket i 1938 års fodermedelslag. I motsats till kommittén, inom vilken önskemålet därom icke vann förståelse, har ämbetsverken dess bättre i sak ställt sig positiva. Ämbetsverkens uttalande, att kontrollmyndigheten måste bedrivas under hänsynstagande till erforderligt analysspelrum är emellertid ur rättssäkerhetssynpunkt icke tillräckligt betryggande. Det måste komma till uttryck i lagen. En bestämmelse i ämnet skulle i huvudsak icke innebära annat än en legal sanktion av den praxis, som utvecklats sig. Enligt vad vi under hand inhämtat tillämpar för att taga ett exempel statens institut för folkhälsan för vitaminer av försiktighetsskäl ett analysspelrum å ej mindre än 20 % vid kemiska och mikrobiologiska bestämningar och 40 % vid biologiska bestämningar. — Vi finna det också nödvändigt att åtgärder från myndigheternas sida vidtages för åstadkommande av en enhetlig analysmetodik; metodiken bör icke endast vara en och densamma för olika svenska analysanstalter utan helst även överensstämma med den i utlandet tillämpade. Det senare är icke minst viktigt, eftersom de svenska importörerna i väsentliga stycken äro hänvisade till utländsk analys. I detta sammanhang kunna vi för övrigt icke underlåta att fästa uppmärksamheten därå, att statens institut för folkhälsan uppenbarligen icke har tillräckliga resurser för tillgodoseende av branschens behov av vitaminanalyser av vitaminerade foderblandningar.

Flera remissinstanser har berört frågan om garanti för att åtal sker endast vid klara överträdelser av bestämmelserna. Härvid har påpekats vikten av att hänsyn toges till felkällor vid provtagning och analys samt till ursäktliga förbiseenden. Yrkanden har därför framställts om att analysmetoder och analysspelrum bör fastställas, att åtal inte skall få ske utan medgivande av kontrollmyndigheten samt att, då vitaminerad foderblandning inte har garanterad vitaminhalt, åtal skall få ske endast om tillverkaren beretts tillfälle till rättelse och sådan rättelse inte skett.

Frågan om begränsning i åtalsrätten beröres av kommerskollegium, Skånes handelskammare, Smålands och Blekinge handelskammare, Gotlands handelskammare, Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening samt Sveriges industriförbund.

Kommerskollegium anför i denna del följande.

Kollegium ifrågasätter, om icke den blivande lagstiftningen kan avfattas så att åtal ej får väckas mot den tillverkare eller importör, vilkens vara funnits i otillåten mån avvika från vad i föreskriven deklaration uppgivits angående varans sammansättning, med mindre tillfälle beretts honom att vidtaga rättelse och avvikelse därefter alltjämt föreligger. En bestämmelse med denna innebörd återfinnes i 1941 års vitaminiseringsförordning.

Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening understryker, att vid prövning av frågan om åtal stor vikt måste läggas till de speciella förhållandena inom branschen och anför följande.

Vi ifrågasätta, huruvida icke kontrollmyndighetens befogenhet att till åtal anmäla begångna förseelser borde på något sätt komma till uttryck i och

regleras i lagtexten. I anslutning därtill borde jämväl övervägas att i fråga om vitaminerade foderblandningar införa en föreskrift av samma innebörd som den, som återfinnes i 1941 års förordning om vitaminerade livsmedel.

Att handelns representanter i kommittén och även vi så utförligt uppehålla oss vid frågan om ansvarsbestämmelserna beror självfallet icke därpå — det vill vi särskilt understryka — att vi vill slå vakt om den, som uppsåtligen eller av mer eller mindre grov vårdslöshet syndar mot de allmänna bestämmelserna eller emot med stöd av dessa utfärdade föreskrifter. Nej, vad vi så starkt reagerat mot är i stället att lagstiftningen i vissa väsentliga punkter givits sådan karaktär, att åtalet ständigt hänger som ett damoklessvärd över varje enskild företagares eller centralföreningsdirektörs huvud. Han må vara hur laglydig, hur ansvarsmedveten, hur noggrann i sin tillsyn som helst, likafullt kan han till följd av andras förvållanden eller andra olyckliga omständigheter riskera att bli föremål för åtal och dömas till dryga dagsböter t. o. m. för rena bagatellförseelser. — — — Det är möjligt att våra nu uttryckta farhågor äro överdrivna; det är möjligt, att det subjektiva rekvisitet i 8 § utgör en garanti mot att åtal äger rum i oträngt mål, men det må dock icke förtänkas oss, om vi önskat vid detta tillfälle ge uttryck för de farhågor, som varje företagsledare, som har att efterleva mångfalden av detaljföreskrifter, hyser och känner. Det är de blivande detaljföreskrifterna, som skola utfärdas av kontrollmyndigheten med stöd av fullmakterna i tillämpningsföreskriften, vilka troligtvis komma att utgöra de värsta stötestenarna och erbjuda det allvarligaste hotet mot rättssäkerheten.

Sveriges industriförbund hänvisar i sitt yttrande till ett utlåtande från *Sveriges kemiska industrikontor*, vari bl. a. uttalas att de stora tillverkarna i verkligheten drabbas av mycket strängare straff än dagsböter, därest upprepade förseelser beträffande vitaminhalten skulle konstateras. Därefter anföres följande.

Det råder en så hård konkurrens mellan tillverkarna, att sådana förseelser, när de av kontrollorganet på något sätt skulle bekantgöras, säkerligen skulle komma till många av företagets kunders kännedom och leda till en betydande minskning av företagets hela omsättning av vitaminerade fodermedel. Med hänsyn till att ett sådant straff blir utomordentligt kännbart måste givetvis konstaterade fall rörande vitaminhalten i fodermedel påtalas med en viss försiktighet och smidighet. Vederbörande tillverkare bör få möjlighet att vidtaga rättelse såsom fallet är i fråga om vitaminerade livsmedel. Ett lämpligt tillvägagångssätt synes vara att så snart ett fel konstaterats ytterligare prov av tillverkarens preparat omedelbart undersökes; gäller det en stor tillverkare med många olika preparat böra ett flertal sådana kontrollanalyser verkställas. Folkhälsoinstitutets vitaminavdelning måste ha utrymme härför.

Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening har biträtt ett av några handelskammare framfört förslag, att på lindrigare förseelser borde följa böter direkt i penningar i stället för dagsböter.

Skånes handelskammare samt *Smålands och Blekinge handelskammare* har i gemensamt yttrande, i vilket *Gotlands handelskammare* instämt, här om anfört följande.

Med tanke på att flertalet funktioner inom produktion och handel utföres av underordnad personal, vilken icke kan i detalj kontrolleras av företagens

ledning, som emellertid är underkastad ansvarspåföljd för eventuella försummelser av personalen, finna handelskamrarna ansvarsbestämmelserna i vissa fall orimligt stränga. Det får icke vara så att relativt ursäktliga mindre försummelser från underordnad personals sida skola kunna resultera i att företagets ledning efter åtal blir föremål för kraftiga ekonomiska straffsanktioner, som icke stå i rimlig proportion till förseelsens art. I fråga om ansvarsbestämmelserna ifrågasätta handelskamrarna därför, huruvida icke vissa förseelser böra kunna sonas endast med böter direkt i penningar. Härför talar bl. a. den omständigheten, att en genomgång av de förseelser, som enligt 8 § bestraffas med dagsböter, visar att flera äro att hänföra till kategorien lindriga ordningsförseelser, t. ex. försummelse att till kontrollmyndigheten insända uppgift om ändrad sammansättning av foderblandning.

Utländsk rätt

Straffet för överträdelse av fodermedelsbestämmelserna är i *Danmark* böter, lägst 20 kr., eller vid återfall lägst 40 kr. Intill ett belopp av 2 000 kr. kan böterna ådömas av lantbruksministern, varvid den bötfällda dock har rätt att draga saken inför domstol. Ansvarig för överträdelse är företagets ägare eller brukare. För bolag ansvarar ordföranden i dess styrelse. I *Finland* är straffet dagsböter, lägst tio, eller, då omständigheterna är synnerligen försvårande, fängelse högst ett år. Om ägare eller föreståndare för företag ådömts straff för upprepat eller under synnerligen försvårande omständigheter begånget överträdande av lagen, är lantbruksministeriet berättigat att tills vidare eller för viss tid förbjuda företaget att tillverka, importera eller handla med fodermedel. I *Norge* är påföljden böter eller fängelse högst tre månader eller båda dessa straff. Vidare kan förverkande ådömas. Vad angår *utländsk rätt i övrigt* är straffet i vissa länder böter men i de flesta böter eller fängelse. Förverkande kan i regel följa. I några länder stadgas andra påföljder t. ex. att domen offentliggöres i pressen eller att tillstånd indrages.

Departementschefen

Mot de av kommittén föreslagna sanktionsbestämmelserna har de experter från handeln, som biträtt kommittén, samt ett flertal remissinstanser gjort erinringar, vilka i huvudsak går ut på att bestämmelserna är onödigt stränga och i vissa avseenden hotar företagarnas rättssäkerhet. Särskilt har man vänt sig mot det föreslagna stadgandet om husbondeansvar. Å andra sidan har kommittén övervägt, huruvida inte frihetsstraff borde stadgas för mera kvalificerade fall. Med hänsyn bland annat till att livsmedelsstadgan inte föreskriver strängare straff än dagsböter och till att bedrägliga förfaranden blir bedömda enligt strafflagen har kommittén dock inte ansett sig böra föreslå strängare straff än dagsböter. Som komplement till detta straff har kommittén förordat husbondeansvar och möjlighet för domstolen att i vissa fall ådöma förverkandepåföljd.

I den utländska lagstiftningen på detta område förekommer rätt allmänt frihetsstraff, men kontrollen är då i regel betydligt mera ingripande än den som här avses.

För egen del anser jag i likhet med kommittén, att påföljden vid överträdelser av bestämmelserna i den föreslagna förordningen bör vara bötesstraff samt, i vissa fall, förverkande. Om därjämte husbondeansvar stadgas i viss omfattning synes de ekonomiska verkningarna av att bestämmelserna överträdes kunna bli så stora att de bör avhålla från brott och framtvinga erforderlig övervakning från företagsledningens sida. Emellertid bör förverkandepåföljd och husbondeansvar inte stadgas vid sådana överträdelser som knappast kan medföra ekonomisk vinning utan huvudsakligen har karaktär av förseelse mot ordningsföreskrift. Har sådana överträdelser inte skett uppsåtligen bör vidare straffet vara endast böter i penningar, högst 300 kronor. I enlighet med de principer som tillämpats i nyare lagstiftning bör straffansvar inträda även vid oaktsamhet som inte är grov, men ringa oaktsamhet bör i regel vara straffri.

Uppgifter, som skall lämnas enligt de föreslagna bestämmelserna, kan bland annat avse ett fodermedels halt av kemiska ämnen av skilda slag. Sådana uppgifter kontrolleras genom analys eller annan undersökning av tagna prov. Beroende på vilket ämne analysen avser och den använda analysmetoden kan analysresultatet bli mer eller mindre tillförlitligt. Uppgifterna kan även avse en foderblandnings mekaniska sammansättning, t. ex. den viktprocentuella myckenhet med vilken angivna beståndsdelar ingår i blandningen. För kontroll av sådan uppgift tages prov på varan. På grund av att blandningen inte är helt homogen kan provet stundom ge en bild av varans sammansättning som inte är helt riktig. Några remissinstanser har med hänsyn till här avsedda felkällor uttalat, att i författningen bör införas uttrycklig föreskrift om analys spelrum samt att åtgärder bör vidtagas för att åstadkomma en enhetlig analysmetodik. Vidare har i några yttranden föreslagits regler om att åtal för felaktig deklaration skall få ske endast om den felande förut beretts tillfälle till rättelse och sådan rättelse inte vidtagits.

För egen del anser jag uppenbart, att vid bedömningen av ett analysresultat som bevis för att oriktig deklaration lämnats hänsyn måste tagas till de felkällor som är förknippade med den använda analysmetoden. Detta torde inte behöva utsägas i förordningen. Däremot synes det lämpligt, att i tillämpningsföreskrifter intages en bestämmelse om att i analysbevis eller annan rapport över provundersökning i tveksamma fall skall angivas, huruvida erhållna värden även med beaktande av analytiska felkällor med säkerhet avviker från de för varan garanterade värdena.

Givetvis är det ett berättigat önskemål, att analysmetoderna blir så enhetliga som möjligt inom riket och helst överensstämmer med dem som användes i de länder med vilka vi har handelsutbyte på fodermedelsområdet. Det bör åligga kontrollmyndigheten att verka för att detta önskemål så långt sig göra låter tillgodoses.

Såsom några remissinstanser framhållit fordras vid bedömning av frågor om åtal för felaktiga uppgifter rörande fodermedels kemiska eller mekaniska sammansättning en viss inblick i förhållandena inom fodermedels-

branschen. Vidare måste, som jag tidigare nämnt, hänsyn tagas till de felkällor som föreligger vid analys av prov. Dessa omständigheter motiverar emellertid enligt min mening inte ett stadgande av innebörd att åtal ej skall få ske utan att den felande först fått tillfälle vidtaga rättelse. I stället bör stadgas, att åtal för sådana förseelser skall få ske endast efter medgivande av kontrollmyndigheten. Denna myndighet har med sin erfarenhet på detta speciella område bättre förutsättning än åklagaren att bedöma huruvida en konstaterad avvikelse från garanti kan anses vara så väsentlig att åtal bör ske, huruvida visad oaktsamhet bör anses ringa eller huruvida med hänsyn till andra omständigheter åtal bör underlåtas. Den föreslagna ordningen utsluter inte att, där omständigheterna föranleder därtill, de allmänna reglerna i rättegångsbalken om åtalseftergift tillämpas. I detta sammanhang må framhållas, att systemet med åtalsprövning från kontrollmyndighets sida tillämpas i andra sammanhang. Som exempel må nämnas bestämmelserna i 108 § 3 mom. livsmedelsstadgan och 9 § kungörelsen den 6 mars 1942 (nr 91) med vissa bestämmelser angående handeln med mjölk. Förfarandet synes ha lett till en smidig och enhetlig rättstillämpning.

Mot kommitténs förslag, att kontrollmyndigheten i vissa fall skall äga förelägga vite för den som vägrar förete handling eller lämna uppgift eller tillträde till lokal har remissinstanserna inte haft något att erinra. Även jag anser att sådan möjlighet bör finnas.

I enlighet med dessa allmänna synpunkter har bestämmelserna i 13—18 §§ förordningen utarbetats.

I 13 § 1 mom. har sammanförts sådana överträdelse, för vilka förverkandepåföljd bör kunna inträda. Sådan påföljd stadgas i 2 mom. Genom att på detta sätt i en paragraf straff- och förverkandebestämmelser intages i närliggande moment vinnes bättre överskådlighet än om föreskrifterna finnes i skilda paragrafer. I tekniskt avseende har 108 § 1 och 2 mom. livsmedelsstadgan tjänat som förebild. De överträdelse, som omfattas av 1 mom., är sådana vilka regelmässigt kan medföra ekonomisk vinning för företagaren. Vid överträdelse av denna art bör även husbondeansvar kunna inträda. Se härom 15 §. 3 mom. avser överträdelse, för vilka straffet visserligen bör vara dagsböter men förverkandepåföljd eller husbondeansvar inte bör kunna följa. Vägrar någon att förete handling som avses i 10 § kan vitesföreläggande enligt 18 § tillgripas. Sådant tvångsmedel torde vara tillräckligt, varför den av kommittén föreslagna straffbestämmelsen inte medtagits i departementsförslaget. I 4 mom. upptages vissa förseelser, som bör straffas endast med penningböter. 5 mom. innehåller blott en hänvisning till bestämmelsen i 10 kap. 12 § andra stycket allmänna strafflagen angående straff (dagsböter) för den som vägrar inträde som förrättningsman äger fordra.

14 § innehåller bestämmelser om tystnadsplikt och straff för överträdelse av sådan. Är förövaren ämbetsman eller i straffrättsligt hänseende att jämställa med sådan blir i stället straffbestämmelsen i 25 kap. 3 § strafflagen tillämplig.

15 § innehåller en bestämmelse om husbondeansvar och är, bortsett från begränsningen till förseelser som avses i 13 § 1 mom., likalydande med 8 §

i 1950 års kungörelse. Från handens sida har, som jag tidigare nämnt, bestämda invändningar gjorts mot ett bibehållande av husbondeansvar med sådan bevisregel att straff inträder, såframt inte omständigheterna gör sannolikt att förseelsen skett utan husbondens vetskap och vilja (omvänd bevisbörda). Härvid har de experter inom kommittén, som avgivit särskilt yttrande i denna fråga, mot den föreslagna omvända bevisbördan åberopat ett uttalande av lagrådet vid behandling år 1938 av förslag till sjöarbetstidslag. Uttalandet avsåg emellertid inte frågan huruvida bevisbördan borde vara omvänd eller inte. Det riktade sig i stället mot ett stadgande rörande vilken grad av bevisning som borde erfordras. Det till lagrådet remitterade förslaget lät straffskyldighet för redare inträda »där omständigheterna göra sannolikt att förseelsen skett med hans vetskap och vilja». Bevisbördans fördelning var alltså den inom straffrätten vanliga. Lagrådet reagerade mot att, då förutsättningen för straffbarhet var vetskap och vilja från redarens sida, ett särskilt stadgande i syfte endast att underlätta åklagarens bevisskyldighet föreslagits. Lagrådet hemställde, att stadgandet avfattades såsom i då gällande sjöarbetstidslag, enligt vilken bevisskyldigheten uttrycktes med orden »där förseelsen visas hava skett med hans vetskap och vilja». Lagrådet uttalade klart, att mot dess ståndpunkt inte var stridande att i vissa fall en handling var belagd med straff oberoende av eljest nödvändiga subjektiva förutsättningar, eller att en brottslig handling efter lag skulle anses innefatta presumtion om delaktighet av annan än gärningsmannen. Som exempel på stadgande av sist nämnt slag anförde lagrådet 88 § 2 mom. 1917 års rusedrycksförordning, vilket innefattade ett stadgande om husbondeansvar av samma typ som kommittén nu föreslagit. Lagrådets yttrande synes alltså ha misstolkats av experterna och utgör intet principiellt uttalande mot ett stadgande om husbondeansvar med omvänd bevisbörda. Ett sådant uttalande gjorde däremot riksdagen i samband med behandlingen av propositionen 1954: 19 med förslag till allmän förfogandelag m. m. I propositionen hade föreslagits bestämmelser om husbondeansvar med omvänd bevisbörda. Andra lagutskottet anförde i anledning av motioner, att den föreslagna avfattningen påtagligt stred mot de straffprocessuella grundsatser som enligt modern åskådning borde gälla. Utskottet förordade därför, att stadgandet utformades så, att straffbarheten inträdde endast om brottet begåtts med husbondens vetskap och vilja. Utskottets förslag godkändes av riksdagen. Emellertid har riksdagen senare vid flera tillfällen antagit författningar som innehållit bestämmelser om husbondeansvar med omvänd bevisbörda. Som exempel må, förutom de av kommittén omnämnda 1956 års förordningar på jordbruksregleringens område, nämnas 89 § 3 mom. rusedrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), 59 § ölförsäljningsförordningen samma dag (nr 522) och 44 § förordningen den 18 maj 1956 (nr 328) om kontroll å ädelmetallarbeten. Vid behandlingen av förslaget till sistnämnda förordning uttalade andra lagutskottet (utlåtande 1956: 21), att någon fast praxis inte utbildats i fråga om husbondeansvarets utformning. Sedan utskottet nämnt, att vissa utredningar pågick rörande reformering av specialstraffrätten, anförde utskottet, att ett stadgande med den i propositionen

förordade avfattningen syntes väl ägnat att tillgodose syftet med bestämmelsen, nämligen att hos de berörda företagen inskräpa vikten av att dem underlydande personal verkligen följde lämnade föreskrifter. Utskottet ville därför inte motsätta sig förslaget. Vidare må nämnas, att i proposition nr 8 till årets riksdag framlagts förslag till ny ölförsäljningsförordning. I detta har föreslagits en bestämmelse om husbondeansvar med samma utformning som den i gällande ölförsäljningsförordning intagna.

Av det anförda framgår, att principiellt hinder mot ett sådant stadgande om husbondeansvar som kommittén föreslagit inte har ansetts föreligga. I likhet med ämbetsverken anser jag, att förslaget är välgrundat. Emellertid har i departementsförslaget tillämpningsområdet för stadgandet gjorts något snävare än i kommitténs förslag. Enligt detta skulle husbondeansvar kunna följa i anledning av varje direkt i förordningen straffbelagd förseelse, alltså bland annat därest en anmälan av grov oaktsamhet från en anställds sida fick ofullständigt innehåll. Enligt mitt förslag inträder husbondeansvar endast vid sådana överträdelser som avses i 13 § 1 mom. Som jag tidigare anfört kan dessa i regel medföra ekonomisk vinning för företagaren. I sådana fall synes det vara fullt motiverat, att såväl förverkandepåföljd som husbondeansvar kan ådömas. Härigenom hindras företagaren från att få ekonomisk vinning och inpräntas vikten av övervakning från hans sida. Kooperativa förbundet har ifrågasatt huruvida inte, om mot förbundets mening husbondeansvar stadgades, ordet husbonde borde utbytas mot företagare eller arbetsgivare. En sådan omformulering vore med hänsyn till modernt språkbruk i och för sig tilltalande, men den skulle säkerligen innebära utvidgning av tillämpningsområdet. Genom att ordet husbonde användes torde nämligen från företagarens ansvar undantagas sådana överträdelser som begås av anställda, vilka innehar en mera självständig ställning t. ex. filialföreståndare eller avdelningschefer i affärsföretag. I avbidan på resultatet av pågående undersökning av specialstraffrättens bestämmelser angående företagarens ansvar (jfr SOU 1960: 28, s. 4) anser jag därför, att den hittills brukliga utformningen av stadgandet bör bibehållas.

16 § innehåller vissa stadganden av processuell natur, vilka saknar motsvarighet i 1950 års kungörelse. Första stycket återfinnes inte i kommitténs förslag, varemot andra stycket motsvarar 9 § andra stycket i nämnda förslag. Motiven till stadgandet i första stycket har jag tidigare angivit.

Stadgande motsvarande det i andra stycket intagna finnes i ett flertal andra förordningar. Som exempel må nämnas 49 § andra stycket förordningen den 3 april 1959 (nr 92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning.

I 11 § gällande kungörelse finnes en allmän bestämmelse om att straff inte får ådömas enligt kungörelsen om gärningen är straffbar enligt allmänna strafflagen. Kommittén har föreslagit, att motsvarande stadgande införes i förordningen (12 § kommittéförslaget). Vid remissbehandlingen av förslaget till allmän förfogandelag och ransoneringslag förordade en instans, att i lagarna skulle införas en bestämmelse om att straff enligt dem inte fick

ådömas, då gärningen var belagd med strängare straff i strafflagen. Före- dragande departementschefen uttalade emellertid i propositionen (1954: 20 s. 144), att han inte kunde tillstyrka detta förslag utan ansåg, att sådana fall av brottskonkurrens borde bedömas jämlikt allmänna regler. Jag delar denna uppfattning och har därför i förslaget till förordning inte infört det av kommittén förordade stadgandet.

18 § har, frånsatt en mindre, redaktionell jämkning, avfattats i enlighet med kommitténs förslag (14 §) och motsvarande stadganden i 1956 års jord- bruksregleringsförfattningar och torde inte tarva vidare kommentar.

19 §

19 § är likalydande med 15 § i kommitténs förslag. Såsom uttalats i den allmänna motiveringen bör Kungl. Maj:t i en tillämpningskungörelse an- giva i vilken utsträckning förordningen skall tillämpas. I kungörelsen bör vidare vissa bestämmelser meddelas direkt av Kungl. Maj:t och i övrigt kontrollmyndigheten bemyndigas att inom viss ram meddela ytterligare föreskrif- ter. Det bör åligga kontrollmyndigheten att efter samråd med berörda myn- digheter och organisationer i god tid före förordningens ikraftträdande till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till tillämpningskungörelse.

Ikraftträdande

Med hänsyn till att vad jag föreslagit i kostnadsfrågan har samband med budgeten är det lämpligt, att förordningen träder i kraft först den 1 juli 1962. En sådan tidsfrist är motiverad även ur den synpunkten, att kontroll- myndigheten skall få nödig tid att utarbeta förslag till tillämpningskungö- relse och egna bestämmelser. För att fodermedelsbranschen skall få viss tid på sig för anpassning bör även tillämpningsföreskrifterna utfärdas i god tid innan de träder i kraft.

Upphävande av vissa författningar

Förslaget till lag angående upphävande av 1938 års lag om handel med fodermedel, vilken aldrig trätt i kraft, är en följd av den föreslagna förord- ningen.

Såsom kommittén föreslagit bör jämväl kungörelsen den 18 oktober 1946 (nr 655) med vissa bestämmelser angående fodertran upphävas. Erforder- liga kvalitetsföreskrifter beträffande fodertran torde i stället få utfärdas med stöd av 6 § i den nu föreslagna förordningen. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga dessa författningsåtgärder.

I enlighet med det anförda har inom departementet utarbetats förslag till

- 1) *förordning om tillverkning av och handel med fodermedel m. m.*, samt
- 2) *lag angående upphävande av lagen den 30 september 1938 (nr 611) om handel med fodermedel.*

Föredraganden hemställer därefter, att lagrådets utlåtande över det under 2) upptagna lagförslaget, av den lydelse *bilaga 5* till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Gunnar Eklund

**Uppgifter för vissa oblandade fodervaror samt handelsfoderblandningar om förbrukning
m. m. under vissa valda 12 — månaders-perioder fr. o. m. senaste förkrigsåret
Kvantiteter i ton**

	1938/39	1939/40	1945/46	1948/49	1952/53	1955/56
1. Köttfodermjöl, totalförbrukning.....	2 665	2 443	4 221	4 783	6 761	12 190
härav i blandningar enl. p. 10 och 11 nedan	1 500	631	4 850	9 273
2. Fiskmjöl, totalförbrukning.....	5 461	4 094	5 874	7 262	14 603	14 100
härav i blandningar enl. p. 10 och 11 nedan	5 772	4 644	11 780	12 998
3. Foderbenmjöl, totalförbrukning.....	1 731	2 103	5 552	6 484	5 021	5 695
härav i varor enl. p. 7 och 8 nedan.....	820	1 050	281	205	676	368
4. Dikalciumfosfat, totalförbrukning.....	3 502	1 873	6 525	8 661	11 924	17 241
härav i varor enl. p. 7 och 8 nedan.....	2 450	1 620	2 189	6 624	11 321	14 825
5. Dinatriumfosfat, totalförbrukning.....	849	616	2 520	3 962	3 469	4 118
härav i varor enl. p. 7 och 8 nedan.....	240	280	363	1 505	2 945	3 783
6. Fodertran, totalförbrukning.....	1 550	1 105	1 766	2 610	3 100	2 340
7. Diverse andra vitaminfodermedel, totalförbr.	117	136	1 797	3 822	7 808	11 446
8. Mineralfoderblandningar, totalförbrukning a)	5 181	4 893	4 105	9 964	15 926	18 912
9. Oljekraftfoder, totalförbrukning.....	241 000	205 000	183 190	179 586	168 025	245 450
härav handelsoljekraftfoderblandningar....	168 000	133 028	159 850
Av totalkvantiteten ingick i, blandningar f. fjäderfän (p. 10 nedan).....	(6 000)	(6 300)	8 965	8 757	20 728	27 845
» » svin (p. 11 nedan).....	—	—	—	—	(450)	6 165
10. Foderblandningar f. fjäderfän, totaltillv....	..	49 187	69 682	61 992	157 743	204 058
11. Foderblandningar f. svin m. fl., totaltillv....	—	—	—	—	19 312	64 077

a) Häri ingår betydande kvantiteter av varorna i p. 3, 4 och 5.

Bilaga 2

Uppgifter om de fodervaror som kvalitetskontrolleras genom statens jordbruksnämnd

	Antal den första okt. 1956				Salufört tiden 1/7 1955—30/6 1956	
	tillver- kare	till- verkn. anläggn.	importör- er	prov- tagn. objekt ¹	ton	värde milj. kr.
I. Oljekraftfoderblandningar	35	53	—	58	159 150	83,5
II. Foderblandn. f. fjäderfän	33	52	—	258	203 700	106,—
III. » » svin m. fl.	49	72	—	246	63 580	36,—
IV. Mineralfoderblandningar, (ej vitaminiserade).....	24	30	—	79	18.910	9,3
V. Oblandade fodervaror, andra än vitaminfodermedel ²						
a) fiskmjöl	9	11	(7—8)	18	14 100	13,3
b) köttfodermjöl	25	29	(2—3)	40	12 190	6,7
c) foderbenmjöl	7	9	(2)	11	5 695	2,3
d) dikalciumfosfat	1	1	(7)	8	17 250	7,9
e) dinatriumfosfat	1	1	(4)	5	4 120	1,9
VI. Fodertran	1	1	(20)	21	2 340	6,2
VII. Diverse vitaminfodermedel inklusive vitaminiserade mineralfoderblandningar	15	17	5	102	11 446	19,3
Summa				846	512 481	292,4

¹ Då alla märken vid alla tillverkningsanläggningar och hos alla importörer provtogs en gång. Av antalet provtagningsobjekt för blandningar för fjäderfän resp. för svin m. fl. var 254 resp. 232 vitaminiserade.

² Oblandat oljekraftfoder kvalitetskontrolleras för närvarande icke. Kontrollerade är även *konsttorkat hömjöl* (provtagas mycket sparsamt; antal tillverkare omkring 10, importörer 4—5, årskvantitet och värde ej närmare kända), *blodmjöl* (några få tillverkare, årskvantitet 60 ton) samt *valmjöl* (årsimport 90 ton).

Utkast till
Kungl. Maj:ts förordning
om tillverkning av och handel med fodermedel

Kungl. Maj:t har, med riksdagen, funnit gott förordna som följer:

1 §.

Med fodermedel avses i denna förordning vara, som är avsedd att för utfodringsändamål utbjudas till djurinnehavare och som icke, enligt vad därom är särskilt stadgat, är hänförlig till läkemedel.

I den mån Kungl. Maj:t så förordnar, skall vad i denna förordning stadgas äga tillämpning på yrkesmässig tillverkning av och handel med i nästa stycke angivna fodermedel, avsedda för hästar, nötkreatur, svin, får, getter, kaniner, pälsdjur eller fjäderfä. Förordningen skall dock icke äga tillämpning på fodermedel, som framställes i jordbruket och därefter icke undergår annan behandling än som sedvanligen sker i jordbruksdrift, såsom torkning, tröskning eller fläktning, ej heller på fodermedel, som tillverkas efter beställning av djurinnehavare och med anlitande enbart av råvaror, som tillhandahållas av beställaren.

De fodermedel, som avses med denna förordning, äro följande:

a) oblandade fodermedel med undantag för koksalt samt för vara, vilken inom landet framkommit som biprodukt vid annan industri än kvarnrörelse eller oljefabrik och som därefter icke undergått särskild behandling för nedbringande av varans vattenhalt;

b) alla slag av foderblandningar, som icke bestå enbart av hel spannmål.

2 §.

Den, som inom riket yrkesmässigt tillverkar eller hit inför fodermedel för avsalu, skall inom åtta dagar efter det sådant förordnande som i 1 § avses trätt i kraft göra anmälan om sin rörelse hos (myndigheten) i enlighet med närmare bestämmelser, som meddelas av (myndigheten). Därest tillverkningen eller införseln påbörjas efter ikraftträdandet av sådant förordnande, som nyss sagts, skall dylik anmälan göras senast åtta dagar innan varan första gången saluföres inom landet.

Vad som i denna förordning sägs angående tillverkare gäller i tillämpliga delar även den som inom riket förpackar fodermedel, avsett att i förpackningen saluhållas till förbrukare.

3 §.

Kungl. Maj:t föreskriver om skyldighet för tillverkare och importör att förse förpackning, vari fodermedel saluföres, med uppgifter angående varan.

(Myndigheten) äger föreskriva, att fodermedel, vars bruksvärde helt eller huvudsakligen bestämmes av dess halt av vitaminer eller antibiotika, må saluhållas och försäljas till förbrukare endast i sluten förpackning.

I fråga om tran och tranemulsion, som saluföres såsom fodermedel, äger

(myndigheten) föreskriva, att halten av visst eller vissa slag av vitaminer icke får underskrida viss myckenhet per viktenhet samt att halten av fria fettsyror icke får överskrida visst värde.

4 §.

Beträffande fodermedel, som icke på grund av särskilt avtal står under strängare kontroll av svensk offentlig myndighet än som i allmänhet gäller för fodermedel av detta slag, får ej å förpackning, vari varan saluhålles, eller i annons eller reklam rörande varan angivas, att densamma står under kontroll av sådan myndighet.

5 §.

Det åligger tillverkare och importör att, i den mån (myndigheten) så föreskriver

dels föra och på anfordran för (myndigheten) eller dess ombud förete sådana anteckningar över lager, tillverkning, inköp och försäljning av fodermedel och råvaror därtill, som erfordras för kontroll över att bestämmelserna i denna förordning eller med stöd av densamma givna föreskrifter iakttagas;

dels lämna (myndigheten) för kontrollen erforderliga uppgifter om sin rörelse.

6 §.

(Myndigheten) har att utöva tillsyn å efterlevnaden av denna förordning och med stöd därav meddelade föreskrifter. (Myndigheten) eller dess ombud äger att för sådant ändamål *dels* erhålla tillträde till lokal, vari tillverkning av fodermedel sker eller handelslager av fodermedel förvaras, *dels* ock taga prov av till försäljning avsedda fodermedel och råvaror därtill, som förvaras i sådana lokaler. Den, hos vilken prov tages, är skyldig att lämna erforderligt biträde vid provtagningen. Tillverkare och importör är ej berättigad till ersättning för uttaget prov.

7 §.

För täckande av kostnaderna för undersökning enligt 6 § skall avgift utgå enligt taxa, vilken fastställs av (myndigheten) enligt grunder, som godkännas av Kungl. Maj:t.

8 §.

Underlåter någon att fullgöra anmälningsplikt, som avses i 2 § eller att föra anteckningar eller lämna uppgifter varom stadgas i 5 §

eller bryter någon mot föreskrift, som meddelats med stöd av 3 § eller mot bestämmelse i 4 §, straffes med dagsböter.

Till enahanda straff dömes den, som vägrar att i enlighet med föreskrifterna i 5 § förete för (myndigheten) eller dess ombud däri omförmäld handling eller att lämna erforderligt biträde vid provtagning som avses i 6 §.

Med dagsböter straffes ock, där gärningen innebär fara i bevishänseende men ej enligt allmän lag är belagd med straff, den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet giver oriktigt eller ofullständigt innehåll åt i 2 § avsedd anmälan eller i 3 eller 5 §§ avsedda uppgifter eller anteckningar.

Om straff för vägran att lämna tillträde för provtagning eller undersökning enligt 6 § stadgas i allmänna strafflagen.

9 §.

Vad som inhämtas av handling, som tillhandahållits på grund av stadgande i 5 § eller vid undersökning enligt 6 §, må ej yppas i vidare mån än ärendets beskaffenhet kräver. Bryter någon häremot, straffes, där ej gärningen är belagd med straff i allmänna strafflagen, med dagsböter.

Brott som avses i första stycket må, där det icke skall straffas enligt allmänna strafflagen, av allmän åklagare åtalas allenast efter angivelse av målsäganden.

10 §.

Husbonde ansvarar för sådan i 8 § första, andra eller tredje stycket omförmäld förseelse, som förövas av hans husfolk eller i hans arbete antagen person, liksom vore förseelsen begången av honom själv, såframt ej omständigheterna göra sannolikt, att förseelsen skett utan hans vetskap och vilja.

11 §.

Har någon förövat gärning, som jämlikt 8 § första eller tredje stycket är belagd med straff, äger domstolen tillika förklara, att det varuparti, som överträdelsen gäller, ävensom gods eller penningar, som den tilltalade i samband med överträdelsen mottagit, skola helt eller delvis vara förverkade. Utgjordes egendom, som eljest skolat förklaras förverkad, av annat än penningar och finnes den ej i behåll, skall i stället värdet förklaras förverkat.

Förklaras vara förverkad, är även förpackning, vari den förvaras, förverkad.

12 §.

Ej må till straff enligt denna förordning dömas, där gärningen är straffbar enligt allmänna strafflagen.

13 §.

Förverkad egendom samt belopp, som utgives i stället för sådan egendom, tillfaller kronan.

14 §.

Vägrar någon att lämna (myndigheten) eller dess ombud tillträde till lokal för verkställande av undersökning eller provtagning enligt 6 § eller att på anfordran förete handling som avses i 5 §, för (myndigheten) eller dess ombud, eller underlåter någon att i föreskriven ordning avlämna där avsedd uppgift, må (myndigheten) förelägga honom lämpligt vite.

Länsstyrelse äger utdöma vite enligt denna paragraf.

15 §.

Närmare föreskrifter rörande tillämpningen av denna förordning meddelas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av (myndigheten).

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1959, då kungörelsen den 29 september 1950 (nr 521) om tillverkning av och handel med vissa fodermedel upphör att gälla.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 24 mars 1961.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet REGNER,
regeringsrådet JARNERUP,
justitieråden AF TROLLE,
BOMGREN.

Enligt lagrådet den 24 mars 1961 tillhandakommet utdrag av protokoll över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 10 mars 1961, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till lag angående upphävande av lagen den 30 september 1938 om handel med fodermedel.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av chefen för rättsavdelningen i jordbruksdepartementet Arvid Ribbing.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

T. Johansson

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 april 1961.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Gösta Netzén, lagrådets den 24 mars 1961 avgivna utlåtande över det den 10 mars 1961 till lagrådet remitterade förslaget till *lag angående upphävande av lagen den 30 september 1938 (nr 611) om handel med fodermedel*.

Föredraganden upplyser, att lagrådet lämnat lagförslaget utan erinran.

Föredraganden hemställer därefter att lagförslaget — jämlikt § 87 regeringsformen — ävensom det i statsrådsprotokollet för den 10 mars 1961 omnämnda förslaget till förordning om tillverkning av och handel med fodermedel m. m. måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdna hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Stig Johansson

Innehållsförteckning

Propositionen och dess huvudsakliga innehåll	1
Förslag till förordning om tillverkning av och handel med fodermedel m. m.	3
Förslag till lag angående upphävande av lagen den 30 september 1938 (nr 611) om handel med fodermedel	6
Utdrag av statsrådsprotokollet den 10 mars 1961	7
Inledning	7
Gällande rätt	10
1938 års lag	10
1950 års kungörelse	11
Utländsk rätt	12
Behovet av och formen för författningsmässig reglering	18
Uttalanden vid 1938 års lagstiftning	18
Kommittén	20
Särskilt yttrande	22
Ämbetsverken	22
Remissinstanserna	22
Kontrollmyndighet	27
Jordbruksnämndens representanter	28
Lantbruksstyrelsens representanter	31
Ämbetsverken	32
Remissinstanserna	33
Kostnadsfrågan	34
Kommittén	34
Reservation och särskilt yttrande	39
Ämbetsverken	41
Remissinstanserna	43
Analysorganens resurser	49
Departementschefen	52
Speciell motivering	60
Upphävande av vissa författningar	94
Hemställan	95
Bil. 1. (Uppgifter på kvantitet förbrukade handelsfodermedel)	96
Bil. 2. (Uppgifter om kvalitetskontrollens omfattning)	97
Bil. 3. (Kommitténs utkast till förordning)	98
Utdrag av lagrådets protokoll den 24 mars 1961	101
Utdrag av statsrådsprotokollet den 7 april 1961	102